

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Radana Polášková

**VYUŽITÍ PAMĚŤOVÝCH INSTITUCÍ (MUZEA, ARCHIVU)
VE VÝUCE VLASTIVĚDY**

Diplomová práce

Olomouc 2013

vedoucí práce: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů, literatury a internetových zdrojů.

V Dřevohosticích dne 20. 3. 2013

Vlastnoruční podpis

.....

Poděkování

Poděkování patří především mé vedoucí práce Mgr. Aleně Vavrdové, Ph.D., za odborné rady, připomínky a náměty. Rovněž chci poděkovat muzejní pedagožce Mgr. Kateřině Tomeškové a průvodkyni Bc. Petře Trlidové, Dis. za možnost shlédnutí muzejně edukačních programů Muzea Komenského v Přerově. Dík patří i panu Mgr. Zdeňku Smiřickému za zapůjčení literatury. V neposlední řadě chci poděkovat své rodině za podporu a trpělivost.

OBSAH

OBSAH.....	4
ÚVOD	6
I TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 REGION PŘEROVSKA A PŘEROV.....	7
1.1 PŘEROVSKO.....	7
1.1.1 <i>Obce a města přerovského okresu</i>	7
1.1.2 <i>Přírodní poměry Přerovska</i>	7
1.1.3 <i>Vodstvo Přerovska</i>	8
1.2 MĚSTO PŘEROV	8
1.2.1 <i>Původ názvu Přerov</i>	9
1.2.2 <i>Symbole města</i>	9
1.2.3 <i>Přírodní poměry Přerova</i>	10
1.2.4 <i>Historie města Přerova</i>	12
1.2.5 <i>Památky města</i>	18
1.2.6 <i>Významné osobnosti dějin Přerova</i>	25
1.2.7 <i>Přerov – důležitý železniční uzel</i>	27
2 DŘEVOHOSTICE NA ZÁHOŘÍ.....	29
2.1 ETNOGRAFICKÁ OBLAST ZÁHOŘÍ	29
2.1.1 <i>Obce náležející k Záhoří</i>	29
2.1.2 <i>Lidové tradice na Záhoří</i>	30
2.1.3 <i>Záhorský kroj</i>	32
2.1.4 <i>Národopisná výstava Záhorské kultury v Dřevohosticích</i>	34
2.2 OBEC DŘEVOHOSTICE.....	36
2.2.1 <i>Historie městyse</i>	36
2.2.2 <i>Dřevohostické památky</i>	43
3 MUZEUM KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ	46
3.1 HISTORIE VZNIKU MUZEA	46
3.2 MUZEUM DNES	47
3.3 PŘEROVSKÉ MUZEUM A KOMENSKÝ	47
3.4 J. A. KOMENSKÝ	49

4 MUZEUM A RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	54
4.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	54
4.2 VZDĚLÁVACÍ OBLAST ČLOVĚK A JEHO SVĚT	54
4.2.1 <i>Tematický okruh Lidé a čas</i>	55
5 MUZEUM A ŠKOLA	57
II EMPIRICKÁ ČÁST	58
6 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY, CÍLE ŠETŘENÍ A STANOVENÍ PŘEDPOKLADŮ	58
6.1 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	58
6.2 CÍLE ŠETŘENÍ A STANOVENÍ PŘEDPOKLADŮ	59
7 METODIKA ŠETŘENÍ.....	60
7.1 DOTAZNÍK	60
7.2 POPIS POUŽITÉHO DOTAZNÍKU	60
7.3 CHARAKTERISTIKA ANALÝZY DAT	60
7.4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉ SKUPINY	61
8 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE ŠETŘENÍ	64
9 OVĚŘENÍ PLATNOSTI PŘEDPOKLADŮ A SHRnutí VÝSLEDKŮ	72
III PRAKTICKÁ ČÁST	74
10 MUZEJNĚ PEDAGOGICKÝ PROGRAM.....	74
ZÁVĚR.....	102
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	103
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY, PRAMENŮ A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	104
SEZNAM PŘÍLOH.....	107
ANOTACE	118

ÚVOD

Učitelé často chtějí výuku nějak zpestřit či obohatit. Návštěva muzea může takovéto zpestření představovat, neboť zřídka kdy výuka probíhá někde jinde než ve třídě školy.

Muzea dříve bývala spíše vědeckými institucemi, které se věnovaly především sběratelské činnosti. Dnes se muzea snaží být i institucí edukační, která návštěvníky nejen učí, ale i pobaví. K tomuto záměru jim pomáhají muzejní pedagogové (lektoři), kteří v návaznosti na muzejní expozice vytvářejí muzejní programy zohledňující věk návštěvníků.

Jsem ráda, že stále víc muzeí připravuje své muzejní expozice s ohledem na dětského návštěvníka. Stále mám totiž v „živé paměti“, jak jsem jako dítě při návštěvě muzea chodila od jednoho předmětu ke druhému a nezajímalo mě monotónní výklad paní z muzea. Má zkušenost je důkazem, že není – li návštěva zpracována s ohledem na mentální vyspělost dětí – žáků, je návštěva pro dítě nudná. Motivací pro výběr tématu diplomové práce byly právě výše uvedené zkušenosti. Hlavním cílem je proto tvorba muzejního programu, který by děti zaujal, byl by pro ně zábavný a zajímavý a obohatil je řadou důležitých informací.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou, empirickou a část praktickou.

Teoretická část je tvořena pěti kapitolami. V první kapitole je popsán region Přerovska a město Přerov. Tuto kapitolu uvádím z toho důvodu, že region Přerovska se prolíná s etnografickou oblastí zvanou jako Záhoří a město Přerov tuto oblast vymezuje.

Na první kapitolu navazuje kapitola s názvem Dřevohostice na Záhoří, která se věnuje etnografické oblasti Záhoří a obci Dřevohostice.

Třetí kapitola je věnována Muzeu Komenského v Přerově. Tato kapitola má své opodstatnění, neboť toto Muzeum Komenského v Přerově je významným regionálním muzeem regionu Přerovska a tedy i etnografické oblasti Záhoří. Je v něm umístěna expozice hanáckých krojů, jejíž součástí jsou i kroje ze Záhoří.

Čtvrtá kapitola se zabývá rámcovým vzdělávacím programem, přesněji vzdělávací oblastí Člověk a jeho svět, která v sobě zahrnuje právě návštěvu muzea. Poslední pátá kapitola se věnuje spolupráci muzea a školy.

Část empirickou tvoří čtyři kapitoly, které jsou věnovány dotazníkovému šetření. V praktické části je zpracován muzejně pedagogický program.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 REGION PŘEROVSKA A PŘEROV

1.1 Přerovsko

Okres Přerov se rozprostírá ve středu Moravy na jihovýchodě Olomouckého kraje a hraničí s pěti okresy. Na východě se dělí o hranice s okresem Nový Jičín (Moravskoslezský kraj), okresem Vsetín a okresem Kroměříž ze Zlínského kraje. Na severu má hranici s okresem Olomouc a ze západu hraničí s okresem Prostějov. Celková rozloha území okresu činí 845 km² a je tedy třetím největším okresem Olomouckého kraje, jehož je součástí. V přerovském okrese má hlášeno trvalé bydliště přes 134 tisíc obyvatel.¹

1.1.1 Obce a města přerovského okresu

Přerovský okres tvoří 104 obcí, z nichž 6 má statut města (Hranice, Kojetín, Lipník nad Bečvou, Potštát, Přerov a Tovačov). Města Lipník nad Bečvou, Hranice a Přerov mají rozšířenou působnost a spolu s městem Kojetínem mají i pověření obecním úřadem. Statut městysu mají 3 obce, a to Brodek u Přerova, Dřevohostice a Hustopeče nad Bečvou. Většími obcemi okresu Přerov jsou např. Běloutín, Boškov, Horní Moštěnice, Pavlovice u Přerova, Potštát, Prosenice, Rokytnice, Soběchleby, Teplice nad Bečvou, Tovačov, Troubky a Vlkoš.²

1.1.2 Přírodní poměry Přerovska

Přírodní poměry na území okresu Přerov jsou velice odlišné, proto se dělí na tři různé zeměpisné části.

První částí je centrální Přerovsko, kterým protéká řeka Bečva. Jeho území tvoří převážně rovina. Je bez větších kopců a hor a lesy se zde prakticky nevyskytují. Má tedy ryze hanácký charakter. Plošná rozloha centrálního Přerovska činí 325 km².

¹ Okres Přerov. In: *Český statistický úřad* [online]. 25.6.2012 [cit. 21.10.2012]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/4891dacec40fb866c1256f08002e61bf/\\$FILE/okres%20P%C5%99erov.pdf](http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/4891dacec40fb866c1256f08002e61bf/$FILE/okres%20P%C5%99erov.pdf).

² Okres Přerov. In: *Města.obce* [online]. 2012 [cit. 9.10.2012]. Dostupné z: <http://mesta.obce.cz/vyhledat2.asp?okres=3808&vzhled=ul>.

Druhou částí, ležící mimo Hanou, je Hranicko. Na rozdíl od centrálního Přerovska leží ve větší nadmořské výšce, je kopcovité až hornaté, podnebí je zde drsnější a vyskytují se zde rozlehlé lesní plochy. Severní část území náleží k Baltskému úmoří. Rozloha hranické části činí 432 km².

Třetí částí, tvořící výrazný výběžek okresu o rozloze 131 km², je Kojetínsko, které se krajinou podobá centrálnímu Přerovsku. Na rozdíl od centrálního Přerovska se tu však ve větší míře rozkládají lesnaté plochy a vodní nádrže.

1.1.3 Vodstvo Přerovska

Vodstvo přerovského okresu tvoří systém přírodních vodních toků, ale i toků vytvořených člověkem. Vodní síť dotváří podzemní vody, vodní prameny a velké i menší stojaté vodní plochy vzniklé lidskou činností.

Řeky a potoky v přerovském okrese spadají z 95 % do povodí řeky Moravy, která ústí do Černého moře. Zbýlých 5 % náleží do povodí řeky Odry, která odtéká do Baltského moře.

Řeka Bečva má celkovou délku 119 km a do okresu Přerov vtéká u Hustopečí nad Bečvou. Její průměrná šířka na území okresu činí 38 až 44 m. Do Bečvy se na Přerovsku vlévají spíše menší říčky a potoky, a to: Ludina, Velička, Jezernice a Trnávka.

U Tovačova, na jihu okresu, se Bečva vlévá do řeky Moravy. Na území okresu Přerov protéká řeka Morava pouze Kojetínskem, a to v úseku o délce 18 km.

Soustavu řek, říček a potoků kromě Bečvy a Moravy na území Přerovska tvoří již výše zmíněná Ludina, Velička, Jezernice a také řeky Olešnice, Kyjanka, Říka, Blatná, Valová, Libuše, Haná, Moštěnka, Bystřička, Juhyně a Luha.

V Přerovském okrese na řadě míst vyvěrají na povrch minerální prameny. K lázeňským účelům a léčbě se využívají prameny minerální vody v Teplicích nad Bečvou. V Horní Moštěnici rovněž vyvěrá minerální pramen, který zpracovává a stáčí závod Hanácká kyselka.³

1.2 Město Přerov

Město Přerov leží na území střední Moravy, kterým protéká významná moravská řeka Bečva. Přerov se rozprostírá v nadmořské výšce 210 metrů a skládá se ze třinácti částí: Přerov - město, Předmostí, Lověšice, Kozlovice, Dluhonice, Újezdec, Čekyně, Henčlov, Lýsky,

³ VOŽDA, Gustav, ed. *Okres Přerov*. Ostrava: Profil, 1988. 127 s. ISBN 48-006-89.

Popovice, Vinary, Žeravice a Penčice, ve kterých žije přibližně čtyřicet sedm tisíc obyvatel. Přerov je spolu s okresy Olomouc, Prostějov, Šumperk součástí Olomouckého kraje.⁴

1.2.1 Původ názvu Přerov

Podle etymologie má název Přerov praslovanský základ a vysvětluje se jako příkop, tůň, bažina či jako stojatá voda.

Podle pověsti z Moravské topografie Řehoře Volného z roku 1835 získalo město svůj název díky udatnému Bojusovi, který se snažil vykácet les rozkládající se od řeky Olšavy k řece Odře, a tím tak zajistit svému lidu bezpečnou cestu. Svým konáním se dostal až k řece Bečvě. Zdejší kraj se mu zalíbil natolik, že se zde rozhodl založit hrad. Kolem hradu si Bojusův lid vytvořil osadu, kterou podle „vyroubání“ lesa nazvali Přerub. Jak čas plynul, z osady Přerub se stalo město pojmenované Přerov.

Další vysvětlení názvu města můžeme nalézt v díle Jana Blahoslava „Gramatika“ (1551-1571). V tomto díle se autor zmiňuje o prvním hrobu, který se měl nacházet nedaleko řeky Bečvy na vyvýšeném místě zvaném Předmostí. V tomto hrobě se nacházely pozůstatky pravěkého osídlení. Název Přerov tedy můžeme vykládat jako první hrob.⁵

1.2.2 Symboly města

Znak

Obrázek č. 1 - znak města Přerova, (zdroj: www.prerov.eu)

V původním znaku města byly vyobrazeny pouze dvě rudé věže. Není však jasné, kdy město vůbec tohoto symbolu začalo užívat.

⁴ O Přerově: Poloha města. In: *Statutární město Přerov* [online]. [cit. 27.9.2012]. Dostupné z: <http://www.prerov.eu/cs/o-prerove/poloha-mesta.html>.

⁵ O Přerově: Zajímavosti a památky. In: *Statutární město Přerov* [online]. 2.2.2012 [cit. 27.9.2012]. Dostupné z: <http://www.prerov.eu/cs/o-prerove/zajimavosti-a-pamatky/mala-prerovska-tajemstvi/o-puvodu-a-jmenu-mesta-prerova.html>.

V současnosti užívaný symbol byl doplněn o zubří hlavu, která má v nozdřích protaženou houžev. Vyobrazení zubří hlavy ve znaku souviselo s tím, že od roku 1475 vládl v Přerově rod Pernštejnů, který měl zubří hlavu právě ve svém rodovém znaku.

Prapor

Obrázek č. 2 - prapor města Přerova, (zdroj: www.prerov.eu)

Přerovský prapor užívá město od roku 1948, kdy ho schválila rada města při svém zasedání. Ve stejném roce byl prapor představen na úvodní ceremonii výstavy nazvané „100 let českého národního života“, která byla pořádána v městě Kroměříži.

Prapor má čtvercový tvar o délce strany 150 cm, který je dále rozdělen na čtyři shodné části, ve kterých se střídá žlutá a modrá barva. Žlutá barva označuje hojnost úrody a široké moravské lány a modrá barva symbolizuje modrou oblohu. Znak města se dvěma věžemi a zubří hlavou vyplňuje střed praporu.⁶

1.2.3 Přírodní poměry Přerova

Město Přerov se rozkládá na jihozápadě na okraji Moravské brány. Podle zeměpisné polohy a rozšíření biologického zastoupení se Přerov nachází na rozmezí Hranického a Kojetínského bioregionu. Reliéf města tvoří různé stupně nivy a terasovité plošiny, které v menší míře vyčnívají nad úroveň nivy a jsou zčásti ovlivněné povodněmi z minulosti.

Geologické podloží

Mladší třetihory neboli neogén je obdobím, kdy se vytvářela Moravská brána. Tato Moravská brána je výsledkem sedimentace vápnatých písků, jílu a pískovců. Rovněž údolí řeky Bečvy vzniklo v této geologické epoše sedimentací jílu.

⁶ O Přerově: Symboly města. *Statutární město Přerov* [online]. 2008, 30. 4.2010 [cit. 29.9.2012]. Dostupné z: <http://www.prerov.eu/cs/o-prerove/soucasnost-mesta/symboly-mesta.html>.

Naplaveniny a štěrkopísky složené z pískovce, drobů, břidlice a vzácně tmavého křemičitého rohovce ze čtvrtohor společně vytvořily bečevskou rovinu. Štěrkopísky se pro své široké využití dolovaly např. v obci Prosenice.

Čtvrtohorní spraše jsou horninou vyskytující se v Předmostí a je také výsledkem sedimentace. Tato spraš je z velké části složena z křemenného materiálu a v něm se značně vyskytuje jílovitá a vápnitá příměs. V cihelnách v Předmostí a Popovicích u Přerova byla spraš využívána jako surovina pro výrobu cihel.

V okolí Přerova se hojně vyskytoval travertin. Tato pórovitá čtvrtohorní sedimentární hornina byla však skoro všude vytěžena a byla využita jako dekorační stavební materiál. Jedním z posledních míst, kde můžeme zbytky travertinu nalézt, je plošina pod přerovským zámkem. Velmi malé množství této horniny se ještě ukrývá na nalezištích v Kokorách, Žeravicích a Tučíně.

Další sedimentární horninou těženou v Předmostí je prvohorní vápenec, zvaný devonský, který nad zemský povrch vyčnívá v podobě osamocených ostrůvků.

Půda

Půda v Přerově je převážně složena z úrodné a kvalitní hnědozemní černozemě, místy se objevují ložiska černozemě. Nivní půda neboli fluvizem převládá u Bečvy a na místech se zvýšenou hladinou spodních vod. V okolí Přerova se objevují i šedozemě a hnědozemě na spraši.

Vodstvo

Významným zástupcem povrchových vod Přerova je řeka Bečva, náhon mlýna Strhance, Městský rybník, přerovské laguny, menší jezírka v Lověšicích (v okolí lokality Padělky) mezi přerovským Předmostím a obcí Dluhonice (lokalita Rybníky) a zbylá mrtvá ramena řeky Bečvy, kde se mimo jiné nacházejí vzácné vodní rostliny a živočichové. Lokalita se v současnosti využívá k rekreaci, rybaření či k provozování sportu.

Podnebí

Ve městě Přerov a jeho okolí převládá teplé podnebí s postačujícím výskytem srážek. Léto zde bývá naopak chudé na srážky, v krátkém časovém úseku přechází v jaro s mírnými teplotami. Stejný průběh má také podzim, který rovněž oplývá mírnými teplotami. Ani zima není příliš chladná a intenzivní. Je spíše kratšího trvání a sněhová pokrývka se vyskytuje

v menším počtu dní. V Přerově průměrné roční teploty dosahují 8,6 °C a srážek v průměru spadne na tomto území 654 mm.

Rostlinstvo

Přerov se nachází na rozhraní dvou biogeografických oblastí. První z nich patří k fytogeografické jednotce teplomilné květeny, která zahrnuje území na západě města a okolí Kojetínského bioregionu. Zde se rozkládají lužní lesy, které jsou tvořeny převážně olšinami, ve vyšších polohách přechází v les dubohabrový.

Druhá oblast zahrnuje východní část města a území Hranicka a přísluší do fytogeografické jednotky podhorské květeny. Lesy jsou převážně tvořeny habry a duby. V blízkosti Bečvy se rozkládají lužní lesy, např. Žebračka, a nivní louky. Rostlinstvo je pestré tvořené nepřeborným množstvím obecných druhů a teplomilných rostlin.

Chráněná území

V Přerově a jeho blízkém okolí se rozprostírají tři chráněná území, která vznikla za účelem chránit vzácné rostliny a zabránit jejich vyplenění.

Prvním z nich je národní přírodní rezervace Žebračka, která je největší chráněnou oblastí Přerova a celého jeho okolí. Její vznik byl vyhlášen 4. července roku 1949 a její celková výměra činí skoro 235 hektarů.

Druhým a třetím chráněným územím jsou botanické rezervace - přírodní památky Lhotka u Přerova a oblast zvaná Na Popovickém kopci.

Živočišstvo

Poloha Přerova na rozhraní dvou bioregionů se projevuje samozřejmě také v oblasti výskytu živočichů na jeho území. Zvířectvo v okolí Kojetína bylo ovlivněno a pozměněno zemědělským obhospodařováním, tím byl zmírněn vliv karpatského elementu. Faunu poblíž Hranic je zastoupena především lesními druhy, které žijí ve vysoce zkulturněných pahorkatinách. V Přerově a jeho blízkém okolí mají svoje domovy tisíce druhů bezobratlých živočichů a 230 druhů obratlovců.⁷

1.2.4 Historie města Přerova

Dějiny města Přerova jsou velice obsáhlé a sahají až k období prehistorického osídlení, kdy na jeho území žil pravěký člověk a na polích se proháněli mamuti. Naším cílem

⁷ LAPÁČEK, Jiří, ed. *Přerov: povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000-2002. 3 sv. ISBN 80-238-6173-5.

není dopodrobna popsat historii města, ale poukázat na nejvýznamnější a stěžejní události v jeho dějinách.

Celosvětově významná a rozsáhlá naleziště na území Předmostí, ale také na území samotného města Přerova, dokládají, že již v období pleistocénu a paleolitu bylo toto území osídleno a že tu kdysi opravdu žil pravěký člověk. Část nálezů z těchto období, ale i z dob mladších, je v současnosti vystavena v přerovském muzeu J. A. Komenského. Další výzkumy na území města potvrdily, že na osídlení v pravěku navazovalo osídlení doby Velké Moravy.

V historii města je bezesporu důležitá první písemná zmínka, pocházející z roku 1141, která se objevuje v listině olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka, v níž informuje o přenesení biskupského sídla v Olomouci od kostela sv. Petra ke kostelu sv. Václava. Součástí tohoto dokumentu je výčet statků spadající pod olomouckou diecézi, které byly rozděleny do šesti obvodů podle velkofarních kostelů v Olomouci, Přerově, Svytlavě, Břeclavi, Brně a Znojmě.

Přerov ve své době protínala obchodní cesta, ze které občané města velice těžili. I díky tomuto je ve spise Přemysla Otakara I. z roku 1225 město označováno jako trhovářská ves, které panovník obnovil držbu krčmy, respektive klášteru Hradisko u Olomouce. Avšak výhodná poloha města spolu s obchodní cestou se v dobách válečných naopak stala nevýhodná, jelikož tudy často procházela vojska a bezohledně plenila město.

Roku 1255 uherský král Bela IV. daroval území okolo Vasváru Bocholeřovi, synovi Vidy z Olaszký jako poděkování za první úspěšné tažení do Čech, kdy uspěli v boji u hradu Pirrilo, což je místo totožné s hradem v Přerově. Přemysl Otakar II. o tři roky později po těchto bojích na střední Moravě udělil Přerovanům za jejich statečnost privilegium řídit se olomouckým právem.

Roku 1256 se Přerov zařadil mezi královská města, stal se centrem provincie (kraje) a sídlil zde krajský soud, u kterého se zapisovalo do zemských desek.

V 15. století Přerov vlastnili různí majitelé, jedním z nich byl v letech 1465-1470 Ctibor z Tovačova. Ten v době husitských válek podporoval krále Jiřího z Poděbrad v boji proti jeho soupeři uherskému králi Matyášovi. Přerov se i díky němu stal centrem jednoty bratrské, kde bylo přijímáno podobojí, a byl místem, odkud se táhlo na biskupskou Olomouc. Počátkem 16. století zde sídlilo bratrské biskupství, českobratrská škola a bylo zde místo konání bratrské synody. V Přerově se roku 1523 narodil významný českobratrský biskup Jan Blahoslav.

V roce 1487 se stal majitelem Vilém z Pernštejna, který zde získal dědičnou držbu. Jeho zásahem se dokončilo osídlení Horního města, které bylo postupně zapojeno do starší

městské organizace. V roce 1520, vydáním privilegia, které stanovovalo účast dvou usedlých na kopci na zasedání městské rady, byl tento proces dokončen. V této době má svůj původ i historický znak města, na kterém v bílém štítu stojí dvě červené, zlatem ozdobené kruhové věže s brankami a mezi věžemi je černá zubří hlava se zlatým okružím v nozdřích. Zásluhou Viléma z Pernštejna došlo k rozvoji města v mnoha směrech. Cechovní výroba prošla reorganizací a začala se řídit novými cechovními artikulemi.

Roku 1513 potvrdil Vilém z Pernštejna Přerovanům jejich privilegia. Přislíbil jim, že se nebude snažit o změnu jejich víry a jejich robotování odměnil peněžítým platem.

Důležitý pro Přerov byl rok 1545, kdy Jan z Pernštejna požádal přerovské o půjčku 7 000 zlatých a do zástavy jim dal právě panství Přerov. Vzdal se nároků na veškeré důchody náležící k Hornímu a Dolnímu městu. Dále jim také přislíbil neprodat město, ale pokud by to nouze nedovolila, oznámil by jeho prodej nejprve Přerovanům, kteří by měli předkupní právo.

Roku 1596 převzali místní měšťané přerovské panství, a to prostřednictvím zmocněnců Jana z Pernštejna. Přerované se chtěli vrátit zpět mezi královská města, ale politická situace té doby to neumožňovala, a proto si samy obyvatelé určili vrchnost, kterou chtěli mít za své pány. Stal se jimi rod Žerotínů a prvním panovníkem rodu byl Bedřich ze Žerotína. Po smrti Bedřichově připadl Přerov nejvzdělanější osobě tehdejší střední Evropy, Karlu Staršímu ze Žerotína, který byl i významným členem Jednoty bratrské. Žerotínovi protivníci jej chtěli Přerova zbavit, a proto jej nazývali sídlem kacířství. Karel Starší ze Žerotína vydal za svého úřadování v Přerově řadu spisů, jedním z nich byl řád upravující jednání při zasedání městské rady. Jeho prozíravým počinem byla snaha v Přerově založit školu, a to po vzoru opatství v St. Gallen ve Švýcarsku. Za jeho působení se v Přerově v letech 1608-1611 vzdělával Jan Amos Komenský, který zde později i sám v letech 1614 - 1618 vyučoval.

V roce 1628 se Přerovu nevyhnula nucená rekatolizace, která byla výsledkem třicetileté války. Smrtí Karla Staršího ze Žerotína se uzavřela kapitola prosperity, která se za vlády tohoto panovníka rozvíjela.

17. a 18. století již tak úspěšné pro Přerov a jeho občany nebylo, ba právě naopak. Všechna odvětví hospodářství v tomto období stagnovala a nepříznivá situace se samozřejmě odrazila i v životě společnosti. Přerov ztratil na svém významu, již nebyl sídlem tolika důležitých úřadů. Roku 1714 se kraj Přerovský osamostatnil, ale sídlo měl stále v Olomouci, avšak reorganizací v roce 1783 byl krajský úřad přeložen do Hranic, kde byl ponechán až do roku 1850, kdy byl zrušen.

Velkou zásluhu na opětovném vzestupu významu města Přerova měla železnice. Ta byla vybudována na počátku 19. století. První lokomotivy se na trati projely 17. října 1918, kdy jejich provoz požehnal brněnský arcibiskup Antonín hrabě Schaffgotsch. Železnice v té době představovala důležité přestupní místo, kde se křížily dvě tehdejší nejdůležitější trasy. Trasa z Přerova do Bohumína se koncem 19. století stala nejvytíženější v Rakousko - Uhersku.

Rozvoj železnice zapříčinil vzestup životní úrovně místních občanů, kteří snadněji hledali odběratele pro své výrobky a zboží. Lepší podmínky samozřejmě přilákaly nové investory a podnikatele, kteří zde zakládali nové podniky. Jedním z nich byl v roce 1843 Hugo Fiedler, který ve městě založil škrobárnu a surovarnu. Dalšími podnikateli byli Alfred Skene a jeho bratr August, kteří od dřívějšího majitele přerovského panství Antonína hraběte Magnise v roce 1859 odkoupili pozemek na levém břehu řeky Bečvy a postavily zde cukrovar. Ten byl později v roce 1867 dále rozšířen o další cukrovar. Koncem 19. století (v 80. letech) zaměstnával cukrovar na 400 dělníků.

I zemědělství díky své výborné poloze a klimatu zaznamenalo rozmach. Rychlý vývoj v té době zaznamenala výroba zemědělských strojů, jejímž komponováním se zabývaly firmy Heinnick-Konšelík, Kokora-Waldmann, Vítěz, Sofka at Comp., Krátký, Kočí, Vitoušek-Calábek. V Přerově byl založen roku 1871 nový akciový pivovar. Byl to druhý pivovar v pořadí, prvním byl měšťanský pivovar, který v té době vlastnilo 49 podílníků. Roku 1895 se profesor Jan Adamec z Přerova a poslanec Jan Rozkošný z Křenovic zasloužili o založení První moravské rolnické továrny, která se zabývala výrobou hnojiv a lučebnin.

Vyšší životní úroveň, dobrý odbyt zboží a lepší možnost zaměstnání vedla k nárůstu počtu obyvatel města. V roce 1844 žilo ve městě 4 208 osob, ale již v roce 1890 měl Přerov 12 955 obyvatel. Přirozeně převážnou část tvořilo česky mluvící obyvatelstvo, méně početnou pak skupina hovořící německy. Češi si vždy ponechávali rozhodující pravomoci při správě města. Menší konflikt se mezi Čechy a Němci rozhořel v roce 1848, a to mezi představiteli české obce a vedoucími zaměstnanci dráhy, jimiž byli většinou Němci.

Nemalou skupinu obyvatelstva tvořili Židé. Jejich počet byl sice omezován tzv. systemálním patentem, z roku 1789, který stanovoval, že celé město může obývat pouze 44 židovských rodin. Skutečnost však byla jiná. Podle sčítání měla židovská obec v roce 1791 230 příslušníků. Až do konce devadesátých let 19. století jejich počet narůstal (v té době žilo v Přerově 621 židů) a poté začal opět klesat.

Roku 1848 bylo zrušeno poddanství a byla zavedena ústava, čímž došlo ke změnám ve výkonné správě. Ta byla dříve prováděna vrchnostenskými úřady a plynula z vlastnictví

půdy. V roce 1850 byly vydány instrukce k prvním obecním volbám, avšak období Bachova absolutismu zapříčinilo, že další volby se konaly až za 11 let, v roce 1861, kdy byl starostou města zvolen František Kramář. Ten ve své funkci úřadoval v letech 1861–1866 a za jeho přičinění se město opět začalo rozvíjet. Jím vyprovokovaný rozvoj města však na několik let zastavila v roce 1866 prusko - rakouská válka a pak následný požár z roku 1868.

P. Ignác Wurm se v letech 1861-1890 zasloužil o prosazení řady záměrů na zemském a říšském sněmu a také díky němu byla přijata řada projektů předkládaná u úřadů v Brně a ve Vídni. Do roku 1877 bylo město Přerov součástí kroměřížského hejtmanskví, ale ve zmiňovaném roce se samotný Přerov stal sídlem tohoto úřadu.

Na přelomu 19. a 20. století měla řada nově vznikajících stran svou centrálu v Přerově. Byla to strana agrární, národní katolická, lidová, sociální demokracie a národní demokracie. Město bylo sídlem řady politických uskupení, ale taky řady škol. Významné bylo založení gymnázia Jakuba Škody v roce 1870, které získalo název právě po svém zakladateli. Byl to on, kdo stál za vystavěním novorenesanční budovy, kde gymnázium sídlí. V roce 1875 byla zřízena střední hospodářská škola. Jakub Škoda se zasloužil nejen o gymnázium, ale také o založení měšťanské školy (v roce 1884) a průmyslové školy. Průmyslová škola byla však otevřena až po Škodově smrti v roce 1889. V druhé polovině 19. století politická situace dovoľovala zakládání různých spolků, proto roku 1862 vznik pěvecký spolek Přerub a čtenářský spolek. O rok později byl založen divadelní spolek a později v roce 1875 byl založen spolek dobrovolných hasičů a tělocvičný spolek. O upravený vzhled města pečoval Spolek pro vysazování a okrašlování města. Řemeslnicko-živnostenská beseda se podílela na ekonomickém růstu a rozvoji podnikání a roku 1882, v čase zakládání politických stran, byl založen Dělnický vzdělávací spolek Svornost. V letech 1887-1888 bylo v Přerově založeno Muzeum Komenského, které bylo v té době první na světě. O jeho vznik se zasloužil ředitel měšťanské školy a ctitel odkazu Komenského, František Slaměník.

Přerovští občané měli bohatého sportovního ducha, proto se nerozvíjela pouze oblast kultury, ale také sportu. Již roku 1871 byla ve městě založena Tělocvičná jednota Sokol a roku 1888 byl ustanoven Klub českých velocipedistů. O tři roky později byl v Michalově založen tenisový kurt, na kterém se od té doby psala historie přerovského tenisu, která má své tradice ve městě doposud.

Počátek 20. století byl poznamenán první světovou válkou a s ní souvisejícím protiválečným odbojem. Technický úředník Heinik Slavomír Kratochvíl byl za roznášení údajně velezrádných protiválečných letáků odsouzen k trestu smrti oběšením. Trest byl vyneseno u krakovského soudu v Moravské Ostravě dne 23. listopadu a v ten samý den byl

rozsudek vykonán. Stejný trest byl vynesena i nad Jiljím Matějkou, přerovským krejčím, a Josefem Kotkem, prostějovským redaktorem. V důsledku těchto událostí bylo město Přerov v očích Vídně chápáno jako město zrádců režimu. Roku 1915 byla založena domácí odbojová skupina s názvem Tajný výbor Mafie a obyvatelé Přerova tento spolek také finančně podporovali. Nezůstali jen u finanční pomoci, ale sami se také zapojovali do bojů. Prvním členem zahraničního odboje byl v roce 1914 Alexander Zelenka, který vstoupil do rotý „Nazdar“ formující se ve Francii.

Na začátku 20. století působila v Přerově řada nadějných nově začínajících spisovatelů. Literární naděje představovali studenti středních škol, kteří v roce 1917 vydali Sborník českého studentstva na Moravě a ve Slezsku, na němž spolupracovali např. Eduard Bena z Přerova, Jaroslav Tomáš z Lipníku, Zdeněk Neubauer z Olomouce a Jiří Wolker z Prostějova. V roce 1921 vyšlo v Přerově první číslo literárního měsíčníku Host, ve kterém měli své příspěvky i slavní spisovatelé, a to Lev Blatný, František Götz, Jiří Chaloupka, Čeněk Jeřábek, Zdeněk Kalista, Josef Knap, Bartoš Vlček a Jiří Wolker. Na dalších číslech se podíleli i Konstantin Biebl, Adolf Hoffmeister, Josef Hora, Vítězslav Nezval, Jaroslav Seifert a Karel Teige. Tento literární časopis byl vydán v redakci Tiskařského a vydavatelského družstva Obroz, který vedl Karel Hauke. V roce 1922 se vydavatelství sloučilo s deníkem Haná a členem redakce se stal J. F. Karas, uznávaný moravský literát. V letech 1933-1937 byl redaktorem Oldřich Mikulášek.

V polovině 30. let 20. století, v době První republiky, byla založena firma s názvem Optikotechna, zabývající se výrobou optiky. Na jejím vybudování se podílel ing. Alois Mazurek a firmu dále rozvíjel ing. Alois Beneš, majitel firmy.

Během nacistické okupace se řada Přerovanů zapojila do boje proti nepříteli v řadách zahraničního odboje. Řadili se mezi ně vojáci otec a syn Lančikovi a parašutisté Karel Hovůrka a Bohuslav Němec.

V ranních hodinách dne 1. května městem Přerovem proběhla nepravdivá informace o porážce Německa. Toto sdělení vyvolalo shromažďování davu na náměstí před radnicí a ve Smetanově ulici, mobilizaci legionářů, členů Československé armády a partyzánských skupin a odzbrojování německých vojáků. Členové německé civilní správy se nechtěli vzdát, proto úmyslně prodlužovali vyjednávání s českou stranou a nakonec od něj upustili úplně, když přešli do protiútoků. Němcům na pomoc do Přerova totiž přijeli jednotky SS z Olomouce a Bystřice pod Hostýnem i pořádková policie z Holešova a Olomouce. Tyto jednotky

potlačily povstání a pozatýkaly na sto osob. Z nich bylo vybráno 21 jedinců, kteří byli na přímý rozkaz K. H. Franka, ministra pro Čechy a Moravu, popraveni.

Po druhé světové válce následoval rychlý rozvoj průmyslu, ve městě sídlily firmy jako Přerovské strojírný, Meopta, Severomoravské drůbežářské závody, Juta, Severomoravské pivovary. Tento rychlý růst průmyslné výroby provázal rychlý nárůst počtu obyvatel, čímž vznikla potřeba nového bydlení. Proto se v Přerově začaly stavět nové domy, od 50. let to byly domy panelové.⁸

1.2.5 Památky města

Přerovský zámek

Obrázek č. 3 (www.portalprerov.cz)

Přerovský trojkřídový zámek je dominantou Horního náměstí, které je nejstarší městskou částí vůbec. V místech Horního náměstí se dříve rozkládalo slovanské hradiště, což dokládá osídlení za Velké Moravy. Později zde byl založen dřevěný hrad, na jehož místě byla ve 13. století postavena zděná hradní akropole spolu s válcovitou obytnou věží. Ve 14. století byly k věži přistavěny dva trakty v gotickém stylu. Velké stavební úpravy již zděného zámku proběhly za držení pánů z Pernštejna, kteří jej po roce 1475 nechali přestavět do gotického a renesančního stylu.

Dalším významným zásahem do podoby zámku bylo postavení východního renesančního křídla spolu se vstupním portálem s toskánskými sloupy za Vratislava z Pernštejna. Za dnešní renesanční podobou zámku stojí Karel Starší ze Žerotína, který jej počátkem 17. století nechal přestavět. Na této přestavbě se podílel stavitel Gregor, který prováděl stavební úpravy i na zámku v Dřevohosticích.⁹

⁸ LAPÁČEK, Jiří. *Přerov: Zmizelá Morava*. Praha: Paseka, 2010. Zmizelá Morava a Slezsko. ISBN 978-80-7432-052-1.

⁹ LAPÁČEK, Jiří, ed. *Přerov: povídky o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000-2002. 3 sv. ISBN 80-238-6173-5.

V minulosti byl zámek obýván svými majiteli. Za posledních majitelů, rodiny Magnisů, byl zámek využíván jako sídlo úřadů. Roku 1918 město získalo zámek do svého vlastnictví a o deset let později zámek prošel rozsáhlou rekonstrukcí. Dnes v něm sídlí Muzeum Komenského.¹⁰

Kostel sv. Vavřince

Obrázek č. 4 (www.nockostelu.cz)

Kostel sv. Vavřince je jednou z významných staveb Dolního města. Tento farní kostel byl vystavěn v roce 1525 a původně byl zasvěcen Ukřižovanému Kristu. Při jeho novém vysvěcení se patronem stal sv. Vavřinec. V roce 1695 byl zrušen přilehlý hřbitov. V letech 1727-1732 prošel kostel rozsáhlou barokní přestavbou, při které došlo ke změně orientace stavby. Zbořenou původně neklenutou loď nahradila loď klenutá, která byla kolmá na původní dispozici kostela. Nově byly v kostele umístěny barokní oltáře sv. Anny, sv. Barbory, sv. Panny Marie a sv. Vavřince. Za kostelem stávala fara, která byla v roce 1760 zvýšena

o patro, vedle této fary byla i budova staré školy. V roce 1842 nahradil starý oltářní obraz na hlavním oltáři obraz nový a o tři roky později byly v kostele umístěny nové varhany.

Na počátku 20. století byla obnovena výmalba kostela, kterou provedl Jan Köhler. Na kostelní věži je zavěšen zvon vyrobený již v roce 1482. Zvon byl původně umístěn v kostele ve Staré Vodě, do Přerova byl převezen až po druhé světové válce. Poblíž kostela se nachází kaple Bolestné Panny Marie, která byla postavena v roce 1722.

¹⁰Zámky. *Přerov: Statutární město* [online]. 2008, 30.4.2010 [cit. 16.1.2013]. Dostupné z: <http://www.prerov.eu/cs/o-prerove/zajimavosti-a-pamatky/kulturne-historicke-zajimavosti/zamky.html>

Kostel sv. Michala

Obrázek č. 5 (www.nockostelu.cz)

Stáří tohoto kostela není zcela jasné. V listině biskupa Jindřicha Zdíka z 12. století se píše, že kostel sv. Michala na Širavě plní funkci velkofarního kostela, a proto je možné, že kostel má již raně středověký původ. Podle Paprockého byl kostel založen ve 13. století pány ze Zástřizlí, z Víckova a Kokor a pány Hukovskými. Co jisté je, že kostel existoval již ve 13. století a že do stavby kostela sv. Vavřince na Dolním městě plnil funkci farního kostela.

Kostel prošel během svojí historie řadou výrazných přestaveb, které ztěžují odhad dřívější podoby kostela. V minulosti ho obklopoval hřbitov, na kterém se nacházela hrobka správců bratrského kostela. Necelých 200 let sloužil kostel Jednotě bratrské, a to v letech 1438-1629. Od roku 1629 opět přešel pod správu katolíků. Při nájezdu Švédů v roce 1643 byl kostel vypálen. Tehdy měl kostel plochý strop. V roce 1682 byl kostel znovu vysvěcen a strop byl již klenutý. Velký zásah do podoby kostela představovala barokní přestavba probíhající v letech 1718-1724, při níž byl kostel téměř zbourán. Roku 1787 kostel zasáhl blesk. Až o tři roky později byl opraven. Při následné obnově kostela byly zničeny téměř všechny renesanční náhrobky. Roku 1868 postihl kostel další požár, při němž shořel téměř všechnen původní mobiliář, o rok později prošla stavba opravou. Ke konci 19. století vznikl při kostele klášter.

Městské hradby

Obrázek č. 6 (www.zriceniny.eu)

Městské hradby jsou významnou dominantou města, která jistě zaujme každého návštěvníka či zájemce o historii. Kdysi tyto hradby obklopovaly a chránily Horní město.

Vznik hradeb se datuje první polovinou 11. století, kdy bylo opevnění ještě dřevěné. Na Horním náměstí mezi domy čp. 8 a čp. 9. byly nalezeny pozůstatky těchto dřevěných hradeb. Kamenné hradby byly postaveny v poslední třetině 15. století, kdy město vlastnil Vilém z Pernštejna. Systém hradeb tvořilo patnáct půlkruhových bastionů, parkán, vnější zeď s valem a příkop. Zdi hradeb měly výšku kolem 10 metrů a šířku 120 cm. Kámen na stavbu hradeb se těžil v Tučíně a Majetíně.

Roku 1820 byl Přerovanům prodán hradní příkop, což mělo za následek zbourání vnější hradbové zdi a zasypaní příkopu, který si měšťané rozčlenili na zahrady. V důsledku tohoto bourání, které započalo v 19. století, se hradby nedochovaly neporušené.

Socha Jana Amose Komenského

Obrázek č. 7 (www. maps.google.cz)

Komenský si za své působení v přerovské bratrské škole a vůbec za celý svůj vědecký a pedagogický odkaz vysloužil vlastní pomník. Tento pomník v roce 1874 vytvořil pražský sochař Tomáš Seidam a zafinancován byl Jednotou moravských učitelů. Socha několikrát změnila své místo. Původně stála na Horním náměstí, poté byla přemístěna na místo nynější průmyslové školy. V současnosti stojí před evangelickým kostelem.

Pomník Jana Blahoslava

Obrázek č. 8 (www.portalprerov.cz)

Horní náměstí je místem, kde stojí pomník bratrského biskupa Jana Blahoslava. Pomník byl zhotoven v roce 1923 významným českým sochařem Františkem Bílkem k výročí 400 let od narození tohoto významného člena Jednoty. Pískovcový pomník vyobrazuje Jana Blahoslava držícího knihu, kterou má být překlad Bible kralické.

Městský dům (původně Záloženský dům)

Obrázek č. 9 (www.prerovsky.denik.cz)

Bývalý Záloženský dům stojí na Dolním náměstí dnes nazvaném náměstí T. G. Masaryka, v místech, kde dříve stála budova hostince U bílého koníčka. Budova byla postavena v roce 1897 ve stylu pozdního historismu a jejími autory jsou architekti Karel Kepka a Alois Čenský. Uvnitř interiéru budovy je široké schodiště, které návštěvníka dovede do prvního patra, ve kterém se nachází reprezentativní divadelní sál.

V současnosti je městský dům využíván ke konání řady kulturních akcí, především hudebních a divadelních.

Radnice na Horním náměstí

Obrázek č. 10 (www.prerov.nejlepsi-adresa.cz)

Po sloučení Horního a Dolního města bylo sídlo radnice přemístěno do jednoho z měšťanských domů na Horním náměstí, který patřil zemanovi Janu z Rácova a který pro tyto účely v roce 1482 zakoupil Vilém z Pernštejna, tehdejší majitel města. Další majitel města, Vratislav z Pernštejna, nechal dům přestavět do podoby renesanční radnice s věží. V roce 1673 při prvním požáru radnice byla zničena radniční věž, kterou při následné obnově nahradila věž barokní. Radnice v průběhu své historie vyhořela ještě několikrát a vždy byla poničena věž, která byla následně opravována. Po posledním požáru v roce 1868 nebyla již budova a s ní věž nikdy opravena. Radnice byla přemístěna na Dolní náměstí a budova již bývalé radnice byla navýšena o další patro a přestavěna na obytný dům. Tak získala budova svůj klasicistní vzhled. Dům se stal v letech 1870 - 1875 sídlem různých úřadů a institucí, sídlilo zde například gymnázium nebo obchodní škola. Svou nynější podobu budova získala po přestavbě v 50. letech 20. století.

Socha sv. Rocha

Obrázek č. 11 (www.wikipedia.cz)

Socha patrona na obranu proti moru, sv. Rocha, stejně jako pomník Jana Blahoslava stojí na Horním náměstí. Vytvořil ji olomoucký sochař Johann Sturmer v roce 1717 jako památku na morovou epidemii. V 19. století byla socha obehnána litinovým zábradlím.¹¹

Rodinný dům Jana Poláška

Obrázek č. 12 (www. slavnevely.cz)

Jan Polášek si stavbu svého domu objednal u svého bratra Josefa Poláška, který vystudoval architekturu v Brně. Právě po svých studiích a návratu do Přerova Josef Polášek usilovně propagoval moderní bydlení. Příbuzenský vztah se zadavatelem stavby umožnil jeho tvůrci zakomponovat a využít veškerých zamýšlených prvků a kompozičních řešení. V případě této stavby nemusel ustupovat z žádných svých představ, což se mu u většiny staveb stávalo, neboť tradičně orientovaní zákazníci se omezovali na klasické řešení. Dvoupodlažní budova působí strohým kubistickým dojmem, který však zjemňuje vyčnívající balkón se skleněným zábradlím. Uvnitř je budova členěna na tři trakty, prostředním traktem se vine vzhůru neotřelé ocelové schodiště. Ve východní části domu jsou umístěny kanceláře a obytné místnosti, v západní části se nacházejí menší pokoje a obslužné místnosti. Tento dům stojící v přerovské ulici Svisle, byl prohlášen za kulturní památku a reprezentuje funkcionalistickou architekturu, která si ve své době našla řadu příznivců.

Vila Jindřicha Lančíka

Obrázek č. 13 (slavnevely.cz)

¹¹ LAPÁČEK, Jiří, ed. *Přerov: povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000-2002. 3 sv. ISBN 80-238-6173-5.

Autorem Lančikovy vily byl přerovský architekt a stavitel Alois Pilc, který na Středomoravské výstavě v roce 1936 vzbudil velký zájem Přerovanů o moderní architekturu.

Pilc po dokončení střední stavební školy nastoupil na vysokou školu v Brně, tu však vlivem válečné situace nedokončil a roku 1932 si v Přerově otevřel vlastní projekční kancelář. Díky svým neotřelým nápadům a čistým liniím staveb se zanedlouho stal úspěšným a vyhledávaným architektem. Jedním z jeho nelepších staveb byla právě Lančikova vila stojící ve vilové čtvrti blízko přerovského výstaviště. Autor si poradil s nerovným terénem, na který usadil v rozích do sebe zaklesnuté dva různě vysoké kvádry, které projasňují jednotlivé řady oken. Stavbu dotváří několik balkónů. Tento funkcionalistický dům oplývá architektonicky čistými liniemi, přesto však působí zajímavě a svým řešením komplikovaně.

Po válce byla vila rodinně zabavena a stala se sídlem pionýrské organizace. Vlivem neodborných úprav ztratila budova ze své jedinečnosti. V současné době je využívána jako mateřská školka.¹²

1.2.6 Významné osobnosti dějin Přerova

Jan Blahoslav

Významným přerovským rodákem je Jan Blahoslav, který se zapsal nejen do historie města, ale je i významnou postavou dějin celého českého národa. Jan Blahoslav se narodil do bohaté českobratrské rodiny na přerovském Horním náměstí 20. února roku 1523. Mladý Jan se vzdělával nejprve v přerovské škole u Jana Wolfa, později pak u Martina Michalce v Prostějově. Právě na doporučení Martina Michalce odešel studovat do slezského Goldbergu latinské gymnázium, kde se naučil latinsky a řadě poznatků z různých vědních oborů. Po studiu v Goldbergu odešel studovat do Winterbergu, kde sídlila univerzita. Zde se Blahoslav seznámil s myšlenkami německé reformace a jejími širiteli – Martinem Lutherem, který je označován jako „učitel Německa“ a Filipem Melancthonem. Důvodem pro návrat na Moravu do Prostějova byla šmalkaldská válka. V Prostějově působil jako asistent u svého známého Martina Michalce, u kterého dříve studoval, později přešel k Matoušovi Strejci. V roce 1547 při svém působení v Prostějově vydal u Jana Günthera Slabikář pro bratrské školy. O rok později zamířil do Mladé Boleslavi, která byla tehdy

¹² Rodinný dům Jana Poláška. *Slavné vily* [online]. 3.8.2007 [cit. 16.1.2013]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/vily/olomoucky/rodinny-dum-jana-polaska>

střediskem českých bratří. Zde se staral o bratrský archiv, při jehož urovnávání a obnovování se dopodrobna seznámil s historií Jednoty bratrské.

Na začátku roku 1549 odešel na krátký čas studovat na univerzitu do Královce a ještě téhož roku navštívil univerzitu v Basileji. Tato studia však v roce 1550 přerušila Blahoslavova nemoc, ze které se léčil ve svém rodném městě. Po svém zotavení pracoval pro Jednotu bratrskou. Od roku 1551 působil jako učitel na Prostějovské škole a o rok později byl pomocníkem Jana Černého v Mladé Boleslavi. V roce 1553 se stává knězem jednoty bratrské a je vyslán na zahraniční cesty do Vídně a Německa, kde prosazoval zájmy své náboženské obce. V roce 1557 byl jmenován biskupem Jednoty bratrské se sídlem v Ivančicích u Brna. Zde působil jako písař, archivář, učitel a vychovatel svých souvěrců. Jan Blahoslav skonal 24. listopadu 1571 v Moravském Krumlově na následky četných chorob. Jeho ostatky jsou uloženy v Ivančicích u Brna.

Jan Blahoslav nebyl pouze významným duchovním Jednoty bratrské, ale byl a je autorem řady publikací a spisů, které se výrazně zapsaly do historie našeho písemnictví a literatury. Lze říci, že ovlivnil české písemnictví 16. století, a to i v oblastech nenáboženských. Veškeré své dílo psal pro Jednotu bratrskou a formuloval je v duchu národního humanismu. Uspořádal osm svazků Akt Jednoty bratrské, ze kterých čerpal při psaní své první publikace O původu Jednoty, vydané roku 1547. Roku 1550 vydal v Přerově Spis o zraku, který se zabýval otázkou morálky. Roku 1560 vydal O rotě milovně, která měla podobné téma.

Roku 1564 vydal překlad Nového zákona, který se řadí k jeho nejvýznamnějším počínům, neboť jazyk, kterým byl napsán, se později stal východiskem pro spisovnou češtinu. Na základě překladu Nového zákona byl požádán o překlad Bible kralické (1579-1594).

Jan Blahoslav se s oblibou věnoval muzice, proto není divu, že své literární nadání zúročil i při psaní hudebních textů a publikací. Roku 1558 vydal první publikaci věnující se hudební teorii, kniha nesla název Musica, tj. Knížka zpěvákům, náležitě zprávy v sobě zavírající. O tři roky později navazovalo na toto dílo vydání bratrského kancionálu Písně duchovní evangelické, tzv. Šamotulský kancionál. Roku 1564 byl pak vydán Ivančický kancionál. V těchto kancionálech soustředil písně z předešlých kancionálů, vydaných Jednotou. Texty písní opravil po stránce slovesné i hudební a rovněž tyto svazky doplnil o písně nové. V době svého působení v Ivančicích sepsal řadu naučných publikací pro potřebu výchovy a vzdělávání svých svěřenců, které byly vydány tiskem nebo se opisovaly ručně. Tiskem vyšlo Naučení mládencům (1585, 1609) a ručně se opisovaly Vady kazatelů (1570). Roku 1571 vyšla Gramatika česká, která se rovněž jako překlad Nového zákona, řadí

k nejvýznamnějším dílům Jana Blahoslava. V tomto díle poprvé hovoří o našich nářečích a zmiňuje se i o paleontologických nalezištích v Předmostí a o svém rodném Přerově. Proto můžeme Blahoslava považovat za zakladatele moravské vlastivědy a prvního českého dialektologa. Významné je i jeho dílo z roku 1567 Filipika proti misomusům, kde obhajuje důležitost a neopomenutelnost vyššího vzdělání, díky kterému se může lidstvo vyvarovat zkázy, a ohrazuje se proti kritikům a nepřátelům tohoto vyššího vzdělání.

Jan Blahoslav je označován jako jedna z nejvýznamnějších kulturních osobností 16. století a je často považován za předchůdce Jana Amose Komenského.¹³

1.2.7 Přerov – důležitý železniční uzel

Nemalý podíl na rozvoji města Přerova mělo nepochybně založení železnice, jejíž vznik se datuje na 2. čtvrtletí 19. století. Nový způsob přepravy představoval počátek společného trhu a obchodu na velké vzdálenosti a pro obyvatelstvo znamenalo snadnější přepravu. Město se díky své výhodné poloze ve středu Moravy stalo důležitým místem křížení několika železničních tras, vede z něj spojení na Olomouc a Prahu, Břeclav a Vídeň, Ostravu a Bohumín, Vyškov a Brno.

Za vznikem první železnice stojí habsburští projektanti, kteří naplánovali trasu protínající mimo jiné i Přerov. Mělo tak vzniknout spojení mezi Vídní a polským městem Bochní, s vedlejšími trasami do Brna, Olomouce a Opavy.

V roce 1837 započala stavba tratě v úseku mezi Vídní a Břeclaví a již za čtyři roky byl tento úsek hotov. K datu 1. září 1841 stanicí Přerov projela první parní lokomotiva. O sedm dní později, tedy 17. září, zdolala první vlaková souprava trať mezi Přerovem a Olomoucí. Třetí úsek z Přerova do Lipníka byl zprovozněn 15. srpna 1842. Vzniklý železniční uzel se rozrostl díky vybudování dalších železničních tratí, a sice tratí mezi Přerovem a Bohumínem (rok 1847) a Přerovem a Brnem v roce 1869.

V roce 1843, tedy v počátcích provozu železnice v Přerově, měla stanice 54 zaměstnanců a k dispozici měla 10 lokomotiv. V témže roce trať mezi Přerovem a Břeclaví zdolalo na 2 796 vlaků, na trati mezi Přerovem a Olomoucí projelo 1 762 vlaků a do Lipníka dorazilo 2 002 vlakových souprav. Bylo přepraveno téměř deset tisíc osob, cena jízdenky za 1 míli (7,6 km) v první třídě činila 24 krejcarů, u druhé 15 a u třetí třídy cestující zaplatil 10 krejcarů.

¹³ LAPÁČEK, Jiří, ed. *Přerov: povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000-2002. 3 sv. ISBN 80-238-6173-5.

Narůstající provoz si vyžadoval neustále nové úpravy, při kterých docházelo k zvětšení rozlohy areálu stanice a pokládání nových úseků kolejíšť. V roce 1871 byly na přerovském nádraží postaveny nástupištní ostrůvky a nově bylo hlášeno, ke kterému nástupišti bude vlak přistaven. O rok později v roce 1872 byla položena druhá kolej v úseku mezi Přerovem a Hulínem. V roce 1873 byla přes sedm kolejí postavena lávka pro bezpečné přecházení zaměstnanců mezi nádražní budovou a výtopnou. V roce 1893 bylo na přerovském nádraží zaměstnáno 1 275 osob. Většinu zaměstnanců i ve vedení stanice tvořili Němci, kteří byli v některých obdobích považováni za centrum germanizace v Přerově a jeho okolí.

Dalo by se předpokládat, že s rychlým rozvojem železnice, se bude rychle rozvíjet i průmysl. Opak je však pravdou. Až v roce 1865 byl založen první kovoprůmyslový závod. Poté šel však vývoj industrializace rychle kupředu, což zároveň zvyšovalo potřebu nových pracovních sil. V důsledku tohoto vývoje se počet obyvatel města prudce zvýšil. V roce 1869 měl Přerov 6 994 obyvatel a v roce 1900 žilo ve městě již 16 727 osob.

Na přelomu 19. a 20. století se přerovská stanice řadila k těm nejmodernějším a nejvytíženějším v celém Rakousko - Uhersku. Ve světovém tisku byla dokonce označena za vzornou vlakotvornou stanici. V roce 1889 bylo v přednádražním prostoru položeno 26 kolejí. Roku 1893 prošla budova přestavbou a získala tak svůj nynější vzhled.

Na počátku 20. století přešla železnice vlastněná soukromou akciovou společností Severní dráhy do rukou státu. Podél tratí byla vystavěna řada závodů. V té době přepravila železnice milióny tun zboží a různého materiálu a denně stanicí projelo průměrně na 110 vlaků. Za první republiky se počet vlaků ještě navýšil, v roce 1932 bylo na nádraží vypraveno 234 vlaků, vozový park čítal 142 parních lokomotiv a dráha měla v témže roce 2 474 zaměstnanců. Počet přepravených osob se vyšplhal na 633 600.

Ani první, ani druhá světová válka příliš přerovský uzel nepoškodily. Po roce 1945 byly pomalu nahrazovány parní lokomotivy těmi elektrickými. Poprvé dorazila do stanice elektrická lokomotiva v roce 1960. Století páry tak nezadržitelně ustoupilo pokroku.

Na konci 20. století a začátku století 21. došlo k poklesu objemu přepravy nejen cestujících, ale i různého nákladu. Vliv na tento pokles může mít nárůst počtu osobních automobilů a častější přeprava zboží nákladní automobilovou dopravou. Přestože železniční doprava slouží svému účelu již přes dvě staletí, stále má a bude mít místo jak v osobní dopravě, tak v přepravě nákladů.¹⁴

¹⁴ LAPÁČEK, Jiří, ed. *Přerov: povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000-2002. 3 sv. ISBN 80-238-6173-5.

2 DŘEVOHOSTICE NA ZÁHOŘÍ

2.1 Etnografická oblast Záhoří

Záhořím je označována oblast, jež se rozprostírá v kopcovitém terénu po obou stranách řeky Bečvy v oblasti okolo měst Kelč, Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Lipník nad Bečvou a Přerov. V Moravské bráně protékající řeka Bečva představuje pomyslnou osu směřující od Hranic na severu přes Lipník nad Bečvou k Přerovu na jihu. Na levém břehu řeky Bečvy se u města Hranice rozkládá Pahorkatina hranická a probíhá krajinou až horám Hostýnským u Bystřice pod Hostýnem a Kelči. Severní hranici Záhoří mezi městy Lipník a Hranice tvoří Oderské vrchy. Záhoří bývá někdy rozdělováno na dvě části. První část nazývaná jako Lipnické Záhoří je oblastí v údolí Bečvy od Hranic k Přerovu a oblastí okolo Lipníka sahající až na západ k Olomouci (Velká Bystřice). Druhá část Hostýnské Záhoří představuje území na druhém břehu řeky Bečvy, ohraničené městy Bystřice pod Hostýnem, Hranice, Lipník nad Bečvou, na jihu městy Holešov, Kostelec u Holešova, Dřevohostice a Prosenice. Někdy může být Záhoří rozdělováno na hanácké a moravské, a to podle Josefa Klvani, významného pedagoga a etnografa. Za hanácké Záhoří považuje krajinu mezi Bystřicí pod Hostýnem, Lipníkem a Přerovem.

Z popisu polohy a krajiny této etnografické oblasti je zřejmé, že tato oblast dostala název právě díky tomu, že leží za horami, odtud název Záhoří. Záhoří je někdy považováno za přechodný pás mezi Hanou a Valašskem, jindy je zas přiřazováno k Hané jako její okrajová část. Díky horám a pozdnímu vybudování silnice z Bystřice pod Hostýnem do Přerova

a železnice, si Záhoří déle zachovalo své tradice a také zde lidé déle nosili záhorský kroj, který je dosti podobný hanáckému kroji, avšak není tak honosný. I nářečí na Záhoří se velice podobalo tomu hanáckému. Záhoří bylo převážně krajem zemědělským, bez průmyslu.¹⁵

2.1.1 Obce náležející k Záhoří

Při svém studiu literatury o etnografické oblasti Záhoří jsem nenalezla žádný jmenný seznam obcí, jež by zahrnoval všechny obce k této oblasti náležející. V jednotlivých publikacích jsou uváděny vesměs obce větší rozlohy, obce ohraničující tuto oblast či obce, které jsou pro tuto oblast něčím významné. Například obec Veselíčko je významná tím, že

¹⁵ ČOČKOVÁ, Oldřiška a MRVOVÁ, Marie. Záhorské tance. V Přerově: Muzeum Komenského, 2004. 183 s. ISBN 80-239-4639-0.

v 50. letech minulého století zde byl založen národopisný kroužek Záhorských tanců. Obec Soběchleby je zase označována za centrum záhorských zvyklostí.¹⁶

Podle publikace *Záhorské tance* lze do seznamu Záhorských obcí zahrnout tyto obce: Býškovice, Dolní Nětčice, Dolní Újezd, Drahotuše, Dřevohostice, Hlinsko, Horní Nětčice, Horní Újezd, Lipník, Lhota u Lipníka, Opatovice, Oprostovice, Osek nad Bečvou, Malé a Velké Prosenice, Radotín, Rakov, Skoky, Soběchleby, Sušice, Tupec, Týn nad Bečvou, Veselíčko, Všehovice, Žákovice. V publikaci *Vítejte u nás v Dřevohosticích* jsou dále uvedeny obce Hradčany, Kelč, Loukov a Paršovice.¹⁷

2.1.2 Lidové tradice na Záhoří

O tancích z lipnického a hostýnského Záhoří

Důležitou součástí dědictví našich předků jsou vedle krojů i lidové písně a tance. Zeměpisná poloha Záhoří mezi Hanou a Valašskem a čilé kulturní styky s okolními vesnicemi se bezesporu projeví i v záhorských tancích. Vliv okolních oblastí se projevil v jejich celkovém tanečním a hudebním výrazu. Záhorské tance jsou charakteristické svým dynamickým tanečním projevem (výjimkou je pouze tanec typu hanácká), jež se projevuje zejména ve skočně prováděných základních tanečních krocích (polky, třasáky, obkročáky, poskočné, zvané „obružníky“). Dále jsou záhorské tance typické častými skoky s drobnými doprovodnými pohyby, jež spoluutvářejí celkový výraz tance a příklepy druhé nohy (příklepy kalamajkové, pohyby druhé nohy při špicolkách). Rovněž se objevují přídupy různě akcentované, často se zvyšující se intenzitou (ruská polka). Celkově jsou tance ze Záhoří rychlejší a více využívají plochy tanečního parketu, občas jsou doprovázeny potlesky. Na Záhoří se tancoval i lyricky laděný třídobý tanec typu hanácké, který byl určen na svatby a byl tancem především pro nevěstu a ženicha. Místo na záhorských tancovačkách měl i typický hanácký tanec zvaný hanácká – cófavá.

Záhorské tance a hanácký tanec typu cófavá se řadí k tancům jednonápěvovým, tedy k tancům figurálním, což znamená, že určitá choreografie se tančí pouze vždy u jediné písně.

Výběr tanců na Lipnickém Záhoří se podobal výběru na sousední Hané a Valašsku. Tančil se obkročák, mazurka, tanec zvaný Německá, ale i typický záhorský tanec zvaný Špicolka, nazvaný od pohybu špičky volné nohy ruské polky. Dále se tančil trojicový tanec

¹⁶ ČOČKOVÁ, Oldřiška a MRVOVÁ, Marie. *Záhorské tance*. V Přerově: Muzeum Komenského, 2004. 183 s. ISBN 80-239-4639-0.

¹⁷ *Vítejte u nás v Dřevohosticích: Sborník ke 100. výročí národopisné výstavy Záhoří v Dřevohosticích 23. 7. 1893*. Dřevohostice: Obecní úřad, 1993. 97 s.

Pec nám spadla, dívčí rejovitý tanec ve vázaném kruhu Dívčí kolečko a Trnka, pocházející z Oseku a Týna nad Bečvou.

Jako na Lipnickém Záhoří, tak i na Hostýnském Záhoří se projevil vliv Valašska. Tančily se figurální tance, jež byly založeny na valčíkovém nebo polkovém kroku (tance řemeslnické, Šotyš, Špacírpolka). Tančil se i obkročák nebo řezanka, které byly postaveny na starších krocích. Obkročák měl trojí verzi, a sice verzi houpavou, hladkou a poskočnou. Četné tance kombinovaly krok přísuvný, cvalový a polku. Objevoval se i krok přeměnný, který byl někdy lehčí, nadnesenější a jindy byl proveden důrazněji. Zátočka se vyskytovala poměrně vzácně. V repertoáru záhorských tanců byly rovněž tance skupinové, taneční hry i tance se střídavým taktem, které se tančily i na Valašsku.

Lidová píseň na Záhoří

Přechod mezi Hanou a Valašskem se projevil samozřejmě nejen v tancích, ale i v nápěvech písní z této oblasti. V textech písní lze spatřit vliv nářečí hanáckého, který převládá, ale i vliv nářečí z Valašska. Celkově je nářečí na Záhoří pestré a vlivem okolních oblastí dosti nestálé. Mísení vlivů dvou národopisných oblastí se projevilo i na typu písně. Na západě dominoval instrumentální písňový typ a ve folklóru na východním Valašsku se prosazoval typ vokální. U nás na Záhoří byl častější spíše typ instrumentální. Častěji se ze záhorských vesnic ozýval zpěv písní durových, méně pak písní mollových.

Lidové muziky na Záhoří

Záhorské tance se tančily na tancovačkách, svatbách nebo při různých jiných příležitostech. K poslechu, ale převážně k tanci hrávaly záhorské kapely, které působily nejen ve své obci, ale také často hostovaly v sousedních obcích a dokonce hrávaly i na sousedním Valašsku. Čilý kontakt probíhal například mezi kapelou z Veselíčka a kapelou Rusavěnka z Rusavy na Valašsku, což se projevilo tak, že na Veselíčku se tančil tanec Rusavěnka a na Rusavě se tančil typicky záhorský tanec Špicolka.

Podle poznatků Aloise Dohnala, který se zabýval lidovou muzikou na Záhoří a tedy i složením záhorských kapel, vypadalo instrumentální složení při běžných akcích v 2. polovině 19. století následovně: housle, basa, klarinet, trubka a cimbál. Při větších či slavnostnějších příležitostech, například při hraní v kostele, se počet hudebníků mohl rozšířit a mohlo být využito jinak ne příliš používaných nástrojů, jako je fagot, loutna nebo harfa.

Svou kapelu měly obce Hlinsko u Lipníka nad Bečvou, Soběchleby, Žákovice, Lhota, Opatovice, Hradčany, Skoky, Loukov, Horní Nětčice, Pavlovice. V Pavlovicích u Přerova hrávala dosti známá kapela Záhorka, která měla úspěch i v zahraničí.

V 50. letech minulého století, přesněji v roce 1953 navázal na tradice záhorských lidových písní, tanců a záhorských kapel Soubor záhorských písní a tanců Osvětové besedy Veselíčko. Díky členům tohoto souboru se obnovily lidové tradice, podařilo se zachytit málem zapomenutou záhorskou taneční a písňovou kulturu, obnovily se záhorské muziky a ze starých skříní se na světlo opět dostaly záhorské kroje. Hlavní podíl na obnově tradic a lidové kultury na Záhoří měly zakladatelky souboru Oldřiška Čočková, choreografka, později vedoucí souboru, a Marie Mrvová, která se starala o muziku, tak že doprovázela soubor hrou na klavír. Díky své sběratelské činnosti, kdy objížděly záhorské vesnice a zpovídaly pamětníky, zaznamenaly řadu lidových písní a tanců, které jen díky jejich snaze neupadly v zapomnění. Dalším nadšeným sběratelem lidové kultury ze Záhoří byl i středoškolský profesor Alois Dohnal, který zaznamenal řadu lidových písní, zvyklostí a nářečních textů. Soubor z Veselíčka zanikl v roce 1964, avšak tradice, kterou založil, pokračovala díky jeho bývalým členům. Roku 1991 předala Oldřiška Čočková podkladový materiál Heleně Lisické, která tehdy vedla soubor Haná ve Velké Bystřici a dětský soubor Slaměnky. Na záhorský soubor Veselíčko dnes navazuje dětský lipnický soubor Maleníček, částečně také soubor Mladá Haná a Národopisný soubor Haná z Velké Bystřice.

2.1.3 Záhorský kroj

Jak již bylo zmíněno, záhorský kroj se dosti shoduje s krojem hanáckým, ale není tak honosný a bohatě vyšívaný jako právě kroj na úrodné Hané. Kroj z oblasti Záhoří se v průběhu času vyvíjel, podléhal okolním vlivům, a proto ani nelze jednoznačně určit a popsat vzhled kroje. Záhorský kroj se mezi obyvateli zachoval o desetiletí déle, než na Hané, kde vymizel již kolem roku 1870, a to právě díky své poloze za horami, kde nebylo pořádných komunikací a ani železnice.

Někdy kolem roku 1890 se v českém národě opět probudilo vlastenecké smýšlení, které poukazovalo na lidové tradice jako na odkaz předků, který je nutno zachovat. Tak se opět začaly nosit kroje a obnovovat lidové zvyky a obyčeje. Za důkaz tohoto uvědomění

může být považována národopisná výstava Záhorské kultury pořádané v Dřevohosticích roku 1893.¹⁸

Ve třicátých letech 20. století se začaly šít pro členy Agrární jednoty kroje podle vzoru z Prostějovska, a tak došlo ve Velké Bystřici ke změně lidového kroje. V té době se totiž kroj ze střední Hané rozšiřoval stále více do okolních obcí, až začal vytlačovat typ kroje záhorského. Ovšem již tehdy docházelo všeobecně k postupnému zániku lidového kroje vůbec.

Obrat k lepšímu nastal po druhé světové válce, kdy se v lidech probudil zájem o lidové tradice. Začaly se zakládat a formovat pěvecké a taneční soubory, zapisovat lidové písně, tance, zvyky a obyčeje. Zapisovala se podoba lidových oděvů a krojů. Tento sice již ne tak enormní zájem o lidové tradice tedy i o kroje trvá doposud. Důkazem jsou taneční soubory působící doposud.

Ženský záhorský kroj

Sukně záhorského kroje byly šity z vlněné štofové látky různých barev (černé, tmavě červené, tmavě hnědé, karmínové). U spodu sukně byl našit dvacet centimetrů široký kanýr, vrch sukně byl zakončen rýžkou nebo hedvábnou stuhou s červeným lemováním. Dvacet až třicet centimetrů nad kanýrem byly sukně zdobené modrými pentlemi.

Sukni před ušpiněním chránila tyntychová zástěra nebo zástěra s modrotiskem určená na všední den.

Kordulky pro dívky byly vyrobeny z tmavě hnědého sametu nebo měly tmavě červenou barvu. Kordulky pro starší ženy byly šity z černého plátna. Zdobeny byly úzkými prýmkami vyšitými ornamenty z bílých perliček a flitrů. Tyto kordulky byly vepředu zpevněny kovovými kosticemi a po stranách měly řadu kovových knoflíčků.

Ženský záhorský kroj z 2. poloviny 19. století

Sukně byla vyrobena z kašmíru a vyšitá byla bílou hrubou výšivkou. Spodní okraj sukně zpevňoval dvacet až třicet centimetrů široký červený lem. Ten byl zdoben vzorem vinných listů na červeném podkladě či červenými růžemi se zelenými lístky na tmavě červeném podkladě. Sukni před ušpiněním chránila bílá nebo různě barevná zástěra, která byla někdy zdobena stejným motivem jako sukně. Pod sukni se nosily dvě plátěné spodničky. Jedna byla rovná a úzká a druhá byla širší našasená, vespod vyšitá bílo červeným

¹⁸ *Vítejte u nás v Dřevohosticích: Sborník ke 100. výročí národopisné výstavy Záhoří v Dřevohosticích 23. 7. 1893.* Dřevohostice: Obecní úřad, 1993. 97 s.

vyšíváním. Součástí byla i košilka spojená s rukávci s menšími tajlemi. Košilka měla u krku menší límeček a vepředu se zapínala na řadu perleťových knoflíčků. Knoflíčky později nahradila tkanice, která se u krku stahovala. Přes košilku se nosila kordulka ušitá z černého sukna, ta byla olemována paterkou a doplněna zlatou portou. Vpředu se zapínala na tři knoflíčky. Záhorské ženy nosily na nohou bílé pletené punčochy a obuty byly do černých botek, které byly zdobeny výšivkou. Na hlavě nesměl chybět lipský šátek uvázaný vzadu na suk, tedy na tzv. babku. Dívky mívaly dlouhé vlasy, které si zaplétaly do copů a které pak nosily obtočené na hlavě jako věnce.

Mušský záhorský kroj z 2. poloviny 19. století

Součástí mužského záhorského kroje byla bílá plátěná košile s černobílým vyšíváním, jejíž límeček se zapínal na knoflíček. Žluté kozinkové kalhoty byly na bocích ve švech opatřeny výšivkou. Vesta byla ušitá z modrého sukna, vepředu byla zdobena červenou výšivkou a řadou stříbrných kovových knoflíků. Kroj dotvářel černý klobouk s úzkou stuhou a černé vysoké boty vyrobené z kůže.

Dětský kroj

Děvčata nosila bílou halenu s rukávci, kterou si u krku stahovala tkanicí. Sukně nosily bílé potištěné květinovým vzorem. Chlapci byli oblečeni do dlouhých žlutých kalhot, tzv. gatí, a do bílých plátěných košilí.¹⁹

2.1.4 Národopisná výstava Záhorské kultury v Dřevohosticích

Ke konci 19. století, v době politické krize v Rakousku, se v českém lidu začalo opět probouzet vlastenecké cítění. Znovu nabytý pocit národní hrdosti vedl k myšlenkám uspořádat národopisnou výstavu, která by ukázala, jak šikovný je český a moravský národ, jak vyniká v ručních pracích, v řemeslech, jaké zvyky a obyčeje dodržuje a jaké kroje nosí.

Tak se stalo, že i na Záhoří vyklíčila myšlenka uspořádat národopisnou výstavu. O šíření tohoto nápadu na národopisnou výstavu se zasloužil páter František Příkryl, významný vlastivědný a národopisný pracovník, kněz, národní buditel a vydavatel Záhorské kroniky.

¹⁹ČOČKOVÁ, Oldřiška a MRVOVÁ, Marie. Záhorské tance. V Přerově: Muzeum Komenského, 2004. 183 s. ISBN 80-239-4639-0.

Po dlouhých a pečlivých přípravách řady obyvatel záhorských obcí se národopisná výstava Záhorské kultury uskutečnila v obci Dřevohostice v roce 1893, a to ve dnech 23. – 25. července.

Třídenní slavnost byla zahájena otevřením výstavy v budově školy. Výstava obsadila její tři největší místnosti. V první z místností byly vystaveny cenné pergamenové listiny z dřevohostického archivu, různá privilegia, vzácné staré knihy, nábytek a obrazy ze záhorských jizeb. V téže místnosti byly vystaveny cenné archeologické nálezy, sbírky českých mincí a vyšívaní z oblasti Záhoří, Valašska, z Moravského Slovácka a Slovenska, které zapůjčil pan nadučitel Eduard Peck.

Druhá místnost byla koncipována jako záhorská jizba. V koutě stál stůl, u něj lavice. Na jedné z lavic stála rohová skříňka zvaná „kótnice“, která sloužila k uchovávání rodinných památek. Vlevo se nacházela postel, zdobená záhoráckými ornamenty, ověšená „kótnó“ plachtou. Vedle postele stála malovaná truhla, kolébka, legátky, kolovrat, kolovrátnice, přeslice a motovidlo. Na stěnách byly zavěšeny lidové obrazy malované na zrcadlové sklo. V místnosti byly vystaveny součásti ženského i mužského kroje. Ve stejné místnosti bylo vystaveno rolnické nářadí.

Ve třetí místnosti byly vystaveny záhorské vyšívané úvodnice, šaty, šátky, rukávce (košilky s obojky), fěrtochy, „půlky“, záhorské rukávce s „kadrlaty“ (kadrlata - krajka na konci rukávců) a „oplétačky“ (kolem pasu nošené vyšívané a pevně utahované části šatu, které sloužily k zakrytí volného místa mezi krátkými rukávci a sukni). Uprostřed místnosti byl na figurínách vystaven mužský a ženský záhorský kroj.

Během slavnosti se předvedl průvod lidových zvyků a obyčejů. Představila se tak záhorská svatba, „záhorský“ král, „ostatkové právo“, stínání beránka. Program slavností byl zakončen příchodem „obžíněk“ - dívek v krojích s kyticemi obilí a lučního kvítí.

Národopisné výstavy se účastnila řada tehdejších významných osobností. Přítomna byla rodina baronů Skrbenských z Hříště (posledních majitelů dřevohostického panství), rodina svobodného pána Arnošta z Loudonů (majitelé bystřického panství), rodina továrníka Thoneta z Bystřice pod Hostýnem, rodina pana císařského rady Jana Neffa z Prahy.

Národopisná výstava záhorské kultury byla přehlídkou pokladů záhorského lidového umění, zvyků a obyčejů z této oblasti.²⁰

²⁰ *Vítejte u nás v Dřevohosticích: Sborník ke 100. výročí národopisné výstavy Záhoří v Dřevohosticích 23. 7. 1893.* Dřevohostice: Obecní úřad, 1993. 97 s.

2.2 Obec Dřevohostice

Jak již bylo zmíněno, obec Dřevohostice je jednou ze 104 obcí okresu Přerov náležícího do Olomouckého kraje, která se od roku 2008 opět pyšní statutem městyse. Dřevohostice se nacházejí jihovýchodně od Přerova ve vzdálenosti 11 km od tohoto okresního města. Leží v nadmořské výšce 245 m n. m. Jsou místem, kde se stýká rozhraní dvou etnografických oblastí, a to Hané a Valašska. Městečkem protéká řeka Bystřička, která se ještě na území obce vlévá do řeky Moštěnky. Trvalé bydlíště zde má hlášeno 1 561 obyvatel a rozloha činí 846 hektarů.²¹

2.2.1 Historie městyse

Prehistorické osídlení

Osídlení Dřevohostic se datuje již z období neolitu, kdy četné nálezy broušené industrie, řadící se ke kultuře lineární keramiky, dokazují, že již v době kamenné zde žil člověk. Významnější jsou však nálezy z období eneolitu (3 500 – 2 000 př. n. l.), přesněji na 32 mohyl, které se nacházejí severozápadně od obce a rozesety jsou až na území sousedních obcí Nahošovic, Bezuchova, Hradčan. Dříve se tyčily do výšky od 6 do 15 m, dnes mají výšku už jen okolo 1 metru. Část mohyl byla zařazena do kultury šňůrové keramiky a kromě skrčené kostry obsahovala rovněž milodary v podobě keramiky, broušených sekerek, sekeromlatů, štípaných nástrojů a úštěpů. Druhá část mohyl náležela ke kultuře se zvoncovitých pohárů a kromě skrčence, obsahovala právě tyto poháry.

Na objevení těchto mohyl se podíleli dva badatelé, a to František Příkryl, který v roce 1889 objevil prvních 11 mohyl a Inocenc Ladislav Červinka, který o 9 let později, tedy v roce 1908, našel 9 mohyl a v roce 1920 rozšířil své nálezy o dalších 12 mohyl.²²

Historie do roku 1897

První písemná zmínka o Dřevohosticích se objevuje v zemských deskách olomouckých, v kterých se již v roce 1358 píše, že pan Sudek z Dřevohostic postoupil své statky panu Drslavovi ze Šelmberku.²³

²¹ *Vítejte u nás v Dřevohosticích: Sborník ke 100. výročí národopisné výstavy Záhoří v Dřevohosticích 23. 7. 1893.* Dřevohostice: Obecní úřad, 1993. 97 s.

²² Dřevohostice. In: *Wikipedie* [online]. 12.10.2012 [cit. 6.11.2012]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C5%99evohostice>

²³ LAPÁČEK, Jiří, FIŠMISTROVÁ, Věra a SEDLÁŘOVÁ, Hana. *Dřevohostice: historie městyse v datech.* Dřevohostice: městyse Dřevohostice, 2008. 72 s. ISBN 978-80-254-3115-3.

V roce 1368 prodali Hereš a Ješek, dědicové po Sudkovi z Dřevohostic, svou část městečka i s tvrzí Ctiborovi Tovačovskému z Cimburka. V roce 1371 Ctibor z Cimburku odkoupil a získal do vlastnictví i druhou část Dřevohostic a od tohoto roku byly Dřevohostice ve vlastnictví pouze pánů z Cimburka.

Roku 1447 odkoupil Dřevohostice i s tvrzí a dvorem Oldřich Stoš z Branic. Jeho synové Jan a Oldřich z Kounic pak roku 1466 darovali obyvatelům Dřevohostic právo na odúmrt'. (Právo na odúmrt' znamenalo, že majetek po zemřelém, který neměl žádné potomky, připadl vrchnosti.) Na oplátku Dřevohostičtí dávali pánům každý rok jedno plece vepřového a jednu slepici.

Roku 1480 prodal Oldřich z Kounic Dřevohostice čtyřem bratrům Janovi, Bernardovi, Václavovi a Jindřichovi ze Žerotína. Později roku 1527 se stal pánem pouze Bernard. Vladislav II. Jagelonský udělil v roce 1508 dřevohostickým právo konat dvakrát ročně výroční trhy, a to v pondělí před Narozením Pany Marie a po sv. Jiřím.

V roce 1544 vlastnili Dřevohostice bratři Bernard a Vilém ze Žerotína, kteří potvrdili tkalcovskému cechu artikule o 36 člancích, kterými se cech řídil až do roku 1716. Vilém ze Žerotína roku 1561 daroval Českým bratřím pozemky a dům ke zřízení školy. Tento rok můžeme považovat za počátek historie obecné školy v Dřevohosticích. V roce 1556 vydal Vilém nové artikule pro ševcovský cech.

Od roku 1561 držel panství ve vlastnictví Bartoloměj Vanecký z Jemničky, který v Dřevohosticích nechal postavit bratrský kostel a potvrdil občanům stará práva, která rozšířil ještě o dvě další. Od roku 1585 směli obyvatelé Dřevohostic kupovat a nalévat víno a vařit pivo. Roku 1587 připadlo dřevohostické panství Václavu Molovi z Modřelic, který jej zdědil právě po Bartoloměji Vaneckém, a který jej vlastnil pouhých 8 let.

Největší rozkvět Dřevohostice zaznamenaly v držení dalšího z rodu Žerotínů, a to za Karla Staršího ze Žerotína. Díky němu došlo k mnoha počínům ku prospěchu městečka a jeho obyvatel - byl rozšířen hřbitov, zrušena robota a poddanství a za 200 zlatých si od zmiňovaného pána směli místní obyvatelé odkoupit místní cukrovar. V té době k dřevohostickému panství, tvrzi a městyso náležely také Turovice, Nahošovice, Hradčany, Šišma, Pavlovice, Prusínky, Kladníky, Bezuchov, Oprostovice, Žakovice, Mrlínek, Sovadina, Radkovy, Radkova Lhota, Lipová a Křtomil.

Po Karlu Starším ze Žerotína krátce dřevohostické panství i s okolními vesnicemi vlastnil Jan Starší Skrbenský, který jej odkoupil v roce 1620. Avšak nově nabytý majetek si příliš dlouho neužil, jelikož v těžkých dobách pobělohorských byl obviněn z velezrady a urážky panovníka a jako vlastizrádce byl zbaven majetku a popraven. Dřevohostice spolu

s Bystřicí a Prusinovicemi v roce 1620 odkoupil za 95 000 zlatých kníže Václav z Lobkovic a vlastnil je až do roku 1646. V roce 1646 bylo Dřevohostické panství spolu s dalšími vesnicemi postoupeno císařské komoře, která je v témže roce prodala hraběti Maxmiliánovi z Valdštejna. V této době častých změn vlastníků Dřevohostic zuřila třicetiletá válka, která rovněž postihla městečko a jeho obyvatele. Roku 1620 byly Dřevohostice vydrancovány a vypáleny polskými kozáky. Ani později se dřevohostickým nevedlo lépe - městečko bylo sužováno švédskými vojevůdci, kteří jej plenili, vykrádali a cenné knihy s památkami odváželi do Švédska. Jejich kruté jednání dokládá ponížená žádost místních obyvatel adresovaná Maxmiliánovi z Valdštejna z roku 1647, kde prosí o ochranu a ulehčení od těžkostí.

Roku 1649 změnilo městečko opět svého majitele. Za 30 000 zlatých rýnských a 200 dukátů jej odkoupil říšský dvorní rada Jan Kalschmidt, svobodný pán z Eisenberku, který zacházel s obyvateli svého panství tak nekompromisně, že vystupňoval jejich utrpení do nejvyšší míry. Odebral obyvatelům možnost volně obchodovat se solí a zavedl tuhou robotu, kterou nezrušil ani v době, kdy se obyvatelé vyrovnávali s následky požáru, který zachvátil téměř celou obec. Jedním z jeho mála prospěšných činů bylo potvrzení artikulí ševcovskému cechu v roce 1668. Jeho dědic Jan Ignác Kalschmidt, který panství vlastnil pouhých 5let, a to od roku 1682 do roku 1693, potvrdil artikule stolařskému cechu a rozšířil dřevohostické panství o Domaželice a Čechy. Z roku 1659 pochází první zmínka o hrdelním právu.

Od roku 1693 bylo městečko v držení hraběte Fridricha z Oppersdorfu, tajného rady a vrchního zemského soudce, který mu obnovil prodej soli. Jeho dědicové vlastnili dřevohostické panství dlouhá desetiletí, a to až do roku 1820, kdy se jediným majitelem městečka stal Jindřich hrabě Matuška, vdovec po Antonii hraběnce z Oppersdorfu, který vlastnil Dřevohostice až do roku 1839.

V roce 1839 koupil panství Karel Czeike, svobodný pán z Badenfeldu. Později vlastnila dřevohostické panství jeho dcera Leonie Skrbenská, provdaná za pána Filipa Skrbenského z Hříště, která jej zdědila po své matce a vdově Marii, svobodné paní z Badenfeldu. Paní Leonie si držela statek v Dřevohosticích až do roku 1897. Ve zmiňovaném roce 1897 se totiž občané Dřevohostic vykoupili z vlastnictví paní Leonie, které za velkostatek zaplatily 255 000 zlatých rakouské měny. Ke koupenému velkostatku získali i zámek s příslušnými budovami, dvůr Dřevohostice s poli a lesem a dvůr Domaželice s poli. Dříve, v roce 1893, se v Dřevohosticích konala národopisná výstava, která návštěvníkům ze širokého okolí představila záhorácké zvyky a tradice.

Dřevohostice od roku 1897 – do roku 1939

Roku 1902 byla v zámku zřízena Ochrannovna pro osiřelé chlapce nevalných mravů, jinak řečeno s výchovnými problémy, o kterou se zasloužila Jubilejní jednota lidumilů sídlící na Moravě. Současně byla otevřena i jednotřídní obecná škola, která byla v roce 1907 rozšířena na dvoutřídní. Na zámku se vyučovalo pouze do roku 1919, pak byla škola přestěhována do Moravského Krumlova.²⁴

V roce 1909 na popud Pankráce Zamrazila byla svolána schůze, na níž se dojednalo založení tělovýchovné jednoty Sokol. O dva roky později, v roce 1921, byla slavnostně otevřena Sokolovna. Na financování Sokolovny se podílela i obec, která na oplátku požadovala, aby bylo žákům místní školy umožněno v této tělocvičně cvičit. V roce 1927 místní dobrovolní hasiči zakoupili automobilovou stříkačku, která nahradila dřívější parní stříkačku.

V letech před první světovou válkou se dřevohostičtí občané snažili o založení měšťanské školy, tyto snahy však byly zmařeny nedostatkem financí a hlavně již zmiňovanou první světovou válkou. Až v roce 1919 se souhlasem městské školní rady v Brně a zemského výboru moravského bylo rozhodnuto o založení trojtřídní měšťanské školy pro dívky a zvláště trojtřídní měšťanské školy pro chlapce. Obě tyto školy měly společnou samosprávu a prvním ředitelem se stal v roce 1920 Josef Dohnal, který ve své funkci setrval až do roku 1934. Škola tehdy sídlila v budově zámku, ale jedna třída obecné školy se přesunula do předzámčí. V roce 1923 navštěvovali školu žáci ze širokého okolí. Dřevohostice byly spádovým školským obvodem pro obce Býškovice, Čechy, Domaželice, Hradčany, Křtomil, Radkova Lhota, Radkovy, Lipová, Líšná, Dolní a Horní Nětčice, Nahošovice, Oprostovice, Pacetluky, Pavlovice, Podolí, Soběchleby, Símře, Sovadinu, Šišmu, Turovice, Žákovice, Prusinovice, Radslavice, V roce 1949 se stal třetím ředitelem Leopold Smiřický, za jehož působení, v důsledku nových školských úprav, byla škola sloučena se školou národní a vznikla osmiletá střední škola. Ta se později ve školním roce 1956/57 v důsledku nevyhovujících zámeckých prostor přesunula do nově postavené budovy.

V roce 1921 byla v Dřevohosticích zavedena elektřina. V témže roce byla založena jednota Orel, v čele s Josefem Srovnalíkem. O rok později byl postaven Lidový dům, který

²⁴ SMIRICKÝ, Leopold. *Historie Dřevohostic*. Dřevohostice: MNV Dřevohostice, 1968. 153 s.

využívala právě tato jednota. V roce 1931 byly vyhloubeny dva rybníky pod Debrným mlýnem.²⁵

Události období druhé světové války

I do dějin Dřevohostic se zapsaly události spojené s druhou světovou válkou. Roku 1939, když byla republika okupována, byl vyhlášen protektorát Čechy a Morava a naším městečkem projížděli první němečtí vojáci. 15. 7. 1939 byla v Dřevohosticích založena odbojová skupina Sokol Dřevohostice. Na podzim roku 1939 bylo rozhodnuto o vybudování protektorátní dálnice Plzeň – Moravská Ostrava, a to v úseku Turovice – Dřevohostice – Lipová, avšak vlivem války byla stavba v roce 1941 pozastavena. V témže roce byl německými úřady rozpuštěn spolek Sokola. V roce 1942 byly pro válečné účely odevzdány tři dřevohostické zvony. K datu 26. 5. 1942 nařízením ministerstva vnitra připadly Dřevohostice k hranickému okresu.

V únoru roku 1945 přišli vojáci německého vojska do městečka a obsadili zámek, kde tehdy sídlila měšťanská a obecná škola. Němci si zde zřídili školicí středisko pro výcvik vojáků letectva a také místo zásobování. V květnu se zde usadil i ustupující štáb německé armády. Začátkem května 1945 bylo ruskou armádou na Dřevohostice shozeno na 80 malých pum, které zasáhly, kromě štábu německé armády umístěné v obecné škole, i opravnu německých vozidel. Plány, kterými bylo ruské vojsko vybaveno, získali odbojáři a předali je partyzánské brigádě Jana Žižky sídlící v Hostýnských horách.

Dřevohostice, tak jako téměř celá naše země, byly osvobozeny 8. května 1945, a to kolem třetí hodiny ranní Rudou armádou. 11. května byla svolána ustavující schůze národního výboru, bylo zvoleno zastupitelstvo obce. 12. května byla v Dřevohosticích založena Komunistická strana (KSČ), jejímž předsedou byl jmenován obuvník Florián Šmukař.

Dřevohostice v letech 1947 – 1989

Vývoj v našem městečku po roce 1945 odrážel situaci v celé naší vlasti. K moci se dostala komunistická strana, která postupně eliminovala soukromé podnikání. Na druhou stranu došlo i k řadě dobrých počinů. Byla založena řada různých spolků, postaveno mnoho budov, zvelebeno a zkulturněno prostředí a příroda obce.

Roku 1948 byly zrušeny soukromé záložny a zachována byla pouze Státní spořitelna. O rok později byly zrušeny zbylé živnosti nebo byly převedeny do družstev. Místní kaplan Jindřich Jenáček byl obviněn z údajné protistátní činnosti a byl mu udělen trest 25 let

²⁵ LAPÁČEK, Jiří, FIŠMISTROVÁ, Věra a SEDLÁŘOVÁ, Hana. *Dřevohostice: historie městyse v datech*. Dřevohostice: městys Dřevohostice, 2008. 72 s. ISBN 978-80-254-3115-3.

nucených prací. V prosinci téhož roku pátral sbor národní bezpečnosti po členech protikomunistického odboje „Hory Hostýnské“. Ti ukřývali ve sklepě jednoho z občanů obce Hradčany. Při odhalení jejich úkrytu se strhla přestřelka, byl zastřelen jeden z poručíků a nakonec následovalo další zatýkání v Bystřici pod Hostýnem, Lhotě, Chvalčově, Lipové, Dřevohosticích a Radkovách. V tomto roce byl také založen Československý Červený kříž, který měl za úkol organizovat samaritánskou službu, školit dobrovolné sestry a starat se o správnou výživu dětí v obci a založena byla i při střední škole (dnes devítiletá základní škola) organizace Pionýra.

V prvních měsících roku 1951 byly na silnicích prováděny zátahy, které měly za cíl zajistit další členy protikomunistické skupiny, byla zatčena řada osob, převážně z Hradčan a Dřevohostic, tyto osoby však byly záhy propuštěny. V roce 1952 bylo v Dřevohosticích založeno JZD III. typu, které nahradilo JZD I. typu, které bylo založeno o rok dříve, avšak zanedlouho se rozpadlo. V témže roce vyhlásilo Ministerstvo školství, věd a umění na lesních pozemcích u obcí Dřevohostice a Turovice přírodní rezervaci Kamenice. O rok později po neshodách členů JZD, bylo družstvo rozpuštěno. V témže roce byla rozpuštěna Tělovýchovná jednota Sokol, která byla nahrazena TJ Slavoj, kterou zaštiťoval místní cukrovar. O pět let později však získala jednota opět svůj původní název TJ Sokol. V roce 1954 bylo vytvořeno menšinové JZD o 38 členech. 28. dubna 1954 se obec Turovice odtrhla od Dřevohostic a stala se samostatnou obcí. V roce 1957 byla v městečku, v budově bývalé národní školy, otevřena zednická škola spolu s internátem.

Po územní reorganizaci, v roce 1960, se Dřevohostice připojily k okresu Přerov a ve stejném roce, na základě nového školského zákona, byla základní škola rozšířena na úplnou devítiletou školu s 18 třídami. Školu navštěvovali žáci z naší obce a z obcí Turovic, Nahošovic, Radkovic, Radkovic Lhoty, Lipové a Křtomile. Počet žáků se v letech 1956 až 1965 pohyboval v rozpětí mezi 400 - 600. Také v tomto roce bylo zřízeno dvouleté odborné zemědělské učiliště. V roce 1961 byla dokončena zemědělská kolektivizace, JZD tehdy čítalo 146 členů a celková rozloha půdy tohoto družstva měla 412,74 ha. V roce 1965 byl v zámku, který prošel stavebními úpravami, zřízen Ústav sociální péče, do kterého se nastěhovalo 21 chovanců ve věku do 25 let. Ve stejném roce byla v městečku otevřena pobočka Lidové školy umění, která spadala pod LŠU v Přerově.

V roce 1968 se v Kulturním domě po dvaceti letech opět sešla Československá strana lidová. V srpnu téhož roku byla v hostinci Na Špici ustanovena Společnost za lidská práva, jejímž předsedou byl jmenován Jan Matyáš. O několik dní později téhož měsíce naše městečko zasáhla zpráva o obsazení naší země vojsky Varšavské smlouvy, přesněji tomu bylo

21. 8. v 5:30 hod. Tato událost vyvolala v občanech obavy a následnou nákupní horečku. Následně 22. 8. a 23. 8. se dřevohostičtí svým podpisem připojili k petici za vyhlášení republiky neutrálním státem.

V dubnu roku 1970 zavítala do naší obce delegace evangelických kněží z evropských zemí, kteří na počest 300. výročí smrti J. A. Komenského putovali po místech, které tento pedagog a myslitel navštívil. Údajně totiž Komenský v našem městečku navštěvoval svého švagra Petra Kostického, správce českobratrského sboru, který měl za manželku sestru první ženy Komenského Alžbětu Vizovskou. V témže roce bylo provedeno sčítání lidu, Dřevohostice měly tehdy 1 527 obyvatel.

Roku 1972 byl zřízen v obci Výchovný ústav pro děti a narušenou mládež, který využil nově opuštěné budovy po zemědělském odborném učilišti, které vzniklo v roce 1912 a po 60 letech bylo zrušeno. Roku 1974 oslavilo městečko 950 let od svého založení. O dva roky později byly k Dřevohosticím připojeny okolní obce, a to Turovice, Nahošovice, Lipová – Křtomil, Radkovy, Radkova Lhota, Bezuchov a Oprostovice. V roce 1979 oslavila tělovýchovná jednota Sokol 70 let od svého založení, byla svolána slavnostní schůze, divadelní odbor Sokola při této příležitosti představil svou hru a ještě mnoho akcí se při této příležitosti připravilo.

Roku 1984 oslavil sbor požárníků 100. výročí svého založení. V roce 1986 dostali vybraní občané povolení k podnikání, respektive povolení poskytovat služby. V prosinci roku 1989 bylo v místním kině založeno Občanské fórum.

Dřevohostice od roku 1990 doposud

V roce 1990 navštívil Dřevohostice tehdejší ministr financí a pozdější prezident Václav Klaus a starostou byl opakovaně zvolen Ladislav Sigmund, který úřad zastával 16 let. V roce 1993 byla uspořádána národopisná slavnost nazvaná Záhoří. O rok později, v roce 1994, bylo uspořádáno první setkání dechových hudeb, které se pořádá každý rokem.

V roce 1997 zaplavila městečko velká povodeň, která způsobila velké škody, poničila domy, komunikace, inženýrské sítě, zemědělskou půdu. Celková škoda se vyšplhala k částce 20 milionů Kč. V červnu roku 2004 se uskutečnilo první setkání obcí mikroregionu Moštěnka. Od roku 2006 až doposud je starostou Stanislav Skýpala.²⁶

²⁶ LAPÁČEK, Jiří, FIŠMISTROVÁ, Věra a SEDLÁŘOVÁ, Hana. *Dřevohostice: historie městyse v datech*. Dřevohostice: městyse Dřevohostice, 2008. 72 s. ISBN 978-80-254-3115-3.

2.2.2 Dřevohostické památky

Dřevohostický zámek

Obrázek č. 14 (www.sdhdrevohostice.estranky.cz)

Dřevohostický čtyřkřídlý zámek je významnou renesanční památkou Moravy. Zámek byl postaven již v roce 1358, a to na místě dřívějšího zemanského sídla - vodní tvrze. Velkou přestavbou prošla stavba v 16. století za držení Karla Staršího ze Žerotína, významného moravského politika, diplomata a zemského hejtmána. Díky němu stavba dostala svou renesanční podobu. Přestavba probíhala v letech 1595-1617 a podíleli se na ní stavitelé bratři - Andrys a Benedikt Vlachové. K renesančním úpravám interiéru zámku došlo za vlastnictví již nového majitele Jana Skrbenského z Hřístě, a to v letech 1618-1619. Znovu podobu zámek pozměnil v letech 1649 -1660, kdy na něm byly provedeny barokní úpravy.

Zámek je z jižní strany chráněn částí hradby s dvěma baštami. Toto opevnění dříve zámek obklopovalo ze všech čtyř stran, ale protože již nehrozilo žádné nebezpečí, bylo v první polovině 19. století zbouráno. V areálu zámku kdysi bývala hodnotná botanická zahrada, ze které se do dnešní doby nezachovalo téměř nic.

Roku 1897 odkoupili občané Dřevohostic zámek od poslední majitelky panství baronky Leonie Skrbenské z Hřístě, za 255 tisíc zlatých.

Od počátku 20. století sloužil zámek řadě účelů. Nejprve zde byly zbudovány letní byty, poté zde sídlila ochranovna, pak škola a naposledy zde byl zřízen ústav sociální péče. V současné době opět zámek slouží obci k pořádání různých kulturních akcí.

Farní kostel sv. Havla

Obrázek č. 15 (www.cantores.wz.cz)

Farní kostel sv. Havla, jak název napovídá, je zasvěcen sv. Havlovi, poustevníkovi v Bregenzi u Bodamského jezera ve Švýcarsku.

Kostel vznikl v 2. polovině 18. století po přestavbě z českobratrského sboru, který stál ve stejných místech již v roce 1579. Na hřebenu střechy kostela lze ještě nyní spatřit větrníček s písmeny JBA a rok 1579. Což znamená, že základní kámen ke stavbě českobratrského sboru v Dřevohosticích pravděpodobně položil sám Jan Blahoslav Apenix (jak se psával), který byl přerovským rodákem a biskupem Jednoty bratrské.

V interiéru kostela se nachází řada skvostů, a to především vzácných obrazů. Jedním z nich je oltářní obraz jezuitského barokního malíře Ignáce Raaba či nástropní obraz na klenbě nad hlavním oltářem od Jana Köhlera. Na chóru kostela bývaly kdysi varhany se 16 rejstříky, které pocházely z roku 1784. Ty byly v roce 1949 nahrazeny varhany novými.

Nedaleko kostela stojí fara, která vznikla z bývalého bratrského domu. V něm sídlila bratská škola, která byla jednou z nejstarších bratrských škol na Moravě (vyučovala již v roce 1561).

Renesanční zvonice

Obrázek č. 16 (www.hrady.cz)

Nedaleko kostela sv. Havla se nachází českobratrská renesanční zvonice. Tato hranolovitá stavba je 25 metrů vysoká a její zdi mají tloušťku mezi 95 cm a 135 cm. V podlaží, kde se nacházejí zvony, je na každé straně dvojice oken, zaklenutých stlačeným obloukem. Na zvonici se nachází sluneční hodiny.

Stáří zvonice se datuje již od roku 1521, což dokládají písemné prameny, ve kterých se píše o odporu poddaných z vesnice Nahošovice. Ti nechtěli na její stavbě robotovat. V letech 1590 – 1640 se okolo zvonice rozkládal hřbitov Českých bratří, na kterém byl pochován

i významný českobratrský biskup Pavel Jessenius.

Do doby 1. i 2. světové války byly na věži zavěšeny čtyři zvony, které však byly kvůli válce roztaveny na munici. Zachránit se podařilo dva z nich - zvon Maria z roku 1721 a malý „umíráček“ z roku 1921.

Hanácký hliněný dům

Obrázek č. 17 (www.drevohostice.cz)

Dům s žudrem (Žudro domu byl jednopatrový přístavek před průčelím obytné budovy statku. Bylo vyžděno z vepřovic - nepálených cihel. Byla to vlastně otevřená předsíň, vystupující z domovního traktu do návsi.) je jediným domem svého druhu v Dřevohosticích. Stojí na náměstí a je dokladem dřívější domovní zástavby. Tento dům byl postaven v polovině 18. století, a to z hliněných cihel.

Radnice

Obrázek č. 18 (www.hostynsko.cz)

Dřevohostická radnice s pěti jehlanovitými věžičkami je dominantou dřevohostického náměstí. Radnice pochází z 16. století. Věže radnice mají svůj význam a symboliku. Připomínají hrdelní právo, které v Dřevohosticích platilo v 17. století.²⁷

²⁷ Historie. *Dřevohostice* [online]. [cit. 20.1.2013]. Dostupné z: <http://www.drevohostice.cz/index.php?nid=1243&lid=cs&oid=1030882>

3 MUZEUM KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ

3.1 Historie vzniku muzea

Na počátku historie Muzea Komenského stála čtyři samotná muzea. Prvním z nich bylo Muzeum Komenského, založené v roce 1888 Františkem Slaměním, sídlící původně v budově měšťanské školy, které se však v roce 1903 přestěhovalo do vhodnějších prostor nové školní budovy v ulici Palackého. V době svého založení se řadilo k prvním na Moravě a základ expozic představovaly předměty vztahující se k osobě J. A. Komenského ze sbírky zakladatele muzea.

V roce 1902 bylo založeno Městské muzeum v Přerově, které mělo historicko-národopisný charakter, neboť zde byly vystaveny exponáty sesbírané pro účely národopisné výstavy z roku 1892 konané v Praze. V roce 1906 bylo muzeum přestěhováno na zámek, neboť zvyšující se počet sbírek kladl větší nároky na prostory, které nová budova splňovala.

V pořadí již třetí muzeum v Přerově vzniklo v roce 1922. Bylo jím Teličkovovo archeologické muzeum, jehož jednu ze sbírek tvořilo 10 000 předmětů nalezených na 150 archeologických nalezištích.

O dva roky později, v roce 1924, vzniklo čtvrté muzeum umístěné v Komenského škole, jehož lákadlem byla sbírka Ladislava Hudečka, učitele obecné školy a nadšeného entomologa, obsahující 23 000 exemplářů různého hmyzu a motýlů.

Rozhodnutím městské rady bylo v roce 1930 rozhodnuto, že přerovský zámek bude využíván především pro muzejní účely. Zámek se tak stal v roce 1935 sídlem dvou muzeí - Muzea Komenského a Městského muzea. Součástí Městského muzea se stala dvě zbývající muzea (archeologie a entomologie) a nově založené legionářské muzeum. Muzeum Komenského usilovalo o sloučení s Městským muzeem, ale zůstalo i nadále ve vlastnictví Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě a ve Slezsku.

V období mezi válkami se rozrůstal počet sbírek a jednotlivých exponátů. V roce 1937 Muzeum Komenského čítalo na 11 000 sbírkových předmětů, Městské muzeum spravovalo na 55 000 exponátů. Během okupace byly odvezeny sbírky, obsahující 5 500 exponátů, které poukazovaly na československou státnost. Muzeu tak vznikla škoda ve výši 521 900 Kč. V té době byly uzavřeny expozice s tématem národního odboje a omezena byla také osvětová činnost.

V roce 1950 dosáhlo město Přerov toho, že Muzeum Komenského přešlo pod správu Místního národního výboru v Přerově, což znamenalo, že doposud dvě samostatná muzea se sloučila v jedno s názvem Muzeum J. A. Komenského.

V roce 1956 se název muzea změnil na Okresní vlastivědné muzeum J. A. Komenského. Správa muzea přešla pod Okresní národní výbor v Přerově. Vlastivědný charakter muzea byl zachován, rozdílný byl však rozsah působnosti, který zahrnoval již celý okres.

O čtyři roky později změnilo muzeum opět svůj název. V roce 1960, kdy byly vytvořeny nové správní okresy, se nazývalo Okresní vlastivědné středisko. Jeho působnost se rozšířila o vedení kronik, památkovou péči, ochranu přírody a galerijní činnost. Rovněž spravovalo muzea v Hranicích, Lipníku nad Bečvou, Tovačově, Kojetíně a od roku 1960 byl pod správou ONV i Helfštýn.

V roce 1963 proběhla další reorganizace, jejímž výsledkem byl vznik Vlastivědného ústavu v Přerově. Ten měl na starosti muzejnictví, památkovou péči, ochranu přírody, kronikářství a oblast výtvarného vzdělávání a umění celého okresu. Okolní městská muzea se stala pobočkami ústavu v Přerově. V roce 1978 se muzeum opět přejmenovalo na Okresní vlastivědné muzeum J. A. Komenského, neboť tento název nejlépe vystihoval charakter a poslání této instituce. V roce 1989 města Hranice a Kojetín zřídila svá vlastní městská muzea.

3.2 Muzeum dnes

V současnosti má muzeum již svůj původní název, a to Muzeum Komenského v Přerově. Spravuje jej Okresní úřad v Přerově. Přerovští historikové se zde starají o více jak 300 000 sbírkových předmětů.

V muzeu je umístěno několik expozic věnovaných dějinám českého školství a jeho historickému vývoji – rekonstruovaná je zde třída ze 17. století z doby Rakouska-Uherska, První republiky a z doby 50. let 20. století. Nadregionálního charakteru je výstava národopisu Hané a Záhoří, kde jsou vystaveny kroje z jednotlivých oblastí Moravy a další etnografické předměty. Instalovány jsou zde i dvě přírodovědné expozice, a sice entomologická sbírka Ladislava Hudečka a sbírka mineralogie ing. Aloise Němce.

3.3 Přerovské muzeum a Komenský

Jan Amos Komenský se bezpochyby řadí k nejvýznamnějším osobnostem, které v Přerově pobývaly. Právě zde, jak již bylo zmíněno, Komenský navštěvoval v letech 1608 - 1611 bratrskou školu, kde také získal svůj přídomek Amos, a v letech 1614 - 1616 na stejné škole později vyučoval. Zde za svého působení připravoval a sbíral materiál k některým svým

dílům, nejen k Divadlu veškerenstva věcí, ale i k Pokladu jazyka českého, k mapě Moravy a k historii rodu Žerotínů.

Neopomenutelný byl Přerov pro Komenského i proto, že právě zde si našel svoji první ženu Magdalenu Vizovskou, se kterou měl dva syny, kteří však během morové epidemie, která zasáhla město, zemřeli. Jejich ostatky byly pochovány na Českobratrském hřbitově, v místech dnešního Šířavského kostela.

Komenského odkazu se Přerované nevzdali ani v dobách politické nepřízně. Roku 1871 bylo při druhém sjezdu československého učitelstva v Přerově rozhodnuto, že právě zde bude roku odhalena socha Jana Amose Komenského, filozofa, teologa pedagoga a v neposlední řadě velkého myslitele. Za velké účasti široké veřejnosti byla socha představena světu ve dnech 20. - 22. srpna 1874.

Jak již bylo dříve zmíněno, v letech 1887 - 1888 bylo díky osobě Františka Slaměníka a českého učitelstva otevřeno první muzeum Komenského na světě. Zde jsou uchovány cenné sbírky, které se vztahují k životu a tvorbě J. A. Komenského, a které jsou vyhledávány odborníky a komeniologové z celého světa.

V roce 1892 zakázala rakouská vláda, podporovaná církví, oslavy Komenského na školách. Přerované se opět nenechali zastrašit. Na radnici města byla odhalena pamětní deska s nápisem: „ *V městě Přerově slavný náš Jan Amos Komenský v letech 1614-1618 poprvé mládeži i národu ukazoval cestu lahodnou a jistou k spanilejšímu schopností duševních rozvíjení.* “²⁸

Mysliteli zabývající se Komenského odkazem po Františku Slaměníkovi a Františku Bayerovi, byli učitelé Josef Krumpholc, Rudolf Vanýsek, Rudolf Macháček a Josef Dostál.

V roce 1968 a 1969 byly v Přerově pořádány dvě mezinárodní konference, zabývající se Komenského odkazem, které si daly za cíl, aby se městu zase začalo říkat město Komenského, jak tomu bylo v minulosti. Avšak politická situace ve státě spolu s odchodem hlavního propagátora těchto setkávání dr. Pavla Flosse do Uherského Hradiště tyto snahy překazila. Právě v Uherském Hradišti se tato kolokvia pořádají již dlouhých 30 let. Zde je nyní centrum komeniologické dokumentace. Rovněž zde vychází časopis *Studia Comeniana et historica*, který je po vzoru dvou prvních přerovských čísel *Coloquia Comeniana* vydáván.

²⁸ LAPÁČEK, Jiří, ed. *Přerov: povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000-2002. 3 sv. ISBN 80-238-6173-5, str. 74.

Ani blížící se významné výročí 400 let od narození Komenského nezměnilo nic na chladném postoji politického vedení města k tomuto významnému muži. Proto se žádné oficiální oslavy nekonaly. Jen díky financím z Okresního úřadu města Přerova, místním podnikům a hlavně zaměstnancům Okresního vlastivědného muzea v Přerově bylo toto jubileum řádně a hlavně důstojně oslaveno. Při této příležitosti uspořádalo muzeum dvě celostátní zasedání, vydalo deset titulů a připravilo nové výstavy a expozice, které přilákaly četné zástupy návštěvníků, a to i těch zahraničních.

V roce 1992 ve dnech 23. - 27. března se konala v Paláci kultury mezinárodní vědecká konference na počest 400. výročí narození J. A. Komenského s názvem Odkaz J. A. Komenského a výchova člověka pro 21. století. Při této příležitosti se přerovské muzeum stalo garantem výstav v Berlíně, Bochumi, Düsseldorfu a v Praze.

Přerovské muzeum v jubilejním roce 1992 navštívily tisíce návštěvníků. Byl mezi nimi 29. března 1992 i jeden z potomků J. A. Komenského, a sice paní Gerta Figulusová – Kalliková, žijící v USA. Dalšími významnými osobnostmi, které zhlédly expozice muzea, byl Petr Pithart, tehdejší předseda vlády a tehdejší ministr školství Petr Vopěnka. Zavítala sem i řada zahraničních návštěv z Holandska, Japonska, Polska, Rakouska, Ruska, USA, Velké Británie.

Díky finančním dotacím získaných od přerovských podniků byla zakoupena do sbírek muzea řada předmětů a listin, nejvýznamnější mezi nimi bylo jedenáct Komenského map ze 17. století. Přerovští historikové byli v Pražském Karolinu za svou činnost během jubilejního roku vyznamenáni pamětní medailí Komenského.²⁹

3.4 J. A. Komenský

Jan Amos Komenský

Jan Amos Komenský se narodil jako nejmladší z pěti dětí manželům Tomáši a Anně Komenským, a to 28. března 1592. Rozporuplné jsou poznatky o místě Janova narození, které jednou za místo narození považují Nivnici a podruhé zas Brod (dnes Uherský Brod). Janův otec získal svůj přídomek Komenský podle vesnice Komňa, ze které pocházel. V roce 1604 krátce po sobě zemřeli Janovi rodiče, a proto byl předán do péče otcovy sestry Zuzaně Nohálové, bydlící ve Strážnici. V roce 1605 právě zde začal navštěvovat bratrskou školu, kterou navštěvoval pouze krátce, protože téhož roku bylo město Strážnice vypáleno vojskem

²⁹ LAPÁČEK, Jiří, ed. *Přerov: povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000-2002. 3 sv. ISBN 80-238-6173-5.

Štěpána Bočkaje. Již podruhé ztratil mladý Jan domov a musel odejít do Nivnice ke svým novým poručíkům Kozákovi a Urbanu Mravencovi. Není znám důvod, proč byli noví opatrovníci ustanoveni právě z Nivnice a proč byl tak oddělen od svých sester.³⁰

V letech 1608 - 1611 navštěvoval bratrskou školu v městě Přerově, které měl v držbě Karel Starší ze Žerotína, jenž byl významným členem Jednoty bratrské. Správcem školy byl biskup Jan Lánecký, který nahradil biskupa Jana Blahoslava. Mladý Jan si svými studijními úspěchy zajistil přízeň těchto dvou mužů a právě díky nim byl poslán do Německa na reformovanou univerzitu v Herbonu, kde strávil dvě léta (1611-1613). Poslední rok svých studií (1613 - 1614) pobýval na univerzitě v Heidelbergu, kde svá studia zakončil teologickou disputací. Poté se pěšky vrátil přes město Norimberk a Prahu zpátky na Moravu, a to do Přerova, kde po dva roky vyučoval (1614 - 1616) na téže bratrské škole, kde se jako žák sám před lety vzdělával. Získané vědomosti ze studií, chtěl využít pro zlepšení českého školství, které bylo v té době ve špatném stavu. Sám se neustále vzdělával a pilně sbíral podklady k první české encyklopedii *Divadlo veškerenství věcí*. Nedlouho po návratu z ciziny, v roce 1616, byl při synodě v Žeravicích ordinován na kněze.

Sílící odpor proti vládnoucí habsburské monarchii vyvrcholil pražskou defenestrací, uskutečněnou 23. května 1618, která byla počátkem celoevropského válečného konfliktu, který trval 30 dlouhých let a v historii je znám jako Třicetiletá válka. V letech 1618-1621, tedy v čase počátku války, pobýval Komenský ve městě Fulneku, jehož majitelem byl Jan st. Skrbenský z Hřístě. Zde byl kazatelem a učitelem a zde také založil rodinu, jeho manželkou byla Magalena Vizovská, která Komenského následovala z Přerova. Jeho pobyt ve Fulneku překazila vyostřená politická situace, která vyvrcholila pro náš národ v bitvě na Bílé hoře v roce 1620 porážkou českých stavů. Město bylo vypáleno císařskými vojsky, byla zničena škola i budova sboru. Komenský byl proto nucen uprchnout a skrývat se v Oderských vrších blízko hradu Vikštejn (1621) a na žerotínském panství v okolí Velkých Losin (1622). Bezpečné útočiště, které ho jako nekatolika chránilo před objevením císařskými vojsky, našel na dalším panství Karla Staršího ze Žerotína v Brandýse nad Orlicí, kde setrval až do roku 1626. Zde se také dozvěděl o spálení své knihovny a rukopisů na fulneckém náměstí (1623). Do Brandýsa již odešel sám, jelikož jeho žena Magdalena a dva chlapci zemřeli při morové epidemii. Ve své melancholické náladě vyvolané úmrtím rodiny a neutěšenou českou otázkou, napsal Komenský jedno ze svých nejvýznamnějších děl *Labyrint světa a lusthaus srdce*. Jeho druhou ženou se v roce 1624 stala Marie Dorota

³⁰ Život J.A.Komenského. *Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod* [online]. [cit. 1.4. 2013]. Dostupné z: <http://www.mjakub.cz/?idm=37>

Cyrillová, s níž žil 24 let a měl pět dětí, syna Daniela a dcery: Dorotku, Kristinu, Alžbětu a Zuzanu.

Komenský se i přes pobělohorské události nevzdával myšlenky svobodného českého národa a angažoval se při protihabsburském odboji. V Haagu (1625) jednal s Fridrichem V. Falckým, českým exkrálem, kterému odevzdal optimistická proroctví Kryštofa Kottera, která věštila brzký konec Habsburků a v Berlíně (1626) se sešel s Ladislavem Velenem ze Žerotína, vůdcem moravské protestantské šlechty.

Poslední dva roky ve své vlasti strávil Komenský v Bílé Třemešné u Dvora Králové. Opětovné snahy o svržení Habsburské monarchie se nezdařily, císařská vojska, vedená Albrechtem z Valdštejna, zvítězila. Král Ferdinand II. Habsburský vydal novou ústavu Obnovení zřízení zemské a 23. července 1627 vydal patent, ve kterém ukládal nekatolíkům šestiměsíční lhůtu na vystěhování ze země. Tím učinil na dlouhou dobu přítrž všem možným snahám českého národa na získání samostatnosti. Komenský byl i se svou rodinou nucen emigrovat. Odešel do polského Lešna, kde s různě dlouhými přestávkami, které vyplňovaly jeho cesty, pobýval dlouhých 19 let.

Jeho první pobyt v Lešně trval třináct let. Hned po příchodu začal učit na vyšší bratrské škole a později se stal rektorem gymnázia v Lešně. Věnoval se své pedagogické činnosti a mimo to pracoval na zájmech Jednoty. Roku 1632 se stal jejím biskupem a zároveň i sekretářem. Neúnavně pracoval na svých metodologických a jazykovědných studiích a připravoval vydání učebnic. V této době se dostalo širší pozornosti jeho vševědným plánům a úvahám. Roku 1641 navštívil Anglii, když přijal pozvání svého přítele Samuela Hartliba, který patřil ke stoupencům Komenského myšlenek na reformu vědy, školství a vzdělanosti. Spolu s Hartlibem a anglickými komeňiány tady pracoval na reformě vzdělání a vědy. V Anglii si získal velkou oblibu díky své teorii o vševědě a také zde vzniklo jeho dílo *Via lucis*. Jeho pobyt byl v roce 1642 přerušena anglickou občanskou válkou. Komenský proto přijal nabídku Švédů a odjel na sever, kde měl připravit reformu tamního školství. Usadil se ve městě Elbląg a spolu s pomocníky připravoval nové učebnice a někdy, na úkor tohoto úkolu, pracoval na své vševědě, tzv. pansofii. Při odevzdávání hotových učebnic švédskému kancléři a královně Kristině požádal o podporu pro svůj národ a církve.

V roce 1648 byl uzavřen Vestfálský mír, který byl pro Komenského velkým zklamáním a znamenal konec jeho dalším politickým snahám. Od té chvíle neměl důvod nadále setrvávat v Elblagu, odešel proto zpátky do Lešna. Ve stejném roce zemřela Komenského druhá manželka. Jeho třetí ženou se v o rok později, v roce 1649, stala Jana Gajusová.

V roce 1650 přijal pozvání knížecího rodu Rákócziů a odjel do Sedmihradska. I zde měl za úkol rovněž reformovat tamní školství, především pak potocké gymnázium. Při svém pobytu zde napsal řadu hodnotných didaktických děl. Svým pobytem v Sedmihradsku sledoval národní cíle, chtěl využít přízně knížete Zikmunda Rákócziho a zapojit ho do nově se tvořícího protikatolického hnutí. Rovněž se podílel na smluvení Zikmundova sňatku s dcerou bývalého českého krále Fridricha V. Falckého, Jindřiškou Marií Falckou. Kníže se svou chotí však náhle zahynuli, tím byla oslabena pozice Komenského v Blatném potoku. Uherští kolegové v čele s rektorem školy Janem Tolnaiem, dávali tak zjevně najevo nepřátelství a nepřízeň, že se Komenský v roce 1654 rozhodl vrátit do polského Lešna.

V letech 1654-1655 se naskytl možnost vytvořit protihabsburskou koalici tvořenou Anglií, Švédskem a Sedmihradskem. Komenskému a českým exulantům opět svitla naděje na vyřešení české otázky. Obrátili se s prosbou o finanční a vojenskou pomoc na vůdce anglické republiky Olivera Cromwella a sami dokonce ze svých prostředků chtěli financovat švédské vojsko, které mělo vpadnout do Čech a vyburcovat celý národ k povstání. Nový švédský král Karel X. Gustav úspěšně zahájil tažení do katolického Polska. Komenský v reakci na tento vojenský úspěch, vydal spis *Chvalořeč na Karla Gustava*. Brzy nato utrpělo švédské vojsko v Polsku porážku a začalo ustupovat. Polští katolíci podporu Švédů brali od českých exulantů a protestantů jako zradu. Jejich nevráživost vůči nim vyvrcholila v roce 1656 vypálením Lešna, centra nekatolíků a Jednoty bratrské v Polsku. Komenský při požáru přišel o veškerý svůj majetek, ale především shořely jeho rukopisy, což byla pro něj velká osobní tragédie.

Po vypálení Lešna odešel do Nizozemského Amsterdamu, který byl jeho posledním domovem, kde strávil léta 1656-1670. Jeho činnost podporovala městská rada, která mu přidělila dotace na dokončení didaktických a pansofických spisů. Zde vydal jedno ze svých nejvýznamnějších děl *Schola ludus* (Škola jako hra). Nizozemští měšťané se velice zajímali o vzdělání, to podnítilo Komenského k práci na vychovatelských spisech, především pak pracoval na zobecnění a utřídění díla *Opera didactica omnia*. Neúnavně pracoval i na svém nejrozsáhlejším pansofickém díle *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Dokončení tohoto díla bylo pro Komenského velice důležité, proto před svou smrtí požádal svého syna Daniela a přítele Kristiana Vladislava Nigrina, aby práci dokončili a vydali. V roce 1658 omítl nabídku Olivera Cromwella na odstěhování se do Irska.

V roce 1662 vznikla v Anglii Královská učená společnost, kterou Komenský právem považoval za výsledek své práce, protože již ve svém díle *Via lucis* hovořil o společnosti řídící vzdělání a výchovu.

Komenský vševědnými a pansofickými koncepcemi, uplatňovanými ve svých dílech předešel svou dobu, což nebylo pochopeno jeho současníky a bylo nad rámec možností, které mu k dispozici dali Nizozemci. Sociální a politická situace doby neumožňovala, aby jeho ideje byly realizovány ještě za jeho života.

Jan Amos Komenský zemřel 15. listopadu 1670 ve věku 78 let. Byl pochován u valonského kostelíku v Naardenu, který byl v roce 1935 naší republikou upraven na důstojné mauzoleum.³¹

³¹ POLIŠENSKÝ, Josef. *Jan Amos Komenský*. Praha: Svobodné slovo, 1963. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti. ISBN 32-016-63

4 MUZEUM A RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

V této kapitole se budeme zabývat Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV), konkrétně vzdělávací oblastí Člověk a jeho svět. Tato oblast zahrnuje stejnojmenný obor Člověk a jeho svět, který obsahuje očekávané výstupy a učivo, jež předpokládají využívání návštěv muzea.

4.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

RVP ZV je kurikulárním dokumentem státní úrovně, jež vymezuje závazný rámec vzdělávání pro základní vzdělávání. Na RVP ZV navazují Školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle kterých se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. ŠVP si jednotlivé školy tvoří samy.³²

4.2 Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je směřována pouze pro vzdělání na 1. stupeň základní školy.

Vzdělávací obsah se týká člověka, rodiny, společnosti, přírody, kultury, vlasti, zdraví, umožňuje pohled do historie i současnosti. Svým širokým obsahem dotváří základní vzdělání na 1. stupni.

Vzdělávací obsah je složen z očekávaných výstupů a učiva, v rozsahu 1. stupně je vzdělávací obsah dále členěn na 1. období (1. až 3. ročník) a 2. období (4. až 5. ročník). Toto rozdělení má usnadnit začlenění vzdělávacího obsahu do jednotlivých ročníků. Očekávané výstupy určují osvojené učivo, kterého bude žák schopen využívat v praktických situacích a v běžném životě.

Obor vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět je členěn do pěti tematických okruhů:

- *Místo, kde žijeme*
- *Lidé kolem nás*
- *Lidé a čas*
- *Rozmanitost přírody*

³² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, 126 s.

- *Člověk a jeho zdraví*³³

Dále se budeme zabývat pouze jedním z pěti okruhů oboru Člověk a jeho svět, a sice okruhem Lidé a čas, neboť v něm se hovoří o muzeu a jeho roli při poznávání historie a minulosti.

4.2.1 **Tematický okruh Lidé a čas**

*Ve vzdělávacím okruhu Lidé a čas se žáci učí orientovat v dějích a v čase. Poznávají, jak a proč se čas měří, jak události postupují v čase a utvářejí historii věcí a dějů. Učí se poznávat, jak se život a věci vyvíjejí a jakým změnám podléhají v čase. V tematickém okruhu se vychází od nejznámějších událostí v rodině, obci a regionu a postupuje se k nejdůležitějším okamžikům v historii naší země. Podstatou tematického okruhu je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země. Proto je důležité, aby žáci mohli samostatně vyhledávat, získávat a zkoumat informace z dostupných zdrojů, především pak od členů své rodiny i od lidí v nejbližším okolí, aby **mohli společně navštěvovat památky, sbírky regionálních i specializovaných muzeí, veřejnou knihovnu atd.***

Očekávané výstupy okruhu Lidé a čas

Očekávané výstupy **1. období** okruhu Lidé a čas jsou následující:

Žák

- *využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti budoucnosti.*
- *pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije*
- *uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka, o lidské společnosti, soužití, zvycích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost*

³³ VAVRDOVÁ, Alena. *Didaktika vlastivědy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 75 s. Skripta. ISBN 978-80-244-2263-3.

Očekávané výstupy **2. období** okruhu Lidé a čas jsou následující:

Žák

- *pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy*
- *využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek*
- *rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifik*
- *srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik*
- *objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů*

Obsahem učiva okruhu Lidé a čas by měla být tato témata:

- *orientace v čase a časový řád – určování času, čas jako fyzikální veličina, dějiny jako časový sled událostí, kalendáře, letopočet, generace, režim dne, roční období*
- *současnost a minulost v našem životě – proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby, průběh lidského života, státní svátky a významné dny*
- *regionální památky – péče o památky, lidé a obory zkoumající minulost*
- *báje, mýty, pověsti – minulost kraje a předků, domov, vlast, rodný kraj³⁴*

³⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, 126 s., str. 40, 41.

5 MUZEUM A ŠKOLA

V této kapitole bychom se chtěli zaměřit na spolupráci muzea a školy a také na to, co by měla škola či muzeum pro úspěšnou spolupráci udělat.

Dříve byla muzea institucemi, které se spíše věnovaly vědecké a sběratelské činnosti. Dnes mají muzea snahu stát se institucí nejen vědeckou, ale i výchovně vzdělávací, kterou navštěvují školy se svými žáky.

V minulosti totiž sbírky a expozice, které muzea nabízela ke zhlédnutí, nebyla zpracována a sestavena s ohledem na dětského návštěvníka. Ti tak nebyli schopni pojmout a zpracovat informace určené především dospělému návštěvníkovi.

Z tohoto důvodu některá muzea začala zaměstnávat muzejní pedagogy (lektory), jejichž úkolem je přiblížit a zpracovat muzejní expozice, tak aby byly srozumitelné návštěvníkovi z řad školáků.

Tato snaha tak školám umožňuje více využívat potenciálu muzeí, neboť školy nevlastní tak rozsáhlé sbírky jako právě muzea, aby mohla poskytnout názorný materiál ke každému učivu.

Aby bylo plně využito potenciálu, který muzeum škole nabízí, je třeba, aby muzeum a škola společně komunikovaly a nejlépe, aby navázaly bližší spolupráci.

Učitelé by se tak měli podílet na výběru vhodných výstav či částí expozic, měli by sdělit zaměstnancům muzea, co od návštěvy muzea očekávají, která témata by měla být podle nich zpracována, aby byly splněny požadavky RVP ZV. Důležité je, aby učitel žáky na návštěvu připravil a po návštěvě by měl učitel muzeu poskytnout zpětnou vazbu.

Na druhé straně muzea by měla reagovat na připomínky učitelů, kterým by se, pokud je to možné, měla snažit vyhovět.

Muzea by měla školy pravidelně informovat o své aktuální nabídce výstav, expozic či jiných projektech, které připravuje, aby tak co nejvíce přispěla k informovanosti pedagogů. Nejjednodušší formou je zaslání informačního emailu či letáku.

Naopak učitelé by neměli být pasivní a čekat na to, jaká nabídka se k nim dostane, ba naopak, měli by být aktivní při pátrání po muzejních novinkách.

Při snaze obou stran o úspěšnou a aktivní spolupráci, lze z návštěvy muzea vytvořit plnohodnotnou součást vyučovacího procesu, která nejen pobaví, ale i naučí. Tak bude muzeum školami častěji navštěvováno.³⁵

³⁵ VAVRDOVÁ, Alena. *Didaktika vlastivědy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 75 s. Skripta. ISBN 978-80-244-2263-3.

II EMPIRICKÁ ČÁST

6 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY, CÍLE ŠETŘENÍ A STANOVENÍ PŘEDPOKLADŮ

6.1 Charakteristika zkoumané problematiky

Učitelé, kteří mají své povolání v lásce a s nadšením předávají nové informace svým žákům, často stojí před otázkou, jak výuku zpestřit. Domníváme se, že právě návštěva muzea může takovéto zpestření představovat, neboť výuka mimo budovu školy se neuskutečňuje každý den.

Názornost je nepopíratelnou předností tohoto zařízení, jelikož žák na vlastní oči vidí i exponáty, se kterými by se běžně nesetkal. Při některých muzejních programech, které připravuje řada muzeí pro své návštěvníky z řad studentů, je žákům dokonce dovoleno vzít si exponáty do rukou a manipulovat s nimi. Muzea se tedy významnou měrou podílejí na vzdělávání žáků. Jsou nápomocny při bližším poznání konkrétního regionu, rozšiřují a prohlubují poznání, neboť jejich sbírky vydávají svědectví o jevech, faktech a osobnostech, které svou existencí ovlivnily minulost a mají nepopíratelný vliv i na současnost.

Nabídka animačních programů je další významnou výhodou muzea. Některá muzea pohotově zareagovala na potřeby nového kurikulárního dokumentu, kterým je Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV), a nabízí vzdělávací aktivity. RVP ZV, přesněji očekávaný výstup vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět, totiž předpokládá, že učitelé budou se svými žáky muzeum běžně navštěvovat, a že bude pro žáky přirozeným zdrojem informací a prostředkem poznání. Je však ještě řada muzeí, která vlastní rozsáhlé sbírky, ale která ještě nemají výklad zpracován a přizpůsoben pro žáky prvního stupně. Pro ně se pak výklad stává nesrozumitelným. To vede k tomu, že se žáci při návštěvě nudí, nedávají pozor, anebo dokonce zlobí.

Je proto žádoucí a nutné, aby muzeum a škola spolu vzájemně spolupracovaly a komunikovaly. Muzeum by mělo pravidelně zasílat do škol svou aktuální nabídku výstav a muzejních programů, na druhé straně by pak škola měla sdělit svou představu podoby programu, měla by žáky na návštěvu muzea připravit a nakonec poskytnout navštívenému muzeu zpětnou vazbu.

Rozhodli jsme se proto dotazníkovým šetřením zjistit, zda učitelé opravdu využívají muzeí jako zdroj informací, jak jim ukládá RVP ZV. Rovněž nás zajímalo, kdy učitelé,

v závislosti na probírané látce, zařazují návštěvu muzea a jestli i pro ně samotné je návštěva muzea přínosem.

6.2 Cíle šetření a stanovení předpokladů

Hlavním cílem našeho šetření bylo zjistit, zda učitelé se svými žáky navštěvují muzeum a využívají tak jeho potenciálu ve výuce.

Dílejšími cíli bylo zjistit:

- kolik návštěv v muzeu již za daný školní rok uskutečnili
- zda je pro učitele důležitá návaznost muzejních programů či expozic k učivu
- jakým způsobem se nejčastěji učitelé dovídají o nové muzejní nabídce
- jaký podnět je pro učitele nejčastěji impulzem k návštěvě muzea

Na základě těchto cílů jsme stanovili tyto předpoklady:

Předpoklad 1: Učitelé do výuky zařazují návštěvu muzea.

Předpoklad 2: Většina učitelů uskutečnila se svou třídou alespoň jednu návštěvu za daný školní rok.

Předpoklad 3: Pro učitele je důležitá návaznost muzejních programů a expozic k učivu.

Předpoklad 4: Učitelé se o nové muzejní nabídce dovídají stejnou měrou jak nabídkou z muzea, od kolegů či vlastním přičiněním.

Předpoklad 5: Nejčastějším impulzem k návštěvě muzea je konkrétní učivo.

7 METODIKA ŠETŘENÍ

7.1 Dotazník

Dotazníková metoda je často využívána v pedagogickém výzkumu a Chráska ji definuje následovně: „Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.“³⁶

7.2 Popis použitého dotazníku

Pro naše šetření bylo využito nestandardizovaného dotazníku, který jsme si pro náš účel vytvořili sami (viz. příloha č. 10).

Naše šetření nemá za cíl podrobně a do hloubky prošetřit danou problematiku, ale má být spíše průzkumnou sondou v dané oblasti, proto má pouze 11 položek.

Dotazník neobsahuje otázky zjišťující věk a pohlaví, neboť nejsou pro naše šetření podstatné, dotazník je anonymní. Jak již bylo zmíněno, dotazník obsahuje 11 položek. První tři jsou sociodemografického charakteru. První a druhá otázka zjišťuje typ a umístění školy, třetí otázka se ptá na třídu, ve které učitel učí. Dalších 8 položek se věnuje již dané problematice.

Ve většině otázek učitelé vybírali z předem daných odpovědí, což znamená, že větší část tvořily otázky uzavřené. Otázky byly buď typu dichotomického nebo typu polytomického. V prvním případě respondent vybíral jednu ze dvou možností, které se vzájemně vylučovaly, v druhém případě mohl vybrat i více odpovědí. Poslední položka je kombinací dichotomické otázky a volné odpovědi, neboť zvolí-li učitel možnost ano, má prostor se k dané otázce vyjádřit.

7.3 Charakteristika analýzy dat

Při vyhodnocování výsledků šetření jsme postupovali tak, že jsme nejprve odpovědi u jednotlivých otázek sečetli a pak jsme získaná data převedli na procenta. Aby orientace ve výsledcích byla jednodušší, zanesli jsme data do tabulek a pro jasnější a lepší názornost jsme vytvořili grafy.

³⁶ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4. str. 163.

7.4 Charakteristika výzkumné skupiny

Dotazníky jsme rozdali učitelům prvního stupně ZŠ na šesti základních školách přerovského regionu. Vedení škol jsme předem telefonicky zkontaktovali s prosbou o umožnění šetření a domluvili jsme se na přesném datu návštěvy. Tak byli učitelé na naši návštěvu a vyplňování dotazníku připraveni.

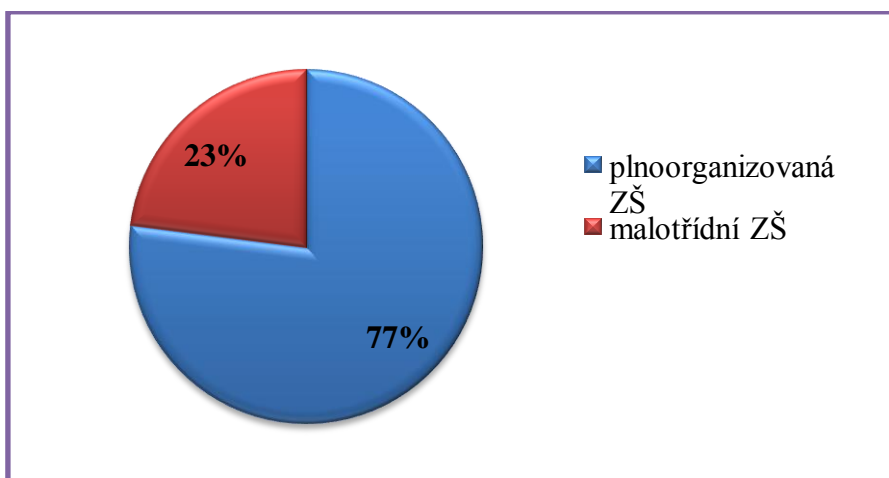
Dotazníky jsme rozdali během prvních únorových dní roku 2013. Díky osobnímu předání dotazníků, byla návratnost celkem vysoká, z 38 rozdaných se nám vrátilo 35 dotazníků, což činí 92 %. Tři chybějící dotazníky, představující zbylých 8 %, patří učitelům, kteří dotazník nevrátili z důvodu nemoci.

Níže uvedené tabulky a grafy popisují výsledky nejprve prvních třech položek dotazníku, z nichž vyplývá, že 77 % dotazovaných působí na plně organizované škole a 23 % učí na malotřídní škole. Výsledek druhé položky dotazníku ukazuje, že 63 % škol, v nichž dotazovaní učitelé učí, se nachází ve městě. Zbylých 37 % učitelů učí na vesnických školách. Procentuální zastoupení vyučujících v jednotlivých ročnících prvního stupně je poměrně vyrovnané, což nám dokazuje graf č. 3

1. Působíte na:

Typ školy	Počet respondentů	Celkem v %
Plně organizovaná ZŠ	27	77
Malotřídní ZŠ	8	23
<u>Celkem</u>	35	100

Tabulka č. 1

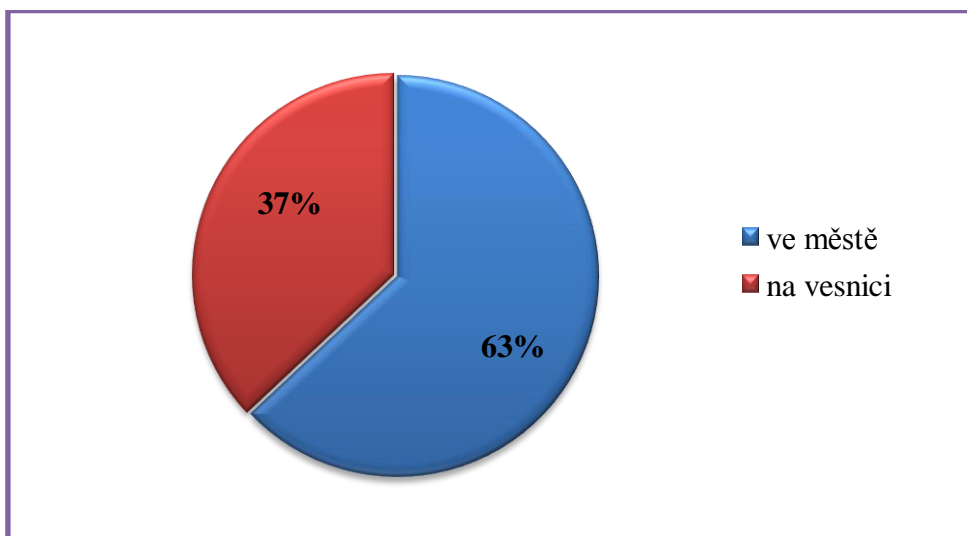
Graf č. 1

První položka dotazníku zjišťovala typ školy, kde učitel působí. 77 % respondentů učí na plně organizované škole, zbylých 23 % působí na malotřídní škole.

2. Kde se nachází škola, ve které vyučujete?

Místo	Počet respondentů	Celkem v %
Ve městě	22	63%
Na vesnici	13	37%
<u>Celkem</u>	35	100%

Tabulka č. 2

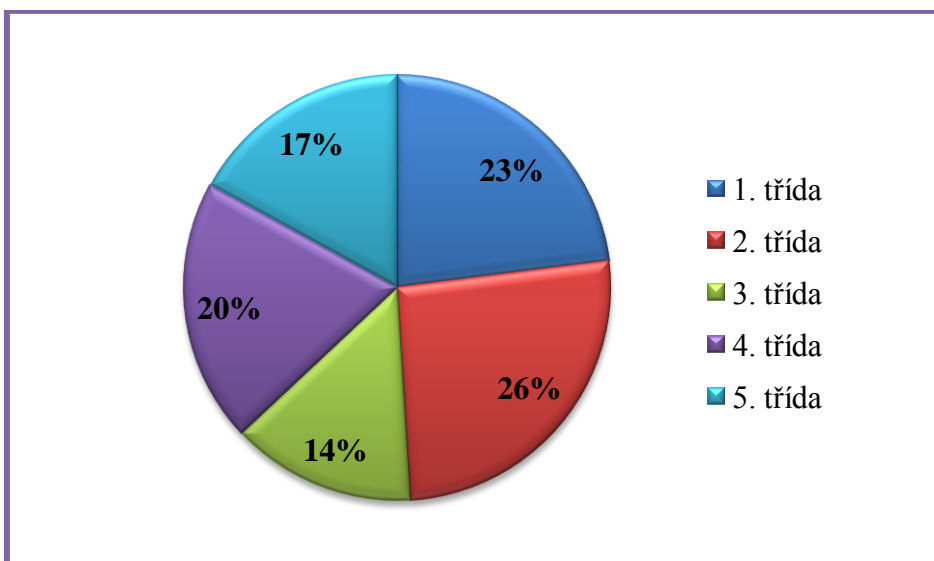
Graf č. 2

Druhá položka zjišťovala, kde se nachází škola, ve které učitel vyučuje. 63 % škol, ve které dotázaní učitelé učí, se nachází na vesnici, 37 % dotázaných učitelů učí na vesnických školách.

3. Ve které třídě vyučujete? (jste třídním učitelem, příp. učíte nejčastěji?)

Ročník	Počet respondentů	Celkem v %
1. třída	8	23%
2. třída	9	26%
3. třída	5	14%
4. třída	7	20%
5. třída	6	17%
<u>Celkem</u>	35	100%

Tabulka č. 3

Graf č. 3

Třetí položka dotazníku se ptala na třídu, ve které učitel učí nejčastěji, nebo ve které je třídním učitelem. Procentuální zastoupení ročníků, ve kterých dotázaní učitelé učí, bylo vyrovnané. Největší část dotázaných učitelů, a to 26 %, učí ve 2. třídě. 23 % učitelů učí v 1. třídě. 20 % dotázaných vyučujících působí ve 4. třídě, 17 % učitelů učí v 1. třídě a 14 % vyučujících působí ve 3. třídě.

8 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE ŠETŘENÍ

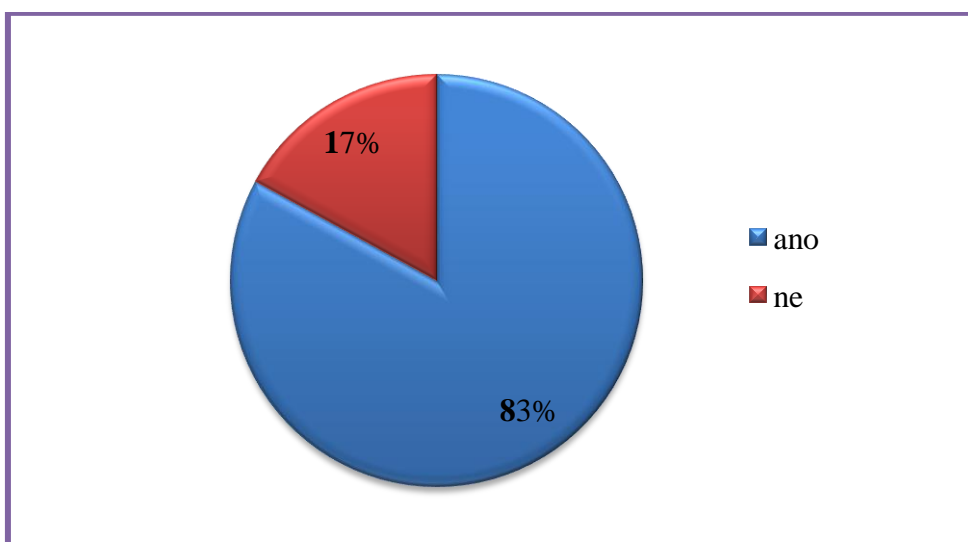
V této kapitole prezentujeme výsledky našeho šetření, ve kterém přinášíme zpracovaná data vztahující se k otázkám č. 4 – 11 v dotazníku, jejichž obsahem bylo zjišťování odpovědí na otázky týkajících se využívání muzea ve výuce.

Pro lepší orientaci ve výsledcích šetření jsme sestavili tabulky a zpracovali grafy.

4. Zařazujete do výuky návštěvu muzea?

Možnosti	Počet respondentů	Celkem v %
Ano	29	83%
Ne	6	17%
<u>Celkem</u>	35	100%

Tabulka č. 4

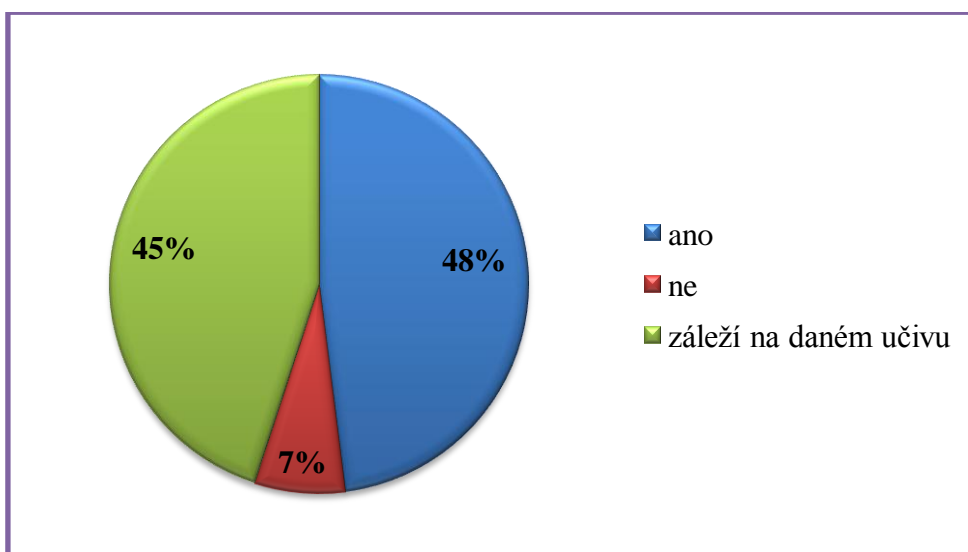
Graf č. 4

Naše šetření ukázalo, že většina učitelů se svými žáky skutečně navštěvuje muzeum, neboť jak je patrné z tabulky č. 4, 29 respondentů zvolilo odpověď „ano“, což představuje v celkovém součtu 83 %. Zbýlých 6 učitelů, vybralo možnost „ne“, což v celkovém součtu dělá 17 %. Zvolení odpovědi „ne“ tedy znamená, že tito dotázaní učitelé do výuky nezařazují návštěvu muzea a tudíž dále nebyli oprávněni odpovídat na 5. – 11. otázku. Z toho vyplývá, že v dalších položkách dotazníku figurují pouze odpovědi 29 pedagogů, kteří zvolili možnost „ano“, neboť ti byli oprávněni dále odpovídat.

5. Je pro vás důležitá návaznost muzejních programů či expozic k učivu?

Možnosti	Počet respondentů	Celkem v %
Ano	14	48%
Ne	2	7%
Záleží na daném učivu	13	45%
<u>Celkem</u>	29	100%

Tabulka č. 5

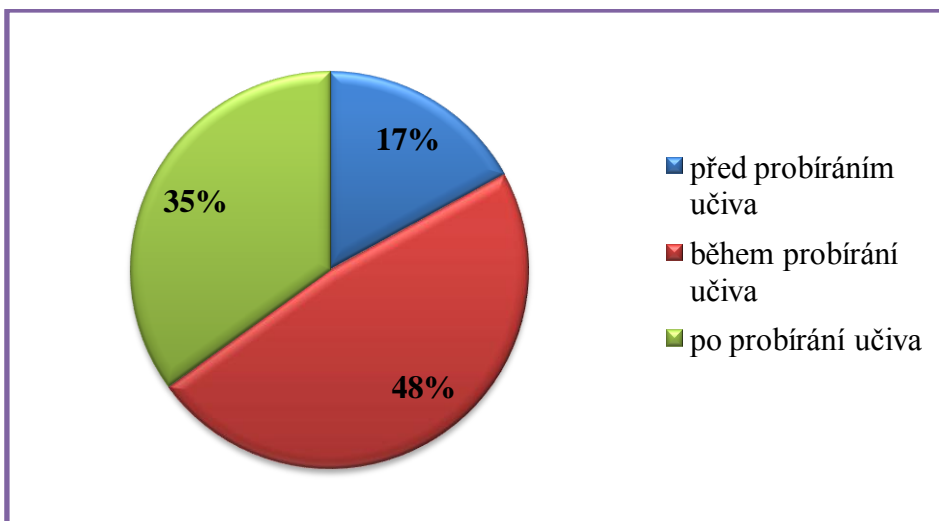
Graf č. 5

Z našeho šetření je patrné, že pro téměř polovinu respondentů je důležitá návaznost muzejních programů a expozic k učivu, neboť 14 učitelů zvolilo možnost „ano“, což představuje 48 % v celkovém součtu. Dalším 45 % záleží na tom, aby se muzejní program či expozice vztahovala k danému učivu. Pro pouhých 7 % není důležitá návaznost podstatná. Z toho vyplývá potěšující fakt, že učitelé se snaží učivo žákům přiblížit, a že návštěva muzea je předem plánovaná a promyšlená.

6. Kdy zařazujete návštěvu muzea?

Možnosti	Počet respondentů	Celkem v %
Před probíráním učiva	5	17%
Během probírání učiva	14	48%
Po probírání učiva	10	35%
<u>Celkem</u>	29	100%

Tabulka č. 6

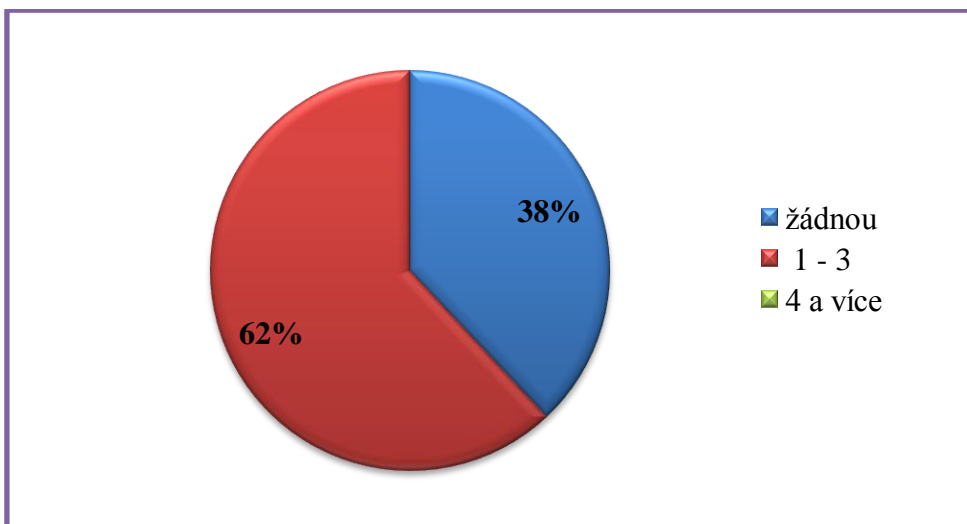
Graf č. 6

Naše šetření ukázalo, že učitelé zařazují návštěvu muzea ve všech fázích probírání dané látky, neboť zařazují návštěvu muzea jak před, během tak i po probírání učiva. 48 % vyučujících nejčastěji navštěvuje se svou třídou muzeum během probírání učiva, 35 % plánuje návštěvu po probírání učiva a zbylých 17 % zařazuje návštěvu muzea před probíráním dané látky. Z toho vyplývá, že návštěva muzea může být prostředkem motivace, může být prostředkem pro pochopení či prohloubení probíraného učiva či může pomoci při opakování učiva.

7. Kolik jste za tento školní rok doposud uskutečnili návštěv v muzeu?

Možnosti	Počet respondentů	Celkem v %
Žádnou	11	38%
1-3	18	62%
4 a více	0	0%
<u>Celkem</u>	29	100%

Tabulka č. 7

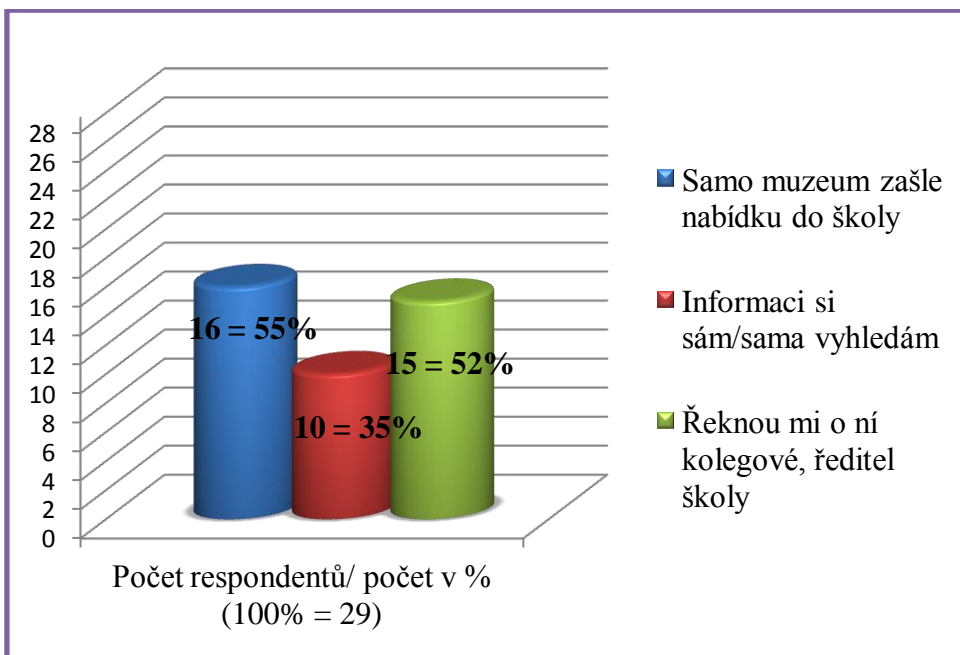
Graf č. 7

Naše šetření dříve (otázka č. 4) ukázalo, že 83 % učitelů uvádí, že se svými žáky navštěvuje muzeum. Avšak při otázce č. 7 se ukázalo, že za daný školní rok, respektive pololetí, uskutečnilo 1 až 3 návštěvy pouze 62 % učitelů. 38 % respondentů uvedlo, že zatím neuskutečnilo žádnou návštěvu. Toto číslo může být považováno za vysoké, ale my předpokládáme, že když učitelé uvedli, že muzeum navštěvují, že do konce daného školního roku alespoň jednu návštěvu uskuteční. Čtyřikrát či vícekrát návštěvu muzea do výuky nezařadil žádný učitel.

8. Jak se nejčastěji dovídáte o nové muzejní nabídce?

Možnosti	Počet respondentů	Počet v % (100% = 29)
Samo muzeum zašle nabídku do školy	16	55%
Informaci si sám/sama vyhledám	10	35%
Řeknou mi o ní kolegové, ředitel školy	15	52%

Tabulka č. 8

Graf č. 8

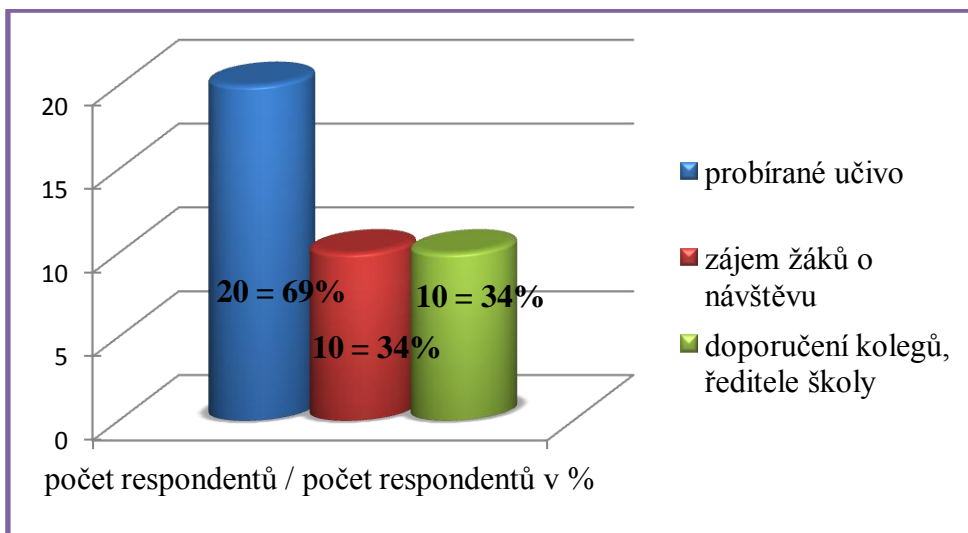
U této otázky mohli respondenti zvolit jednu případně dvě možnosti. Šetřením jsme zjistili, že nejčastěji, a to v 55 %, se učitelé dovídají o nové muzejní nabídce od samotného muzea, které jim nabídku zašle do školy. V 35 % si sami učitelé vyhledají potřebné informace pro návštěvu muzea. V 55 % jsou vyučující informováni od kolegů či ředitele školy.

Je potěšující, že sama muzea jsou iniciativní a zasílají nabídky do škol. Rovněž jsme potěšeni vzájemnou kolegií učitelů, neboť ve vysokém procentu informovanosti mezi kolegy vidíme, že učitelé spolu komunikují a předávají si důležité zprávy. Kde vidíme prostor pro zlepšení je vlastní iniciativa učitelů. Ti by neměli čekat jen na to, co jim bude nabídnuto, ale sami by měli být aktivnější a informace o aktuálních nabídkách muzeí by si měli sami vyhledat.

9. Co je pro vás impulzem k návštěvě muzea?

Možnosti	Počet respondentů	Počet v % (100% = 29)
Probírané učivo	20	69%
Zájem žáků	10	34%
Doporučení kolegů	10	34%

Tabulka č. 9

Graf č. 9

Učitelé nejčastěji u této otázky volili možnost „probírané učivo“, což znamená, že pro 69 % je impulzem k návštěvě muzea právě učivo, které v daném období probírají. Pro 34 % učitelů je pak důležitý zájem žáků. Pro stejné procento dotázaných, tedy rovněž pro 34 %, jsou podnětná doporučení kolegů, případně ředitele školy. Oceňujeme, že učitelé dají nejen na názor svých kolegů, ale že zohlední i přání žáků, kteří se takto mohou podílet na plánování vyučování.

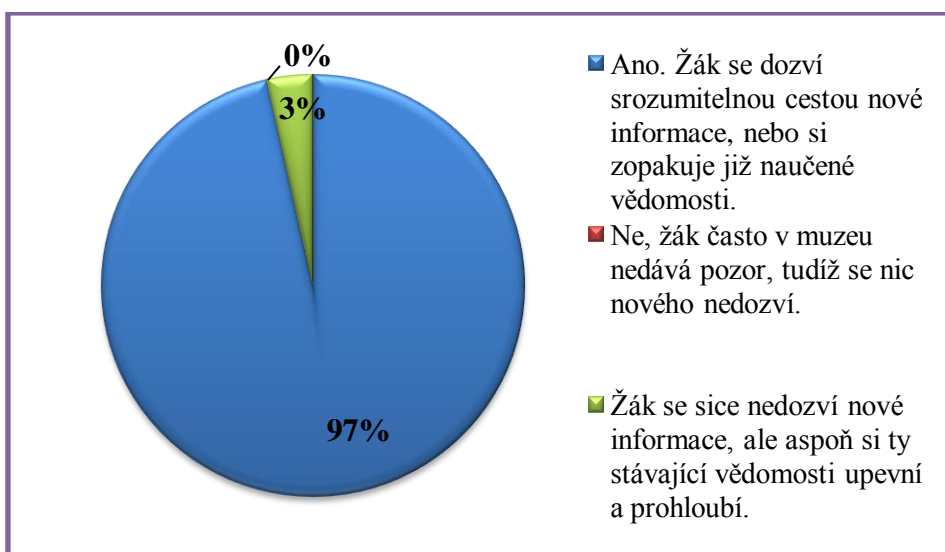
10. Myslíte, že návštěva muzea, zejména návštěva muzejního programu, je pro žáky přínosem?

Možnosti	Počet respondentů	Celkem v %
Ano. Žák se dozví srozumitelnou cestou nové informace nebo si zopakuje již naučené vědomosti.	28	97%
Ne, žák často v muzeu nedává pozor, tudíž se nic nového nedozví.	0	0%
Žák se sice nedozví nové informace, ale aspoň si ty stávající vědomosti upevní a prohloubí.	1	3%
<u>Celkem</u>	29	100%

Tabulka č. 10

Naším šetřením jsme zjistili, že téměř naprostá většina vyučujících si je vědoma jaké možnosti nabízí návštěva muzea, neboť 97 % dotázaných zvolilo možnost „Ano. Žák se dozví srozumitelnou cestou nové informace nebo si zopakuje již naučené vědomosti.“ Zbylá 3 % si nemyslí, že by žák v muzeu získal nové poznatky, ale zároveň neupírá muzeu možnost,

že si zde žák upevnění či prohloubí již získané vědomosti. Třetí možnost nezvolil žádný respondent.

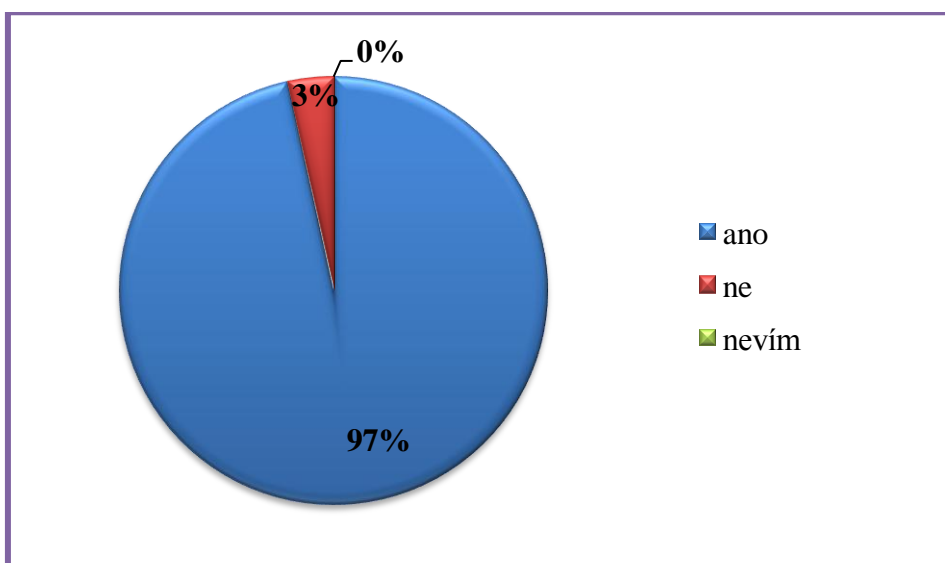

Graf č. 10

11. Je pro Vás jako pedagoga návštěva rovněž přínosem?

Možnosti	Počet respondentů	Celkem v %
ano	28	97%
ne	0	0%
nevím	1	3%
<u>Celkem</u>	29	100%

Tabulka č. 11

Graf č. 11

Naše šetření zjistilo, že pouze 3 % dotázaných zvolila možnost „nevím“. Žádný z respondentů nezvolil možnost „ne“, tudíž nikdo z vyučujících si nemyslí, že by pro něj návštěva nebyla přínosem, ba naopak. Návštěva muzea je přínosem pro většinu učitelů, neboť 97 % zvolilo možnost „ano“. U poslední položky dotazníku měli učitelé svoji odpověď zdůvodnit. Jelikož většina zvolila možnost „ano“, níže uvádíme, co samotným učitelům návštěva muzea přináší a co si o návštěvě muzea myslí.

Učitelé u poslední položky uvedli:

- *„Dozvím se řadu nových informací.“*
- *„Zopakují si a připomenou si řadu faktů a dat.“*
- *„Naučím se novým metodám.“*
- *„Pozitivní je, že se žáci seznámí s historií regionu.“*
- *„Žáci lépe vnímají výklad, jelikož jim je podáván neznámou osobou a jsou v netradičním prostředí.“*
- *„Žáci si doplní a ujasní učivo.“*

Je potěšující, že i pro učitele je muzeum místo, kde se sami mohou něco nového přiučit, a že návštěvu muzea neberou jen jako čas, kdy za ně někdo jiný poučuje či usměrňuje jejich žáky.

9 OVĚŘENÍ PLATNOSTI PŘEDPOKLADŮ A SHRnutí VÝSLEDKŮ

Na základě předchozí kapitoly, ve které jsme přinesli vyhodnocení a interpretaci výsledků šetření, přinášíme kapitolu, ve které ověříme správnost našich předem stanovených předpokladů. Na závěr kapitoly shrneme výsledky celého šetření.

Byly stanoveny tyto předpoklady:

Předpoklad 1: Učitelé do výuky zařazují návštěvu muzea.

Náš první předpoklad se potvrdil, učitelé skutečně zařazují návštěvu muzea.

Předpoklad 2: Většina učitelů uskutečnila se svou třídou alespoň jednu návštěvu za daný školní rok.

I druhý náš předpoklad se potvrdil, neboť většina učitelů se svou třídou uskutečnila alespoň jednu návštěvu za daný školní rok.

Předpoklad 3: Pro učitele je důležitá návaznost muzejních programů a expozic k učivu.

Tento předpoklad se potvrdil. Pro učitele je důležitá návaznost muzejních programů a expozic k učivu.

Předpoklad 4: Učitelé se o nové muzejní nabídce dovídají stejnou měrou jak nabídkou z muzea, od kolegů či vlastním přičiněním.

Tento předpoklad se nepotvrdil, neboť učitelé se různou měrou dovídají o muzejní nabídce. Procentuální zastoupení možnosti „informaci si sám/sama vyhledám“ bylo nižší než dvě zbývající možnosti.

Předpoklad 5: Nejčastějším impulzem k návštěvě muzea je konkrétní učivo.

Náš poslední předpoklad se potvrdil. Nejčastějším impulzem k návštěvě muzea je konkrétní učivo.

Hlavním cílem našeho šetření bylo zjistit, zda učitelé se svými žáky navštěvují muzeum. Z tohoto důvodu jsme sestavili dotazník, jenž se zabýval touto otázkou. Šetření prokázalo, že učitelé skutečně se svými žáky muzeum navštěvují.

Dílčí cíle jsme si stanovili čtyři. Prvním dílčím cílem bylo zjistit, zda učitelé za daný školní rok uskutečnili se svou třídou alespoň jednu návštěvu muzea. Druhý cíl měl zjistit, zda je pro učitele důležitá návaznost muzejních programů a expozic k učivu. Třetím cílem v řadě byla snaha odhalit, jakým způsobem se učitelé nejčastěji dovídají o nové muzejní nabídce. Posledním dílčím cílem bylo zjistit, jaký impulz učitele nejčastěji vede k návštěvě muzea. Na základě těchto cílů jsme si stanovili odpovídající počet předpokladů. Všechny se potvrdili až na jednu výjimku. Jediný předpoklad č. 4 (Učitelé se o nové muzejní nabídce dovídají stejnou měrou jak nabídkou z muzea, od kolegů či vlastním přičiněním.) se nepotvrdil, neboť šetření ukázalo, že učitelé se různou měrou dovídají o nové muzejní nabídce.

Naše šetření ukázalo, že učitelé využívají ve výuce návštěv muzea, což je důkazem, že učitelé si uvědomují kvality a přínos, který může muzeum žákům přinést. I pro samotné učitele je muzeum místo, kde se dovídají nové informace, nebo kde si osvěží již zapomenuté vědomosti. Šetřením jsme rovněž zjistili, že by učitelé mohli vynaložit větší úsilí a zvýšit aktivitu při zjišťování informací o nových muzejních nabídkách.

Na základě zjištění, že učitelé se svými žáky navštěvují muzeum, jsme se rozhodli zkonstruovat muzejní program, který může být využit nejen v muzeu, ale i ve výuce o regionu. Ten bude zpracován v praktické části diplomové práce.

III PRAKTICKÁ ČÁST

10 MUZEJNĚ PEDAGOGICKÝ PROGRAM

Muzejně pedagogický program se nazývá: *Dřevohostice na Záhoří, pro ně ti srdce zahoří...1, 2.*

Tento muzejně pedagogický program je určen pro 2. – 5. třídu, přičemž aktivity jsou rozděleny do dvou skupin. První skupina činností je určena pro 2. a 3. ročník, druhý soubor aktivit je určen pro 4. a 5. třídu. Celý muzejně pedagogický program tvoří 16 aktivit. Ty mohou být zařazovány v libovolném pořadí. V případě nedostatku času lze některé z aktivit vypustit.

Vytvořený muzejní program, který jsme se pokusili sestavit pro muzejní expozice vystavené v Dřevohostickém zámku, je jakýmsi prekonceptem budoucího muzea Záhorské kultury, které by tu v budoucnu mělo vzniknout.

Program je vytvořen s cílem a přáním, aby byla návštěva Dřevohostického zámku, ve kterém sídlí muzejní expozice, zajímavější a lákavější, a aby muzeum navštěvovaly nejen školy, ale také rodiny s dětmi.

V tomto programu se žáci zábavnou formou seznámí s historií své obce i obcí okolních. Poznají blíže region, ve kterém žijí. K získání vědomostí pomohou žákům netradiční metody a formy zvláště, když se budou učit prostřednictvím vlastního prožitku a svých zkušeností.

Cílem programu je zábavnou formou seznámit žáky s historií, nářečím, krojem a tradicemi etnografické oblasti označované jako Záhoří.

Obsahem jsou aktivity, při kterých se žáci dostávají do kontaktu s předměty z expozice muzea, řeší rébusy, doplňují text, luští křížovku, vyrábějí si hračku, učí se dětské hry, rozpočítadla, lidová přísloví.

Harmonogram návštěvy muzea

Úvod:

- Přivítání žáků v expozici muzea.
- Seznámení s plánem a obsahem programu.

Hlavní část:

- Výklad o etnografické oblasti Záhoří (zeměpisné vymezení etnografické oblasti Záhoří, záhorský kroj, nářečí na Záhoří, zvyklosti a obyčeje Záhorského kraje).
- Činnosti a úkoly

Závěr:

- Zhodnocení programu

Při realizaci muzejně pedagogického programu se uplatní následující **metody**:

1. Metody slovní:

- monologické: vyprávění, vysvětlování, popis
- dialogické: rozhovor, prezentace poznatků

2. Metody názorně demonstrační

- pozorování
- předvádění pomůcek

3. Metody praktické

- Návik pohybových a praktických dovedností
- Výtvarné práce

Při organizování využijeme následující **organizační formy**:

- individuální
- skupinovou
- hromadnou

Muzejně pedagogický program zohledňuje požadavky RVP ZV, proto jej lze zařadit do výuky, a sice do:

Vzdělávací oblasti: Člověk a jeho svět

Vzdělávacího oboru: Člověk a jeho svět

Vzdělávacích okruhů: Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas,

Učivo: obec (město) - místní krajina, minulost a současnost obce, význačné budovy, kultura – lidová kultura, regionální památky – péče o památky, lidé a obory zkoumající minulost, báje, mýty, pověsti – minulost kraje a předků, domov

Očekávané výstupy

- vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, správního a politického
- pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije
- uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině, činnostech člověka, o lidské společnosti, soužití, zvycích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost
- využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek
- rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifik
- srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik

Průřezová témata:

- osobnostní a sociální výchova (rozvíjí se komunikace a spolupráce ve skupinách, učí se respektovat názor druhých, u

Návštěva muzea může být zrealizována v rámci předmětů:

- prvouka,
- přírodověda,
- vlastivěda

Časová dotace: dopoledne (4 vyučovací hodiny)

Věková kategorie: 2. – 5. třída (7 - 11 let)

Místo konání: Zámek Dřevohostice

Cena programu: 20 Kč

Pomůcky: blok, tužka, pastelky

Autor programu: Radana Polášková

Dřevohostice na Záhoří, pro ně ti srdce zahoří...1

1. činnost – Hledání předmětů v expozici

Zadání: a) Rozdělte se do čtyř skupin. Postupně obejděte všechny čtyři nástroje expozice (troky, valcha, decimálky, cepy), u nichž je přiložený text o jejich využití. Tento text si přečtete a zapište, co je pro vás důležité, či co vás zaujalo.

b) Řekněte ostatním, co vás zaujalo a co jste si tedy zapsali.

Pomůcky: předměty expozice, papír, psací potřeba

Troky

Pro troky se užívá i známějšího označení necky, někdy se jim také říká vantroky. Vyráběly se zpravidla ze dřeva, přesněji z dřevěných prken. Měly následující rozměry: délka: 1,5 m, šířka 50 cm a výška 30 cm. Byly shora otevřené. Necky jsou označovány jako předchůdce vany, neboť dříve sloužily ke koupání. Často se také využívaly při praní oděvů a při zabijačkách.

Valcha

Valcha je jednoduchý nástroj, který se dříve používal k praní oděvů a různých textilií. Je to vlastně deska s přibližně rovnoběžnými vlnitými výstupky a žlábků. Nejprve se vyráběla valcha ze dřeva, později se k její výrobě začal používat plech nebo porcelán. Praní na valše bylo velmi namáhavé a zdlouhavé, a proto byla později nahrazena pračkou. Dnes je valcha k praní využívána minimálně. Můžeme ji však spatřit u hudebníka, neboť je pro svůj drnčivý zvuk využívána jako hudební nástroj.

Decimálky

Jinak se jim říká nerovnoramenné váhy. Tyto váhy se používaly k vážení obilí, brambor, uhlí, které byly v pytlích. Miska u decimálky je nízko u země, aby se pytle na váhu snáze nakládaly. Břemeno se klade na místo, které se nazývá můstek.

Cep

Cep je náradím, které se dříve využívalo k mlácení obilí. Cep se skládá z dlouhé násady, na které bylo zavěšeno asi 40 cm dlouhé břevno. Břevno je pohyblivá část cepu. V minulosti se cep využíval i jako zbraň, a to když se hlava cepu okovala hřebíky.

2. činnost – Skládačka

Zadání: a) Rozdělte se do tří skupin. Každá skupina dostane jiný obrázek. Poskládejte ho a zjistěte, co je na obrázku.

b) Rozhovor - jak se lidé na Záhoří oblékali – jaké měli oblečení při práci a jaké při slavnostech či při tanci. Popíšeme si dívčí kroj. Pozorně se dívej.

Pomůcky: rozstříhaný obrázek

3. činnost - Rozpočítadla

Zadání: Záhorácké děti se často bavily rozpočítadly. Naučíme se dvě z nich. Utvořte kruh a opakujte:

1. Svítí, svítí lampička u svatého Františka,
až vysvítí, bude den,
na koho to slovo padne,
ten musí jít z kola ven.

2. Had leze vedle meze, sbírá sobě medu,
přišla k němu veverčeka: „Já tě tam zavedu.“
„Netřeba voditi, však já umím choditi.“

4. činnost – Tvoření hračky

Zadání: Dříve to s hračkami nebylo jednoduché tak jako dnes. Dnes si libovolnou panenku nebo autíčko jednoduše koupíme v obchodě. Dříve si děti hrávaly s hračkami, které jim vyrobili jejich tatínkové, nebo ušily jejich maminky. A když nebylo ani žádné vyrobené hračky po ruce, zabavily se děti obyčejným klacíkem či klubkem nitě...

Z nabídnutých předmětů (dřívka, kolíčky, stuhy, kousky látek, bavlnky) se pokus vytvořit svou vlastní hračku z dob minulého století.

Pomůcky: nůžky, lepidlo

5. činnost – Hra Na zlatú bránu

Zadání: Další oblíbenou dětskou hrou na Záhoří byla hra Na Zlatú bránu, kterou se bavily děti i na sousední Hané a Valašsku, a kterou znají i dnešní děti. Nejprve si společně přečteme text písně, který je opět napsaný v nářečí, a poté začneme s hrou.

Jeden bude anděl a druhý čert. Ti se postaví naproti sobě, chytanou se za ruce a zvednou je nad hlavu, takže vytvoří „zlatou bránu“. Ostatní se chytanou za ruce, čímž utvoří hada. V tomto hadu budou procházet pod bránou a přitom zpívat. Ten, kdo bude při dozpívání písně pod branou, nebo poslední v řadě, je chycen. Musí se rozhodnout, na kterou stranu půjde, jestli k čertu nebo andělu a chytí se ho. Hra se opakuje, dokud nejsou všichni rozdělení na čerty a anděly. Nakonec se všichni andělé a čerti chytí za ruce a přetahují se s protistranou. Vyhrává ta skupina, která soupeře dostane za čáru na své straně.

Pomůcky: text písně

Text písně:

1. sloka: Zlatá brána otevřítá,
zlatým mečem podepřítá!

Hdo do ni vende,

temu hlava zende,

ať je to ten nebo ten,

ten mosý it' z kola ven!

Zlatá brána otevřítá,

zlatým mečem podepřítá!

Hdo do ni vende,

temu hlava zende,

ať je to ten nebo ten,

Ten mosý it' z kola ven!

6. činnost – Hádanky

Zadání: Rozdělíte se do 5 skupin, do kterých dostanete pracovní list s rébusem. Vaším úkolem bude z nabídnutých dvou odpovědí vybrat tu správnou. Ze získaných písmenek u správné odpovědi nakonec dostanete tajenku.

Pomůcky: pracovní list, tužka

Pracovní list

	Hádanka	možnosti	Písmeno tajenky
1.	Nepije to, nespí to, ve dne v noci chodí to. Co je to?	auto T	
		hodiny N	
2.	Štýry rohy, štýry nohy, nechodí to a netrká. Co je to?	stůl A	
		koza R	
3.	Sedí panna v komoře a vlasy má na dvoře. Co je to?	koště S	
		mrkev Z	
4.	Leze, leze po železe, hde je dórka (díрка), tam to vleze. Co je to?	kolo K	
		klíč L	
5.	Štýry rohy, žádný nohy a přece to chodí. Co je to?	dveře A	
		strom I	
6.	Bez noh su, břuch (břicho) mám. Bez hlavy su, pišček (ret) mám. Neslyším, ucho mám. Nedýchám, hrdlo mám.	židle E	

	Co je to?	džbán	T	
7.	Dyž to ležý (leží), mlčí to. Dyž to vezmeš, křičí to. Co je to?	peří	V	
		řetěz	Ú	
8.	Ide (jde) panna po mostě, peřiny na zádech nese. Co je to?	husa	B	
		ryba	Ž	
9.	Do studně skočý a přece nežbluňkne. Co je to?	stín	R	
		kámen	Y	
10.	Jede, jede panáček a má žlutý zobáček. Hde vodička hrčý, tam zobáček strčý. Co je to?	okno	C	
		kačena	Á	
11.	Co jí přinde pod zuby, zemele na otruby. Co je to?	pila	N	
		peří	C	
12.	Běhá to okolo chalupy, dělá to cupy cup? Co je to?	děšť	U	
		kniha	W	

Tajenka:

Jak se mi v muzeu líbilo

1. Co se ti v muzeu líbilo?

2. Je něco, co se Ti v muzeu nelíbilo?

3. Napiš některou informaci, kterou sis zapamatoval.

4. Chtěl bys zase přijít do muzea?

- ano
 ne

Dřevohostice na Záhoří, pro ně ti srdce zahoří...2

1. činnost – hledání předmětů v expozici

Zadání: a) Rozdělte se do 4 skupin. Každá skupina dostane lístečky s názvy předmětů v záhoráckém nářečí. Tyto předměty z lístečků budete hledat v prostoru expozice. Po nalezení předmětu si jej prohlédnete a přiřadíte k němu odpovídající výraz ze spisovné češtiny.

b) Každá skupina představí ostatním žákům své řešení úkolu.

Pomůcky: předměty expozice, lístečky s názvy předmětů, tužka

1. skupina

FLOK	DŘEVĚNÝ KOLÍČEK
HRKOTKA	ŘEHŤAČKA
MASNICA	NÁDOBA NA STLOUKÁNÍ MÁSLA

2. skupina

NOŽÝCE	NŮŽKY
ŘIČICA	OKROUHLÉ SÍTO
ŠUFAN	NABĚRAČKA

3. skupina

ŤIHLIČKA	ŽEHLIČKA
TROKY	VELKÉ NECKY
SOTOR	BRAŠNA DO ŠKOLY

4. skupina

LEGÁT	ŽIDLE
HUCÁN	KLOBOUK
PIKSLA	KRABIČKA

2. činnost – hra Na zajíčka

Zadání: a) Společně si zahrajeme pohybovou hru, kterou se záhorácké děti v minulosti bavily. Všichni z vás budou zajíčci, pouze jeden bude myslivcem. Zajíčci budou dřepět v kruhu a zpívat písničku. Myslivec bude chodit okolo kruhu a na slovo „vystřelí“ namíří na kruh zajíčků a vy zajíčci padnete k zemi a budete dělat mrtvé. První sloka se zpívá dvakrát, i my ji proto dvakrát zopakujeme. Text písničky je napsán v záhoráckém nářečí, proto neodpovídá pravidlům spisovné češtiny.

b) Jak jsme si již řekli, text písničky je napsán v záhoráckém nářečí. Pokuste se ve dvojicích tento text upravit a přepsat do spisovné češtiny. Společně si pak práci zkontrolujeme.

Pomůcky: text písničky, papír, psací potřeba

Text písně:

1. sloka:

A já su zajíček neščasný,
dyž vinde sluněčko přejasny,
do pole táhnu, nožky natáhnu,
a já se, a já se tam skrčým,
a já se mislivečka bójím.

2. sloka:

Mislivec zachází dolinó,
mi za ním slídíme hóščinó,
tehdy už bije hodinka moje!
Mislivec namíří, vistřelí,
donde si pro mě, je veselý.

3. činnost – Záhorské pohádky

Zadání: a) Rozdělte se do 4 skupin. Každá skupina dostane text pohádky pocházející ze Záhoří. Pohádku si přečtete.

b) Splňte následující úkoly:

- napiš postavy, které v pohádce vystupovaly
- pokus se utvořit osnovu pohádky – napiš 5 větami děj pohádky
- napiš, jak pohádka skončila
- vysvětli, jak rozumíš podtrženým slovům
- napiš název vesnice, o které se v pohádce vypráví

c) Nakreslete k vaší pohádce obrázek

d) Převyprávějte ostatním skupinám příběh vaší pohádky.

Pomůcky: texty pohádek, papír, tužka, pastelky

1. skupina – pohádka Maryška

Maryška

Když se Maryška narodila, vítali ji do života s velkou radostí. Byla totiž jediným dítětem svých rodičů. Maryška rostla a rostla, až byla jednoho dne o hlavu větší než nejvyšší chasník ze vsi.

Už jako dvanáctiletá měla sílu za tři dospělé chlapy. Kmocháček si nemohl vynachválit, jak jí šla každá práce od ruky.

Rodiče děvčete ale brzy umřeli. Zanechali dívce maličký domek na konci vsi, téměř u Bařinek.

Vodník z Bařinek Maryšku často pozoroval. Velice se mu líbila, i když byl nejméně o tři hlavy menší než ona. A právě ta její urostlá postava se mu tak líbila. Maryška však o tom vůbec nic netušila.

Přestože byla Maryška vysoká a statná, rostla z ní krásná dívka. Nejednen mládenec se za ní ohlédl, ale co naplat, výška její postavy mu přece vadila.

Na zábavě s ní nikdo nechtěl tančit, a tak Maryška většinou sedávala v koutě se starými babkami.

Jednou byla v Soběchlebích zábava. Sotva vyhlásili volenku pro děvčata, vrhla se Maryška k fojtovu synu a vyzvala ho k tanci. Mladík chtě nechtě s ní šel tančit. Děvče se radostně roztočilo s takovou prudkostí, že se mládenec neudržel v její náruči a odletěl od ní doslova jako střela. Při pádu porazil pět stolů i s hosty a bylo po zábavě. Maryška tou hanbou utekla ven.

Fojt to považoval za pohanění svého rodu a poslal za utíkajícím děvčetem své tři pacholky, aby ji patřičně potrestali. Mládenci dostihli dívku na konci vsi a hned se na ni vrhli. To si dali! Děvče je tak pobilo, že se tři dny nemohli postavit na nohy.

Maryška konečně doběhla až k Bařinkám. V tu chvíli stál před dívkou vodník: „Maryško, znám tě velice dlouho, moc se mi líbíš. Vezmi si mne za muže,“ podíval se na děvče svými dobrotivými očima. „Jsi takový maličký, ale nejsi nehezký. Víš co: když mě nechtějí naši mládenci, vezmu si tebe!“ rozhodla se Maryška. Popadla mužička do náruče a odnesla si ho k sobě domů. Sotva postavila vodníka v jizbě na zem, zůstala překvapením stát. Z malého vodníčka se stal hezký mládenec, zrovna tak velký jako ona.

A tak se stal z vodníka obyčejný člověk. Brzy se konala svatba. Sousedé se vsi jen nechápavě kroutili hlavami, kde Maryška přišla k tak urostlému mládenci.

Od té doby se v jednom rodě v Horních Nětčicích rodí děti s plavými vlásky a s mírně nazelenalým nádechem. Sám to nemohu posoudit, protože na Záhoří se rodí všechny děti hezké, ať s plavými či tmavými vlásky. Jedno však vím: dlouho trvalo, než se v Bařinkách objevil nový vodník.

Úkoly k textu:

1. Napiš postavy, které v pohádce vystupovaly.

2. Pokus se utvořit osnovu pohádky – napiš 5 větami děj pohádky

3. Napiš, jak pohádka skončila.

4. Vysvětlí, jak rozumíš podtrženým slovům.

5. Napiš název vesnice, o které se v pohádce vypráví.

2. skupina – pohádka Jak Václav kozu domů donesl

Jak Václav kozu domů donesl

Václav se dobře oženil, našel si hodnou ženu. Měl malý domek jako klíčku, kousíček pole a právě si koupil ve Lhotě kozu, aby v domě bylo taky dobré mléko.

Koupil dobrou dojku a právě si ji táhl domů. Výslovně táhl, protože se té rohaté s novým hospodářem jít opravdu nechtělo. Co chvíli stála, sem tam si něco ušklubla z příkopu

a až se jí milostivě zachtělo, cupitala za chalupníkem. Dlouho trvalo, než přešli několika vesničkami, až konečně došli k Bařinkám.

Václav se podíval na vrbu u vody a zůstal překvapeně stát. Starý strom byl totiž celý obalený pestrobarevnými pentlemi.

„Vezmu si pár pentlí domů pro ženu. Jistě je na strom navěšel vodník,“ pravil sám pro sebe Václav. Pustil kozu a vylezl na vrbu. Kam sáhl, tam všude se pentle od něho odkláněly. Čím více se snažil, tím méně na ně dosáhl. Nakonec celý ukoptěný zanechal všech marných pokusů a vrátil se ke zvířeti.

Teprve nyní nastaly s kozou pravé starosti. Jestliže předtím musel kozu táhnout, tak nyní stála jako špalek. Nehnul s ní o jediný krok. Nezbyvalo tedy chalupníkovi nic jiného, než naložit rohatou na záda a nést ji domů. Zvíře bylo stále těžší, hospodář ji pomalu ani nemohl unést.

„Václave, kam neseš toho kozla? Budeš dělat klobásy?“ volali vesničané na mladého muže.

„Jakého kozla? Přemýšlel hospodář. „Koupil jsem kozu. Je sice velká, ale zrovna taková dobře dojí. Dobře jsem koupil!“

Konečně donesl zvíře domů. Postavil se na násep a celý strnul. Opravdu donesl kozla! Rohatého, velkého, s pořádnou bradou! Teď Václav nevěděl, na čem je a co si s kozlem vlastně počne.

„Zdá se mi, že jsem opravdu donesl něco do klobás,“ povzdechl si hospodář. A sotva to dořekl, rázem se z kozla stal vodník z Bařinek. „Snad bys, Václave, nedělal klobásy ze mě, moc by ti nechutnaly!“ smál se vodník a pokračoval: „Musel jsem tě trochu poškádlit. To máš za to, že jsi mi sahal po pentlích. Nu a za to, že jsi mě ponosil na zádech, bude ti koza dobře dojit, že na jejím mléku odchováš ve zdraví všechny svoje děti. Podívej se do chlívka, koza je v něm!“

Hospodář do chléva nahlédl a opravdu. Kozena stála spokojeně u žebříku a právě se s chutí cpala voňavým senem. Když se Václav ohlédl, uviděl vodníka, jak kráčí na konci zahrady k Bařinkám.

Za chvíli přiběhla Václavova žena z práce od kmocháčka. Zvířátko se jí velice líbilo.

A nakonec se stalo, jak vodník řekl. Na kozím mléce odchováli mladí manželé čtyři kluky jako buky. Jen samým zdravím kypěli.

Václav se nikomu nesvěřil, koho to tenkrát nesl na zádech. Až po létech, to už jako staříček, o tom jednou vyprávěl svému vnukovi.

Úkoly k textu:

1. Napiš postavy, které v pohádce vystupovaly.

2. Pokus se utvořit osnovu pohádky – napiš 5 větami děj pohádky

3. Napiš, jak pohádka skončila.

4. Vysvětli, jak rozumíš podtrženým slovům.

5. Napiš název vesnice, o které se v pohádce vypráví.

3. skupina – pohádka Koláčková víla

Koláčková víla

Sedlák Oldřich hospodařil v Horních Nětčicích na menším statku. Byl mladý a svobodný, statek zdědil po svých rodičích. Pomáhala mu jen stará děvečka. Protože Oldřich měl rád koláče s hruškovými povidly, napekla mu děvečka každou neděli dopoledne plno velkých koláčů a sedlák jí za to dal volno až do večera, aby mohla jít ke své rodině.

Také tu neděli děvečka postavila koláče na stůl v jizbě a odešla z domu. Oldřichovi koláče tuze voněly, ale horké je jíst nechtěl, proto odešel do chléva dohlédnout na dobytek. Když se vrátil, zjistil, že každý koláč je nakousnutý.

„Dopadnu-li toho, kdo se mi pouští do koláčů? Jaký že to byl zlodějíček, vždyť jsem nikoho neviděl!“ divil se nahlas užaslý sedlák. Umínil si ale, že si příští neděli dá pozor a koláče ohlídá.

Když za týden děvečka opět postavila koláče na stůl a odešla, hospodář se schoval do přístěnku a pozoroval, co se bude dít. A že se nestačil divit! Zrovna v pravé poledne se v jizbě objevila překrásná dívčina s vlasy jako len a s očima barvy pomněnek. Každý koláč nakousla a už utíkala přes dvůr a zahradu pryč. Sedlák se pustil za ní. Z konce sadu ještě zahlédl, jak dívka skočila do vody v Bařinkách. Chasník doběhl k vodě a schoval se za strom. Z vody se ozývaly hlasy:

„Kde jsi byla, vílo Rozárko? Opět jsi škádlila Oldřicha?“

„Ano, vodníku, nejde mi o koláče, ale Oldřich se mi líbí!“

„Tak Oldřich se ti líbí?“ mluvil vodník, „Ale je to jen obyčejný smrtelník, a ty jsi nadpřirozená bytost! To vám nepůjde dohromady,“ pokračoval vodník. „Jedině kdyby tě měl rád, že by vydržel držet tě v náručí přes polední hodinu a nesl trýzeň, která by na něho padla, potom by ses také stala člověkem.“

„Škoda, vodníku, že o tom Oldřich neví, a já mu poradit nemohu,“ povzdechla si smutná víla. Oldřich tiše odešel a celý den přemýšlel o tom, co viděl a jak to udělat.

Byla opět neděle, koláče stály na stole a Oldřich se schoval v jizbě za otevřené dveře. Přes práh opatrně vstoupila víla, rozhlédla se a už stála přímo u stolu. Brala koláč po koláči, každý trochu nakousla. Když nakousla poslední koláč, vyskočil sedlák zpoza dveří a pevně vílu Rozárku objal.

„Pusť mě, Oldřichu!“ volala víla.

„Nepustím, ať se děje, co se děje!“ vykřikl mládenec a ještě pevněji stiskl Rozárku v objetí. Tu se víla proměnila v deset hadů. Hadi se kroutili a počali Oldřicha bolestivě kousat do obličeje, do rukou a po celém těle. Sedlák už skoro omdléval, náhle však odezněl v Soběchlebích zvon oznamující poledne a Oldřich najednou místo hadů držel v náručí krásnou dívku. Povolil svoje pevné objetí. Před mládencem už nestála víla Rozárka, ale dívka Rozárka.

„Vezmeš si mě za muže, Rozárko?“ zeptal se Oldřich.

„Vezmu, Oldřichu, také mi nic jiného nezbývá. Vrátit se zpět nemohu, ale nelituji toho,“ odpověděla mu někdejší víla.

Brzy se konala svatba. Mladá selka již po čase pekla koláče sama, ale těch s hruškovými povidly se nikdy netkla.

Také se povídá, že od té doby žijí nejhezčí děvčata a mladé ženy v Horních Nětčicích a vůbec na Záhoří.

Úkoly k textu:

1. Napiš postavy, které v pohádce vystupovaly.

2. Pokus se utvořit osnovu pohádky – napiš 5 větami děj pohádky

3. Napiš, jak pohádka skončila.

4. Vysvětli, jak rozumíš podtrženým slovům.

5. Napiš název vesnice, o které se v pohádce vypráví.

4. skupina – pohádka Vodník a muzikanti

Vodník a muzikanti

To to dalo práce, píle a snahy, aby se chasníci z Horních Nětčic naučili hrát na basu, trubku, klarinet a housle! Potom je ale, když to konečně zvládli, zvali na každou taneční zábavu v okolí.

Tehdy v sobotu zrovna vyhrávali v Soběchlebích. Kapelník Lojza tvrdil muziku na basu, František foukal do trubky a tváře měl při tom troubení baculatější než andělíci v kostele. Martin štěbetal na klarinet lépe než sto kosů a Josefovy housličky doslova jen zpívaly. Co ale čert nechtěl, zrovna když byla zábava v nejlepším, poprali se dva mládenci o děvče. Přidali se i další, a když kapelníkovi přistal na hlavě pivní džbánec, Lojza vykřikl:

„Chlapci, honem ven!“

Vmžiku se zadním vchodem vytratili ze šenku na náves, celí smutní, že se zábava tak pokazila.

„Tak jsme přišli o výdělek, ale hlavní věc, že máme nástroje v pořádku,“ řekl kapelník Lojza.

„A ty, Lojzo, jsi dostal jako výslužku pěknou bouli na čelo! Až dojdeme k Bařinkám, namočím ti šátek ve vodě a dám ti ho na čelo. Nebo by ti ta boule ani za týden nesplaskla,“ účastně povídá Josef kapelníkovi.

Měsíc byl zrovna v úplňku, nastala pěkná letní noc. Mládenci došli k Bařinkám. Před vesnicí u Bařinek se zastavili, Josef se sehnul, namočil šátek ve vodě a přiložil ho kapelníkovi na čelo. Tomu se hned ulevilo.

„Víte co, kapelo? Zahrajeme si tady, pro radost, když jsme si už nezahráli na zábavě,“ navrhl kapelník Lojza. Všichni souhlasili. Sotva mládenci přeřáli jeden kousek, doslova zkoprněli. Stál před nimi vodník.

„Zahrajte mi, páni hudebníci, zaplatím vám!“ Nejdříve se vzpamatoval Lojza. Vždyť to taky byl kapelník.

„Zahrajeme vám, strýčku, třeba i zadarmo,“ promluvil a hned udal takt. Muzikanti hráli s velikánskou chutí a vodník se jen culil.

„To jste mi, páni muzikanti, udělali velikou radost, umíte pěkně hrát. Ale pro dnešek stačí. Abyste věděli, že nejsem žádný škrob, tu máte výslužku. Každý si vezměte jeden malý váček. Podívejte se však na peníze až ráno doma. Dříve ne! Mrzelo by vás to!“ Podal každému muzikantovi jeden váček, kapelníkovi o něco větší, a zmizel.

Hudebníci se vydali na cestu k domovu. Na kraji vsi bydlel kapelník. Rozloučil se s ostatními a vešel do svého domu. Mládenci pokračovali dále už bez kapelníka.

„Tak se mi zdá, že v tom váčku nic není, je docela lehký!“ povídá houslista.

„Taky si to myslím,“ potvrdil klarinetista.

„Podíváme se,“ navrhl trumpetista.

Nahlédli do váčku a opravdu. Byly, až na pár rybích šupinek, úplně prázdné.

„Vodník si z nás udělal blázna,“ shodli se všichni tři nedočkavci a zahodili své váčky na zem. Pak se rozešli k domovu.

Ráno nemohli dospát a všichni tři se setkali u kapelníkových dveří. Tloukli na ně, a když jim rozespálý Lojza otevřel, všichni najednou vyhrkli:

„Tak co, Lojzo, kolik máš peněz ve váčku?!“ Lojza protřel oči a povídá:

„Ještě jsem se nedíval, počkejte, donesu, jej.“ A zmizel v domě. Když se vrátil, rozvázal váček před kamarády a jeho obsah vysypal na dlaň. Do dlaně mu vypadalo třicet tolarů! Marně se hudebníci tloukli do hlavy, když vyprávěli kapelníkovi, jak dopadli.

„To máte za to, že nevěříte,“ smál se kapelník Lojza. A že Lojzík nebyl skoupý, dal každému po šesti tolarech a sobě si nechal dvanáct.

„Máme i tak královsky zapláceno a podruhé vodníkovi věřte,“ radil kapelník kamarádům. A pak se spokojeně rozešli každý do svých domovů.

Úkoly k textu:

1. Napiš postavy, které v pohádce vystupovaly.

2. Pokus se utvořit osnovu pohádky – napiš 5 větami děj pohádky

3. Napiš, jak pohádka skončila.

4. Vysvětli, jak rozumíš podtrženým slovům.

5. Napiš název vesnice, o které se v pohádce vypráví.

4. činnost – Slova v přesmyčkách

Zadání: V tabulce jsou napsaná slova v záhoráckém nářečí. Najdi k těmto slovům odpovídající výraz ve spisovné češtině. K nalezení řešení ti pomohou přesmyčky.

Pomůcky: pracovní list, tužka

Příklad:

Slovo v nářečí	Přesmyčka	Řešení:
bečet'	katpla	plakat

Slovo v nářečí	Přesmyčka	Řešení:	Slovo v nářečí	Přesmyčka	Řešení:
1. lapěť	setdě		11. šmakovat	natchut	
2. oňuchat	očechatni		12. halat'	žetle	
3. glancit	štítile		13. chudnót'	nouthub	

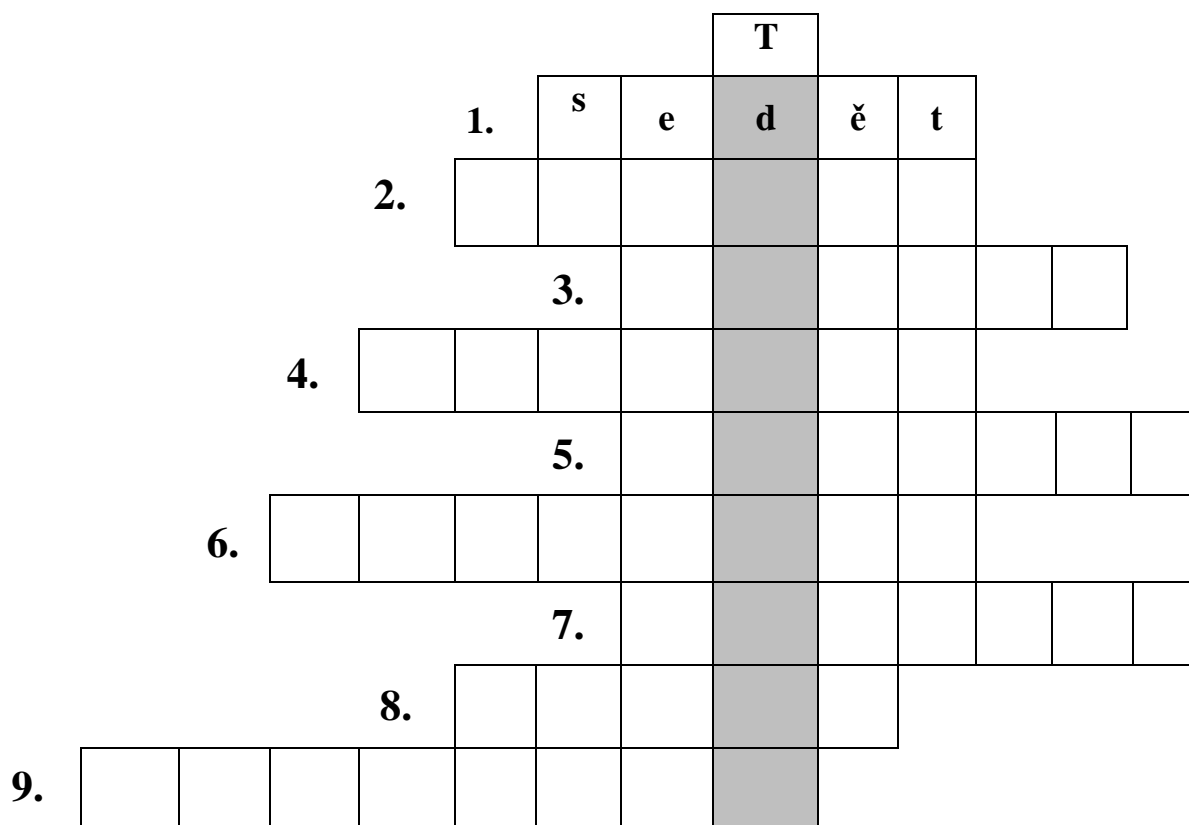
4. nadejit'	bínadhat		14. hřit'	áthř	
5. flágnót'	uřitde		15. vinšovat	átpř	
6. krápat'	prchatpo		16. klóct	oucttl	
7. gdákat'	krhatko		17. špásovat	tožervat	
8. látat'	šízavat		18. glvat'	vatklo	
9. plantat'	stplé		19. šanovat	řitšet	
10. dožírat'	litškád		20. zaflágat'	nitzašpi	

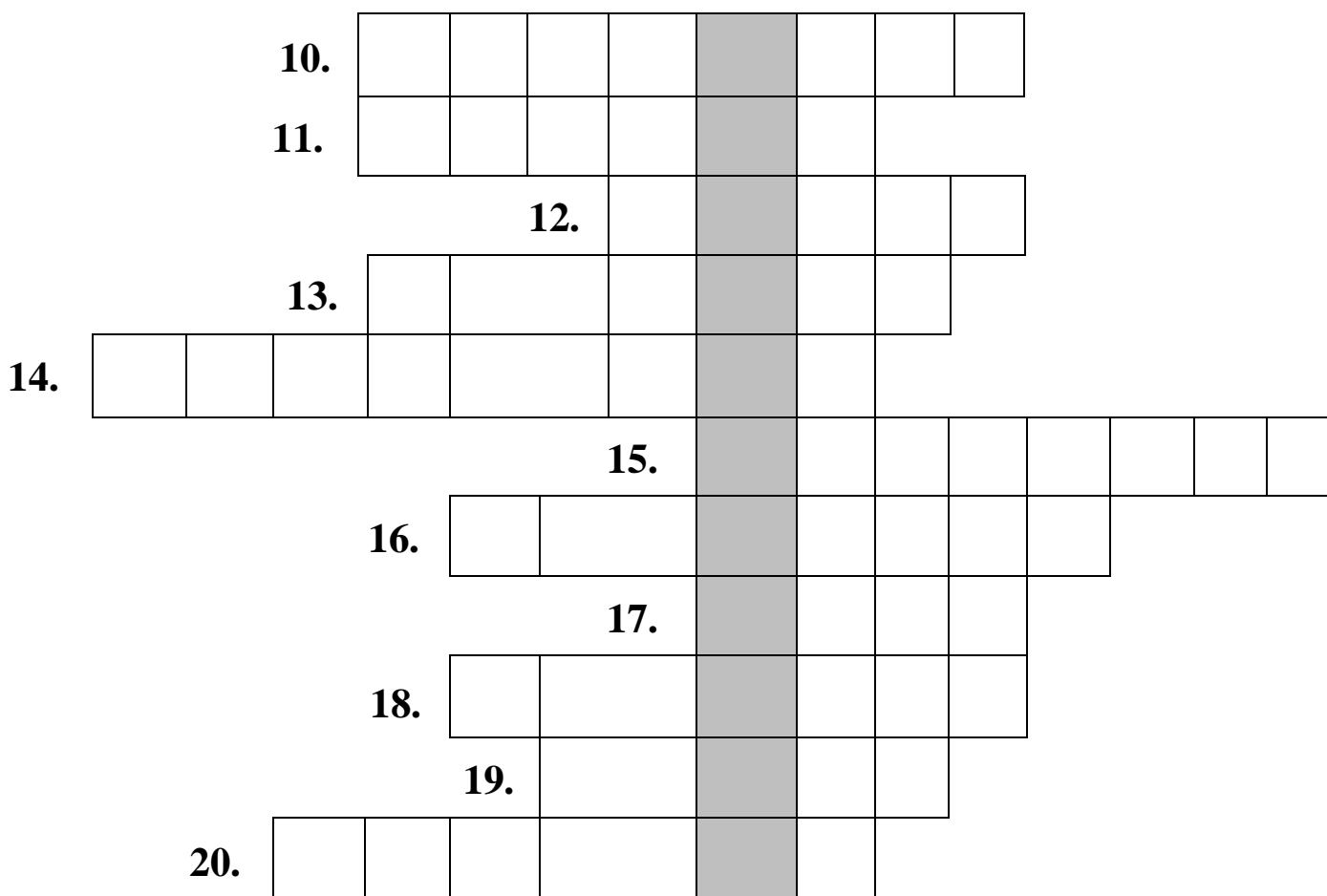
5. činnost – Křížovka

Tato činnost navazuje na předchozí aktivitu – luštění přesmyček.

Zadání: V předchozím úkolu jste vyluštili přesmyčky, ve kterých jste našli slovo ve spisovné češtině. Pomocí vyluštěných přesmyček, vylušti křížovku.

Pomůcky: pracovní list, tužka

1. lapět	11. klóct
2. flágnót	12. halat'
3. glañčit	13. šmakovat
4. látat'	14. špásovat
5. gdákať	15. zaflágať
6. nadejit'	16. dožírat'
7. krápat'	17. hřit'
8. plantať	18. glvat'
9. chudnót'	19. vinšovat'
10. oňchat	20. šanovat

6. činnost – Záhorské zvyky

Zadání: a) Rozdělte se do 5 skupin. Každá skupina dostane text s jiným obsahem, ve kterém chybějí slova. Pod textem máte nápovědu. Podle nápovědy doplň do textu chybějící slova.

b) Převyprávějte ostatním, co jste se dočetli.

Pomůcky: pracovní list, tužka

1. skupina

Štědrý den na Záhoří

Na štědrý den se postili všichni až do _____, aby viděli zlaté _____. Odpoledne se uhasil oheň v ohnisku a v peci. Pod obrazy se kladly stébla obilnin a píce, i léčivé byliny. Stůl se pokryl _____ ubrusem, nakladli se talíře a mísy s _____. Při západu slunce vyvolal hospodář za přítomnosti rodiny a čeledi třením dvou dřev nebo křesadlem svatý oheň. Od toho ohně _____ svíci, hospodyně pak světla v domě, čeledíni ve chlévě a oheň na ohnisku a v peci. Po _____ byla večeře z rostlin, které uzrály _____ léto. Po večeři podělil hospodář štědře rodinu a služebné. Při tiché zábavě rychle ubíhal večer. Lilo se _____, házelo se papučem, rozkrajovala se _____, dospělejší děvčata třepala bezem.

DOPLŇ:	PRASÁTKO	S PEČIVEM	MINULÉ	OLOVO
VEČERA	BÍLÝM	JABLÍČKA	MODLITBĚ	ROZŽEHL

2. skupina

Na Štěpána

Na Štěpána _____ ženské brzy ráno všechny mužské _____ vodou, aby byli _____, na sucho je ručníkem _____ a podaly jim _____. To se ví, že bez počastování sladkou _____ se to neobešlo. Pastýř na Štěpána přinesl do domu březový _____ – Štěpána, kterým má býti poprvé vyhnán na jaře _____ na pastvu, aby nebyl _____, tedy aby byl zdravý.

DOPLŇ:	STUDENOU	GATĚ	UŠTKNUT	UMÝVALY
ŠIKOVNÍ	DOBYTEK	UTŘELY	PRUT	GOŘALKOU

3. skupina

Vodění medvěda

Konec _____ se oslavoval voděním _____. Hocha větší _____ opletli obřísly nebo hrachovinou, jindy posloužil obrácený kožich a hlavu upravili ze zaječích kožek. Medvěd byl voděn na _____, jak ho vodíval opravdový _____. Za ním krácel průvod _____. Někdo se staral o pořádek a o vybírání _____. Přednášela se _____, která byla v každé vesnici trochu jiná.

DOPLŇ:	MEDVĚDA	ZAJEČÍCH	MAŠKAR	MASOPUSTU
ŘETĚZU	ŘÍKANKA	POSTAVY	MEDVĚDÁŘ	DÁRKŮ

4. skupina

Vynášení smrtky

Na jarní _____ - na neděli Smrtnou se na vesnicích konalo vynášení _____. Smrtce se také jinak říkalo _____. Morana byl vlastně _____ došek, nastrojený v kroji jako _____ Záhoračka. Smrtku nesly vždy nejstarší z _____ a za nimi v průvodu po dvou šli ostatní. _____ zakončovala batolata, která sotva dovedla chodit. Chodilo se dům od domu. V Dřevohosticích se smrtka házela do vody z mostu přes řeku _____ u cukrovaru. Zpět se děti vracely s ozdobeným _____.

DOPLŇ:	SMRTKY	VESNICE	STROMEČKEM	ROVNODENNOST
MORANA	MOŠTĚNKU	PRŮVOD	OPRAVDOVÁ	SLAMĚNÝ

5. skupina

Velikonoce

O _____ se řezali na Zelený čtvrtek z devíti _____ stromů ženského rodu po třech větvičkách, které se rozdělily na tři stejné díly, aby stačily na _____ dny: Zelený čtvrtek, _____ pátek, Bílou sobotu. Každý ten den dal se jeden díl vařit a přidával se kravám do nápoje. K tomu se přidaly kočičky od _____ neděle. Na Pondělí velikonoční se těšili děti i dospělí, neboť se chodilo na „tatarec“ neboli na „_____“. Chlapci si museli předem uplést _____. Šmigrustovat se začalo již _____. Větší chlapci se snažili zastihnout děvčata ještě ve _____, aby tatar lépe přiléhal k tělu a děvčata tak nedostala prašivinu.

DOPLŇ:	OVOCNÝCH	ŠMIGRUST	SPODNIČKÁCH	VELKÝ
VELIKONOCÍCH	RÁNO	KVĚTNÉ	TATARY	TŘI

7. činnost – Kroje

Zadání: a) Společně si popíšeme části dívčího záhoráckého kroje, pomůže nám k tomu kroj vystavený v expozici

b) Polovina z vás dostane pracovní list, na kterém budou části mužského kroje, a druhá skupina dostane pracovní list se součástmi ženského kroje. Vaším úkolem bude spojit název části ženského či mužského kroje s obrázkem.

c) Vyber si dvě libovolné součásti kroje a ty vymaluj.

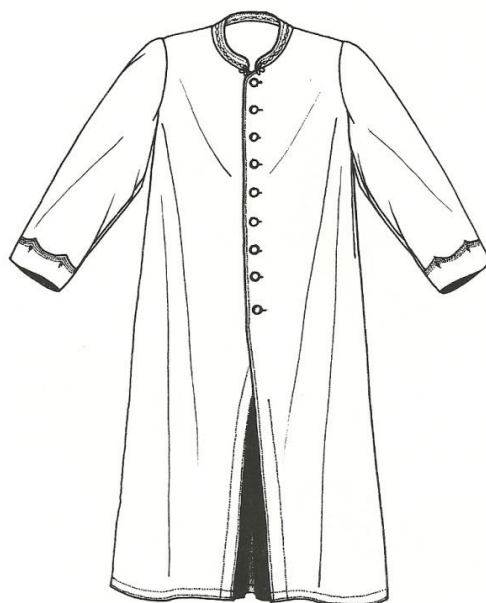
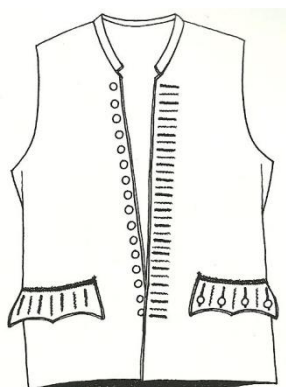
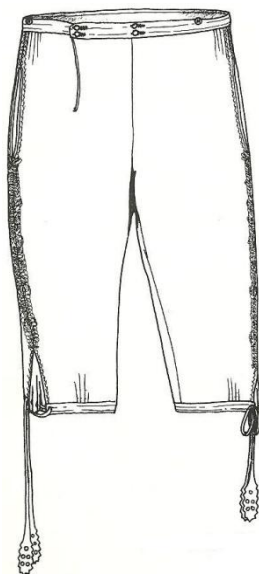
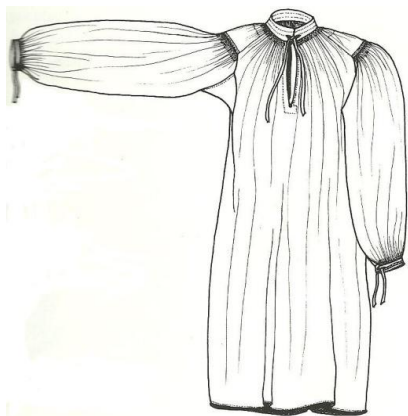
Pomůcky: pracovní list, tužka, pastelky

Pracovní list A

Mužský кроj

Spoj název části mužského kroje s obrázkem.

KABÁT	KOŠILE	GATĚ	VESTA	PLÁŠŤ	KABÁTEK
-------	--------	------	-------	-------	---------

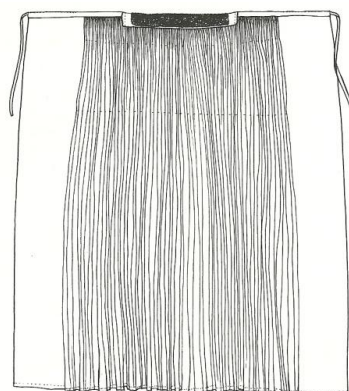
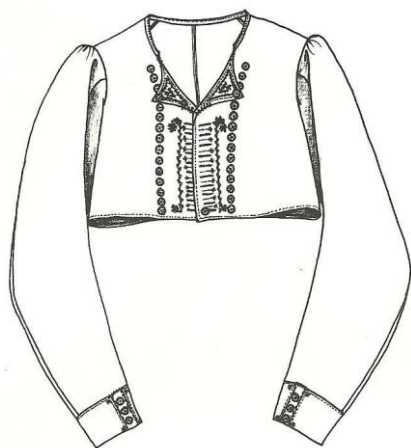
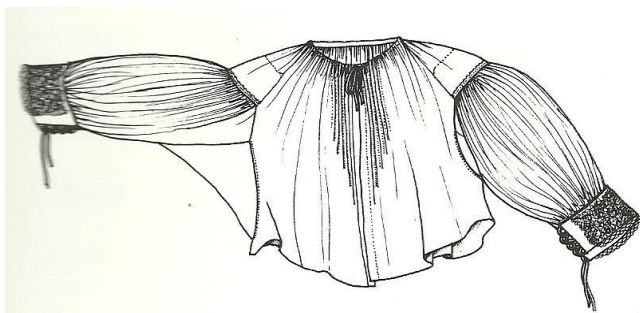
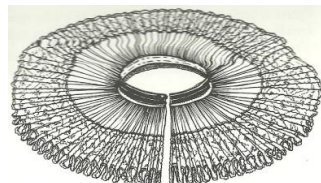
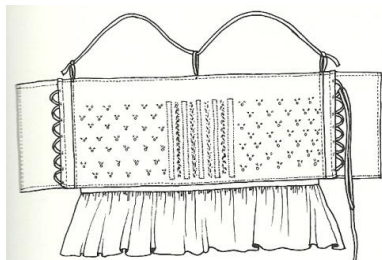

Pracovní list B

Ženský кроj

Spoj názvy části ženského kroje s obrázky.

rukávce	oplíčko	obojek	fěrtůšek	koordulka	sukně	kabátek	košilka
---------	---------	--------	----------	-----------	-------	---------	---------

8. činnost – Přísloví

Zadání: Pokus se vysvětlit tato záhorácká přísloví. Jak jim rozumíš?

1. S pány se nerad', psa proti srsti nehlad'.
2. Když přijdeš mezi vrány, musíš krákat jako ony.
3. S tebou mluvit a s kozou se modlit, to je jedno.
4. Do práce jako kat, a k jídlu aby ho palicou honil.
5. Má ho rád jako trn v patě.
6. Má peněz jako šupek.
7. Mladí ležáci – staří žebráci.
8. Vsadil krávu a vyhrál ocas.

Jak se mi v muzeu líbilo

1. Co se ti v muzeu líbilo?

2. Je něco, co se ti v muzeu nelíbilo?

3. Napiš některou informaci, kterou sis zapamatoval.

4. Chtěl bys zase přijít do muzea?

- ano ne

ZÁVĚR

Současné vzdělávání se řídí požadavky kurikulárního dokumentu, kterým je Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Ten předpokládá, že školy budou do výuky zařazovat návštěvu muzea, neboť to je místem, kde žáci poznávají minulost svých předků a dávnou historii všemi smysly.

Cílem teoretické části této práce bylo nashromáždit dostupný materiál, který popisuje minulost a současnost přerovského regionu a etnografické oblasti Záhoří. Díky návštěvám několika knihoven a zapůjčením publikací od občanů Dřevohostic se záměr podařil. Tak se obsah teoretické části může stát studijní pomůckou pro učitele přerovského regionu a oblasti Záhoří k získání informací o své obci či blízkém okolí.

Cílem empirické části bylo zjistit, jaký postoj učitelé zauímají k návštěvě muzea, zda si sami vyhledávají informace o muzejních nabídkách a zda vůbec s žáky muzea navštěvují. Dotazníkovým šetřením jsme zjistili, že učitelé opravdu využívají návštěv muzea ke zpestření výuky a rozšíření učiva, ale také že tak trochu spoléhají na to, co jim samo muzeum zašle za nabídku.

V návaznosti na zjištění, že učitelé využívají návštěv muzea, jsem sestavila muzejně pedagogický program určený pro muzejní expozice v dřevohostickém zámku. Aktivity z tohoto muzejního programu mohou být využity i v samotné výuce při probírání historie a tradic regionu. Doufám tedy, že tento muzejní program si najde své uplatnění nejen v dřevohostickém muzeu, ale bude hojně využíván i ve školách při výuce.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

č. – číslo

čp. – číslo popisné

JZD – jednota zemědělského družstva

LŠU – lidová škola umění

m. n. m. – metrů nad mořem

např. – například

ONV – okresní národní výbor

př. n. l. – před naším letopočtem

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání

sv. – svatý

ŠVP – školní vzdělávací program

TJ – tělovýchovná jednota

tzv. – tak zvaný

ZŠ – základní škola

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY, PRAMENŮ A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

ČOČKOVÁ, Oldřiška a MRVOVÁ, Marie. *Záhorské tance*. V Přerově: Muzeum Komenského, 2004. 183 s. ISBN 80-239-4639-0.

DOHNAL, Alois. *Slovník nářečí Lipenského Záhoří*. Vyd. 1. Lipník nad Bečvou: [s.n.], 1993. 130 l.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

LAPÁČEK, Jiří, ed. *Přerov: povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000-2002. 3 sv. ISBN 80-238-6173-5.

LAPÁČEK, Jiří. *Přerov: Zmizelá Morava*. Praha: Paseka, 2010. Zmizelá Morava a Slezsko. ISBN 978-80-7432-052-1.

LAPÁČEK, Jiří, FIŠMISTROVÁ, Věra a SEDLÁŘOVÁ, Hana. *Dřevohostice: historie městyse v datech*. Dřevohostice: městyse Dřevohostice, 2008. 72 s. ISBN 978-80-254-3115-3.

LISICKÁ, Helena, ed. *Pojedeme do ráje: ukolébavky, říkadla, písničky, hádanky... ze Záhoří*. [Přerov]: [Okresní úřad], [1993]. 37 s.

LISICKÁ, Helena, ed. *Zlatá brána: Dětská rozpočítadla a hry ze Záhoří*. [Přerov]: [Okresní úřad], [1993]. 44 s.

LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum Komenského, 2002. 119 s. ISBN 80-238-8573-1.

Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola, aneb, Jít si naproti: 18.-19. března 2009. Ve Zlíně: Muzeum jihovýchodní Moravy, 2009. 114 s. Acta musealia; supl. 2009/3. ISBN 978-80-87130-08-7.

NELEŠOVSKÁ, Alena a SPÁČILOVÁ, Hana. *Didaktika primární školy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 254 s. Učebnice. ISBN 80-244-1236-5.

POLIŠENSKÝ, Josef. *Jan Amos Komenský*. Praha: Svobodné slovo, 1963. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti. ISBN 32-016-63.

POLKA, Jaroslav. *Smích a pláč moravského městečka, aneb, Moravské pohádky a pověsti z Lipenského Záhoří*. Vyd. 1. Lipník nad Bečvou: Městská knihovna, 2007. 157 s. ISBN 978-80-254-0368-6.

Přerovský zámek. Přerov: Statutární město Přerov, 2010. 271 s. ISBN 978-80-254-8815-7.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, 126 s.

SMIŘICKÝ, Leopold. *Historie Dřevohostic*. Dřevohostice: MNV Dřevohostice, 1968. 153 s.

VAVRDOVÁ, Alena. *Didaktika vlastivědy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 75 s. Skripta. ISBN 978-80-244-2263-3.

Vítejte u nás v Dřevohosticích: Sborník ke 100. výročí národopisné výstavy Záhoří v Dřevohosticích 23. 7. 1893. Dřevohostice: Obecní úřad, 1993. 97 s.

VOŽDA, Gustav, ed. *Okres Přerov*. Ostrava: Profil, 1988. 127 s. ISBN 48-006-89.

Internetové zdroje

Dřevohostice. In: *Wikipedie* [online]. 12.10.2012 [cit. 6.11.2012]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C5%99evohostice>

Historie. *Dřevohostice* [online]. [cit. 20.1.2013]. Dostupné z: <http://www.drevohostice.cz/index.php?nid=1243&lid=cs&oid=1030882>

Okres Přerov. In: Český statistický úřad [online]. 25.6.2012 [cit. 21.10.2012]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/4891dacec40fb866c1256f08002e61bf/\\$FILE/okres%20P%C5%99erov.pdf](http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/4891dacec40fb866c1256f08002e61bf/$FILE/okres%20P%C5%99erov.pdf)

Okres Přerov. In: Města.obce [online]. 2012 [cit. 9.10.2012]. Dostupné z: <http://mesta.obce.cz/vyhledat2.asp?okres=3808&vzhled=ul>

O Přerově: Poloha města. In: *Statutární město Přerov* [online]. [cit. 27.9.2012]. Dostupné z: <http://www.prerov.eu/cs/o-prerove/poloha-mesta.html>

O Přerově: Symboly města. *Statutární město Přerov* [online]. 2008, 30. 4.2010 [cit. 29.9.2012]. Dostupné z: <http://www.prerov.eu/cs/o-prerove/soucasnost-mesta/symboly-mesta.html>

O Přerově: Zajímavosti a památky. In: *Statutární město Přerov* [online]. 2.2.2012 [cit. 27.9.2012]. Dostupné z: <http://www.prerov.eu/cs/o-prerove/zajimavosti-a-pamatky/mala-prerovska-tajemstvi/o-puvodu-a-jmenu-mesta-prerova.html>

Rodinný dům Jana Poláška. *Slavné vily* [online]. 3.8.2007 [cit. 16.1.2013]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/vily/olomoucky/rodinny-dum-jana-polaska>

Zámky. *Přerov: Statutární město* [online]. 2008, 30.4.2010 [cit. 16.1.2013]. Dostupné z: <http://www.prerov.eu/cs/o-prerove/zajimavosti-a-pamatky/kulturne-historicke-zajimavosti/zamky.html>

Život J.A.Komenského. *Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod* [online]. [cit. 1.4. 2013]. Dostupné z: <http://www.mjakub.cz/?idm=37>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA ČÍSLO 1: Fotografie muzejní expozice dřevohostického zámku

fotografie č. 1 – dívčí záhorácký kroj

fotografie č. 2 – sokolský kroj

fotografie č. 3 – zemědělské nářadí

fotografie č. 4 – kuchyňské nádobí

PŘÍLOHA ČÍSLO 2: Rekonstrukce záhorského svatebního kroje nevěsty a ženicha

PŘÍLOHA ČÍSLO 3: Rekonstrukce záhorského kroje starších žen a mladého páru

PŘÍLOHA ČÍSLO 4: Rekonstrukce dětského záhorského kroje

PŘÍLOHA ČÍSLO 5: Muzeum Komenského v Přerově – expozice Národopisu Hané a Záhoří

PŘÍLOHA ČÍSLO 6: Dobová fotografie – Dožatá - Národopisná výstava v Dřevohosticích
v roce 1893

PŘÍLOHA ČÍSLO 7: Mapa Hané podle kroje

PŘÍLOHA ČÍSLO 8: Pověst O princezně muzikářce

PŘÍLOHA ČÍSLO 10: Dotazník

PŘÍLOHA ČÍSLO 1: Fotografie muzejní expozice dřevohostického zámku

Fotografie č. 1

Fotografie č. 2

Fotografie č. 3

Fotografie č. 4

PŘÍLOHA ČÍSLO 2: Rekonstrukce záhorského svatebního kroje nevěsty a ženicha

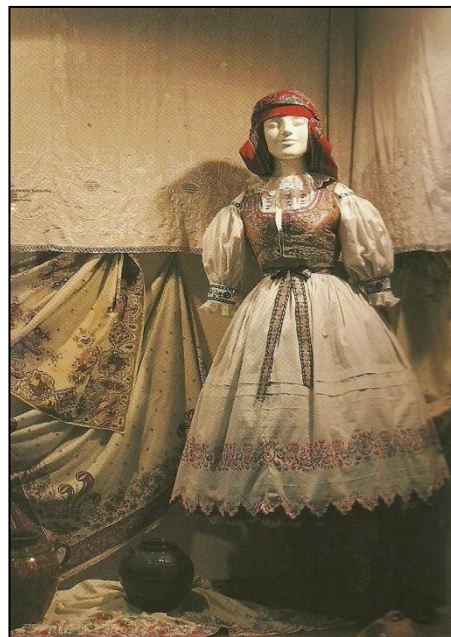
PŘÍLOHA ČÍSLO 3: Rekonstrukce záhorského kroje starších žen a mladého páru

PŘÍLOHA ČÍSLO 4: Rekonstrukce dětského záhorského kroje

PŘÍLOHA ČÍSLO 5: Muzeum Komenského v Přerově – expozice Národopisu Hané a Záhoří

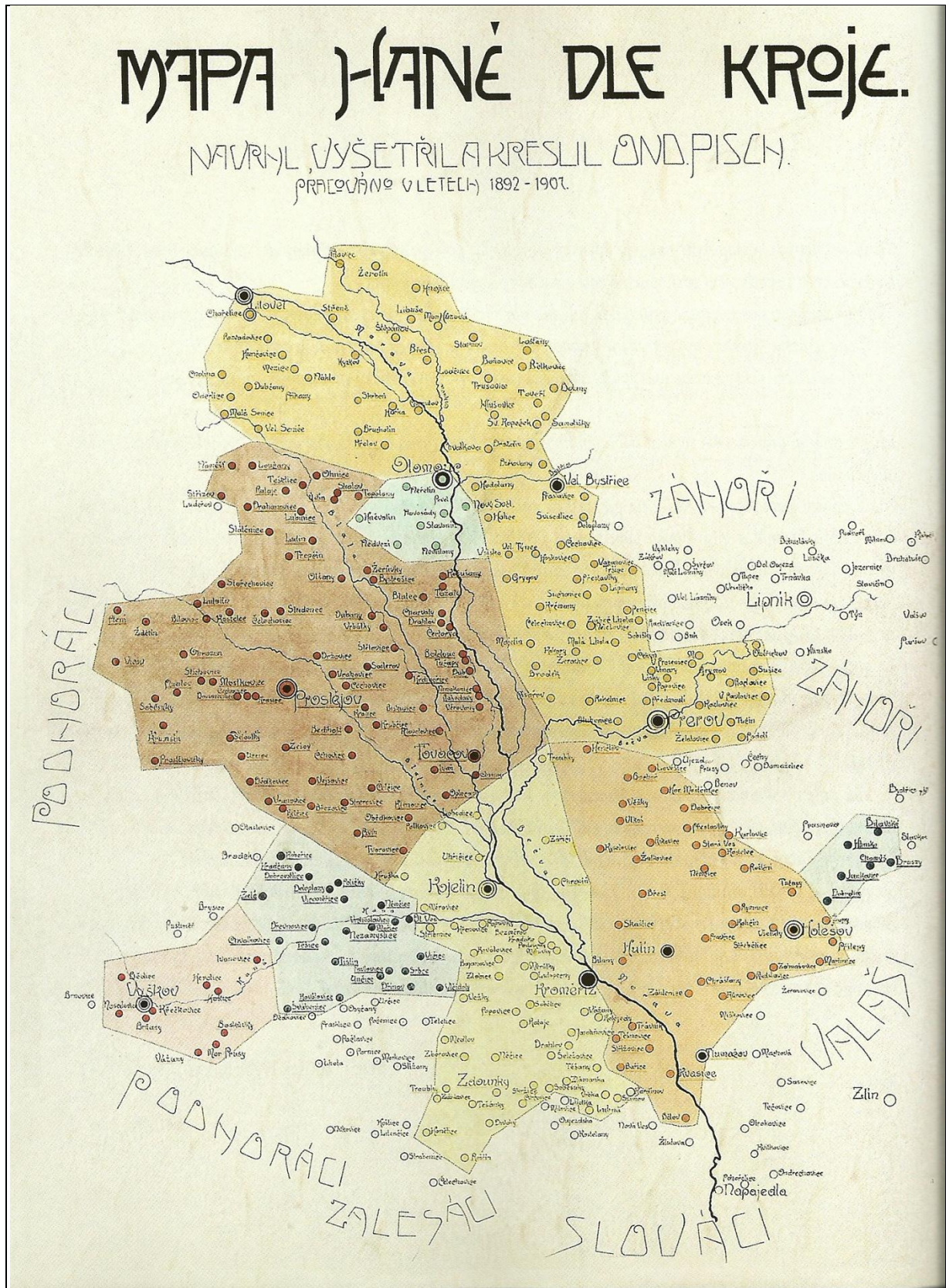
PŘÍLOHA ČÍSLO 6: Dobová fotografie – Dožatá - Národopisná výstava v Dřevohosticích v roce 1893

PŘÍLOHA ČÍSLO 7: Mapa Hané podle kroje

MAPA HANÉ DLE KROJE.

NAVYHL, VYŠETŘIL A KRESLIL O. N. PISCH.
PRACOVÁNO V LETECH 1892 - 1907.

O princezně muzikářce

Na zámku v Dřevohosticích 22/ žil za dávných časů velmi bohatý šlechtic. Měl všechno, na co si človek může jenom pomyslit a také krásnou dceru. Ale právě tato mu dělala veliké starosti. Ne, že by byla špatná, to nikdy, ale byla naruživá do tance, že se nedovedla udržet a jak uslyšela někde vrznout muziku, už tam byla a tancovala. Tehdy byla taková víra, že zakazovala světský tanec jako veliký hřích, a tak té slečně se zámku říkali lidé "Muzikářka" a doma na zámku na ni volali "Starostka", že dělala svým rodičům velké starosti.

Co to děvče nešťastné vyvedlo, zrovna ve svůj svatební den, to již opravdu přestávalo všechno! Do městečka se scházeli z celého kraje muzikanti, aby při její svatbě vyhrávali. Od Turovic táhla také jedna banda a ti hráli už cestou tu smutnou píseň o těch červených pantličkách, při které se tak pěkně tancovalo. Milá Starostka nechala ženicha ženichem a jak už byla ve svatebních šatech oblečená, utekla za muzikanty a dala si hrát jeden kousek za druhým. Když již ne měla čím platit, vyzula si zlatý střevíček a dala - jej muzikantům místo peněz, jenom aby hráli a hráli.

Ale teď už na ni musel přijít trest a také přišel. V tu chvíli narostla té krásné panně brada jako nějakému postevníkovi. Hned ji nechali mládenci v kole stát a také ženich se od ní navždy odvrátil a nechtěl o ní slyšet ani slovo.

I lidé se začali ozývat, hlavně ženské, vdané i

svobodné, kterým Starostka přebírala v tanci jejich muže a mládence. Všichni křičeli, že je ve spolku s ďáblem. Za starých časů bývalo právo na takové věci velice kruté. A tak se sjel panský soud a vydal princeznu Muzikářku na smrt. Právě na tom místě, kde si dala od šumařů hrát, tam ji přibili na kříž v těch krásných svatebních šatech a v jednom zlatém střevíčku. Však neměla ten druhý utratit na muzice, nemusela tam na hanbu viset, nebylo jí toho třeba/to byl hlas lidu/.

Když svatba nebyla, tak táhli ti cizí muzikanti zase domů. A jak šli okolo kříže, povídá jeden z nich: "A co, já té chuderce zahraju, však nám dobře zaplatila!"

Vzal svoje housličky a začal zase tu turovskou o těch červených pantlíčkách. A tu mrtvá slečna začala přebírat nohama jako do tance a i ten druhý střevíček jí spadl na zem.

Rodiče nešťastného děvčete dali příběh vymalovat na obrazy a všude tam, kde měli majetky, jsou kapličky s podobiznami, jak mladý muzikant hraje mrtvé Starostce.

Kaplička mezi Dřevohosticemi a Turovicemi stojí dosud.

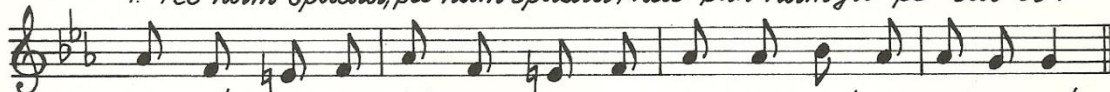
PŘÍLOHA ČÍSLO 9: Hra Na spadlá pec, Na konopky

NA SPADĽÁ P E C

Děti se vezmou za ruce a obyčejným krokem chodí po kruhu, přitom zpívají. Potom se vždy dvě postaví proti sobě, uchopí se křížem za ruce a roztočí jako mlýnky. Nakonec všechny děti stavějí pec. Dvě a dvě se postaví proti sobě, zvednou ruce a udělají stříšku.

1. Pec nám spadla, pec nám spadla, hdo-pak nám ju po-sta-ví?

Sta-ry' pe-cař né-ni do-ma a mla-dý to ne-u-mí.

Pec nám spadla, pec nám spadla,
hdopak nám ju postaví?
Starý pecař není doma
a mladý to neumí.

Hoj ten tydli, hoj ten tydli,
dědek babě záda midlí!
Hoj ten tydli, hoj ten tydli,
dědek babu zmaluje!

Pec nám spadla, pec nám spadla,
v čem koláče upečem?
Táta, máma neso doma
a mi děcka utečem!

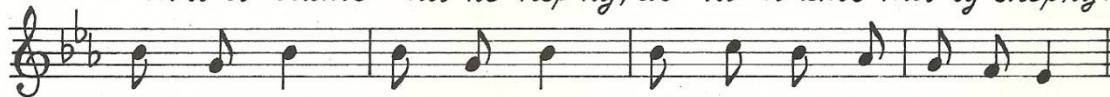
Zavoláme na zedníka,
ten má dobrí náradí,
strčý tihlu do komína
a už je to hotoví.

NA KONOPKY

Děti se uchopí za ruce, chodí po kruhu a zpívají. Další se k nim přidávají, potom se postupně zase rozcházejí.

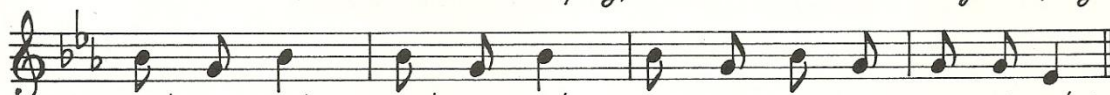
Hra-li bizme na ko-nopky, dě-ta-li zme ma-ty snopky!

Ma'-to na's, ma'-to na's, pod', jo-zef-ko, me-zi na's!

Hra-li bizme na ko-nopky, dě-ta-li zme ma-ty snopky!

Ma'-to na's, ma'-to na's, pod', jo-zef-ko, me-zi na's!

PŘÍLOHA ČÍSLO 10: Dotazník

*Dobrý den, jmenuji se Radana Polášková. Jsem studentkou 5. ročníku oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a píši diplomovou práci na téma využití paměťových institucí (muzea) ve výuce vlastivědy. Tento dotazník vznikl za účelem zjištění, jak učitelé na 1. stupni přistupují k využití muzea jako prostředku poznání a jak často tuto instituci se svými žáky navštěvují.
Děkuji za ochotu a Váš čas strávený nad tímto dotazníkem.*

Vybranou odpověď podtrhněte. U otázky č. 3 a případně u č. 10 svou odpověď vepište. U otázek č. 8 a 9 můžete zvolit jednu nebo i dvě možnosti.

1. Působíte na:

- plnoorganizované ZŠ
- malotřídní ZŠ

2. Kde se nachází škola, ve které vyučujete?

- na vesnici
- ve městě

3. Ve které třídě vyučujete? (jste třídním učitelem, příp. učíte nejčastěji)

4. Zařazujete do výuky návštěvu muzea?

- ano
- ne

5. Je pro vás důležitá návaznost muzejních programů či expozic k učivu?

- ano
- ne
- záleží na daném učivu

6. Kdy zařazujete návštěvu muzea?

- před probíráním učiva
- během probírání učiva
- po probrání učiva

7. Kolik jste za tento školní rok doposud uskutečnili návštěv v muzeu?

- žádnou
- 1-3
- 4 a více

8. Jak se nejčastěji dovídáte o nové muzejní nabídce?

- samo muzeum zašle nabídku do školy
- informaci si sám/sama vyhledám
- řeknou mi o ní kolegové, ředitel školy

9. Co je pro vás impulzem k návštěvě muzea?

- probírané učivo
- zájem žáků o návštěvu
- doporučení kolegů, ředitele školy

10. Myslíte, že návštěva muzea, zejména návštěva muzejního programu, je pro žáky přínosem?

- Ano. Žák se dozví srozumitelnou cestou nové informace, nebo si zopakuje již naučené vědomosti.
- Ne, žák často v muzeu nedává pozor, tudíž se nic nového nedozví.
- Žák se sice nedozví nové informace, ale aspoň si ty stávající vědomosti upevní a prohloubí.

11. Je pro Vás jako pedagoga návštěva rovněž přínosem? Odpověď zdůvodněte.

- ano (vypište níže)
- ne
- nevím

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Radana Polášková
Katedra:	Primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Využití paměťových institucí (muzea, archivu) ve výuce vlastivědy
Název v angličtině:	Use of memory institutions (archives, museums) in the teaching of homeland study
Anotace práce:	Diplomová práce Využití paměťových institucí se zaměřuje na etnografickou oblast Záhoří. V teoretické části je zpracovaná historie, tradice přerovského regionu a etnografické oblasti Záhoří. Zabývá se spoluprací muzea a školy a začleněním návštěvy muzea v RVP ZV. Dotazníkové šetření zjišťuje začlenění návštěvy muzea do vyučovacího procesu. V praktické části je zpracován muzejně edukační program.
Klíčová slova:	Muzeum, region, Záhoří, Dřevohostice, muzejní program
Anotace v angličtině:	Diploma thesis - Using memory institutions, focuses on ethnographic field Záhoří. History and traditions of the Přerov region and ethnographic field Záhoří is elaborated in the theoretical part. This part also deals with cooperation of museum and school and incorporating visits to museums in The Framework Educational Programme for Elementary Education. Questionnaire survey detects integration of museum visits in the educational process. The museum-educational program is elaborated in the practical part.
Klíčová slova v angličtině:	Museum, region, Záhoří, Dřevohostice, museum program

<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>PŘÍLOHA ČÍSLO 1: Fotografie muzejní expozice dřevohostického zámku, fotografie č. 1 – dívčí záhorácký kroj, fotografie č. 2 – sokolský kroj, fotografie č. 3 – zemědělské nářadí, fotografie č. 4 – kuchyňské nádobí</p> <p>PŘÍLOHA ČÍSLO 2: Rekonstrukce záhorského svatebního kroje nevěsty a ženicha</p> <p>PŘÍLOHA ČÍSLO 3: Rekonstrukce záhorského kroje starších žen a mladého páru</p> <p>PŘÍLOHA ČÍSLO 4: Rekonstrukce dětského záhorského kroje</p> <p>PŘÍLOHA ČÍSLO 5: Muzeum Komenského v Přerově – expozice Národopisu Hané a Záhoří</p> <p>PŘÍLOHA ČÍSLO 6: Dobová fotografie – Dožatá - Národopisná výstava v Dřevohosticích v roce 1893</p> <p>PŘÍLOHA ČÍSLO 7: Mapa Hané podle kroje</p> <p>PŘÍLOHA ČÍSLO 8: Pověst O princezně muzikářce</p> <p>PŘÍLOHA ČÍSLO 10: Dotazník</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>119 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Český jazyk</p>